

Робота корекційного педагога з батьками

Журнал консультацій
Розробки консультацій
Анкетування батьків
Батьківська пошта
Тематичні брошури
Стендовий матеріал

@Орися_Дефектолог

АНКЕТУВАННЯ ДЛЯ БАТЬКІВ

Орися Дефектолог
<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

ВХІДНЕ АНКЕТУВАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ООП

Прізвище,
ім'я батьків

Вік дитини

Прізвище,
ім'я дитини

Номер тел.

Question

Завжди

Часто

Іноді

Рідко

Ніколи

Чи спостерігаються у дитини
невротичні прояви? (Тики, енурез,
заїкання, агресивність та ін)

Чи легко знаходить дитина спільну
мову з однолітками?

Чи простежується у дитини
готовність до занять?

Які захоплення має дитина? Чим цікавиться? Яким
іграм надає перевагу?

Чи є у дитини страхи або неприйняття? Вкажіть,
що саме

ВИЯВЛЕННЯ ТРУДНОЩІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З АДАПТАЦІЄЮ ДИТИНИ З ООП АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

ПІП _____

Тел _____

Вік
дитини _____

E-mail: _____

Чи з радістю дитина йде зранку до навчального закладу? У якому настрої повертається додому?

Чи є у дитини друзі в класі (групі)? Чи має труднощі у спілкуванні з однолітками?

Як Ви можете оцінити Вашу взаємодію з вчителем (вихователем, асистентом)?

Що є для Вас найважливішим щодо відвідування дитиною навчального закладу? (Соціалізація, знання, спілкування, ваш варіант). Чи вдається досягати цієї цілі?

Ваші рекомендації педагогам щодо роботи з дитиною.

**ПРАГНЕННЯ НАШОГО
ЗАКЛАДУ - ДОПОМОГТИ
ВАШІЙ ДИТИНІ ВИРОСТИ
ЩАСЛИВОЮ**

Психологічна атмосфера в родині дитини з ООП

Інформація про дитину

--

Опитувальник

Що в розвитку дитини хвилює Вас найбільше?	
З ким з членів родини дитина проводить найбільше часу?	
Чи є у Вашій сім'ї звичка до спільного проведення часу? Коли та в якій формі?	
Чи залучаєте Ви дитину до посильних домашніх справ?	
Опишіть коротко режим дня дитини	
Як дитина проводить вільний час в родині? (Вечори, канікули тощо)	

АНКЕТУВАННЯ ДЛЯ БАТЬКІВ

НАВИЧКИ ДИТИНИ З ООП

ПРИЗВИЩЕ ТА ІМ'Я ДИТИНИ _____

ДАТА НАРОДЖЕННЯ _____

ВІК ДИТИНИ _____

DAY / MONTH / YEAR

ТЕЛЕФОН _____

АДРЕСА _____

ІНФОРМАЦІЯ

Уважно прочитайте запропоновані пункти та поставте відмітку на варіанти, що відповідає розвитку Вашої дитини. Старайтеся відповідати чесно, адже наша спільна мета – розвиток дитини

ЗАПИТАННЯ

ПОЗНАЧТЕ ВІДПОВІДЬ

Самостійно

Потребує
допомоги

Не
володіє

Чи володіє дитина санітарно-гігієнічними навичками? (Умивання, миття рук, чищення зубів, розчісування волосся, користування туалетом та ін.)

Чи розвинені в дитини комунікативні навички спілкування з однолітками? (Грає в ігри, вступає в розмову, йде на контакт)

Чи розвинені в дитини комунікативні навички спілкування з дорослими? (Батьки, інші члени родини, вихователі, вчителі, психолог та ін.)

Чи розвинені в дитини навички прийому їжі? (Тримає ложку, не кидається їжею, може всидіти за столом та ін.)

Чи легко налаштовується дитина на заняття? Чи продуктивно сприймає інформацію на вивчає нове?

Чи володіє математичними навичками відповідно до віку? (Практичні навички рахування, додавання та віднімання предметів)

Чи володіє навичками письма відповідно до віку? (Пише самостійно, обводить за штрихами, тримає ручку тощо)

Чи здатна дитина проаналізувати подію чи сюжет казки (мультфільму)? (Визначає головних героїв, називає позитивних та негативних, розуміє події)

Чи володіє дитина інформацією про себе? (Прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання, імена батьків, країна проживання та ін.)

Чи володіє дитина навичками зв'язного мовлення (може переказати історію, подію, казку або розказати про себе зв'язними поширеними реченнями)

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ ВОЛОДІННЯ БАТЬКАМИ ІНФОРМАЦІЄЮ ЩОДО ОСОБЛИВИХ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ ДИТИНИ

АНКЕТУВАННЯ
ДЛЯ БАТЬКІВ

ПІП : .....

Дата нар. : .....

Тел. : .....

Чи володієте Ви інформацією щодо особливостей розвитку дитини відповідно до її потреб?

Зазначте основні успіхи, яких Вам вдалося досягти у розвитку дитини

Зазначте основні труднощі у розвитку, які не вдається подолати

Консультацій на яку тематику Ви потребуєте від корекційного педагога?

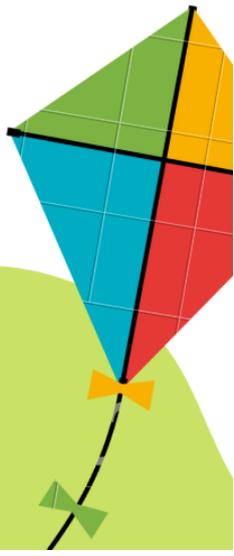
**ДЯКУЄМО ЗА ВІДПОВІДІ! ЙДЕМО ДО
УСПІХУ СПІЛЬНИМ ШЛЯХОМ**

Розкажіть про

найдорожче

Анкетування
для батьків

	Так	Ні
Моя дитина слухняна і вихована	☐	☐
Любить гратися з однолітками	☐	☐
Любить дивитися мультфільми	☐	☐
Добре почувається на самоті	☐	☐
Має улюблену іграшку	☐	☐
Занадто прив'язана до мами	☐	☐
Любить дізнаватися нове	☐	☐
Легко йде на контакт	☐	☐
Може розказати про себе	☐	☐
Має друзів	☐	☐
Часто вередує і плаче	☐	☐
Прагне до самостійності	☐	☐
Любить грати в рухливі ігри	☐	☐

РЕЗУЛЬТАТИ КОНСУЛЬТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

ДАТА

ПРІЗВИЩЕ, ІМ'Я

ДІЗНАЛАСЬ/ДІЗНАВСЯ
ДЛЯ СЕБЕ НОВЕ

ПРО ЩО МИ ГОВОРИЛИ З
КОРЕКЦІЙНИМ ПЕДАГОГОМ?

ПРО ЩО ХОЧУ ПОГОВОРТИ
НА НАСТУПНІЙ
КОНСУЛЬТАЦІЇ

МОЇ
ВРАЖЕННЯ

Анкетування батьків

Результати корекційної роботи

ПІП : .....

ВІК дитини : .....

Телефон : .....

	Відмінно	Добре	Нормально	Погано
Як Ви оцінюєте роботу вчителя/вихователя?	☐	☐	☐	☐
Як Ви оцінюєте роботу корекційного педагога?	☐	☐	☐	☐
Як Ви оцінюєте роботу навчального закладу вцілому?	☐	☐	☐	☐

На Вашу думку, чи вдалося досягти вагомих результатів у корекційній роботі з дитиною?

Які позитивні результати корекційної роботи Ви можете відзначити?

Чи є у Вас зауваження та пропозиції щодо корекційної роботи з дитиною?

Дякуємо за чесні відповіді!

БАТЬКІВСЬКА
ПОШТА
КОРЕКЦІЙНОГО
ПЕДАГОГА

*Залишайте тут Ваші
віدفуки та пропозиції*

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

Дякую за Ваші фігушки та прогнозування

Корекційний педагог

ТЕМАТИЧНІ БРОШУРИ

Корекційного педагога

Для
батьків

Орися Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

РОЗКАЖЕМО ВАМ

ХТО ТАКИЙ КОРЕКЦІЙНИЙ ПЕДАГОГ ТА ЯК ВІН ПРАЦЮЄ

Інформативна
брошура для
свідомих батьків

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ РОБОТИ КОРЕКЦІЙНОГО ПЕДАГОГА

- 1** Комплексна діагностика порушень дитини

- 2** Розробка та проведення корекційно-розвиткових занять з урахуванням індивідуальних, вікових та психологічних особливостей розвитку дитини

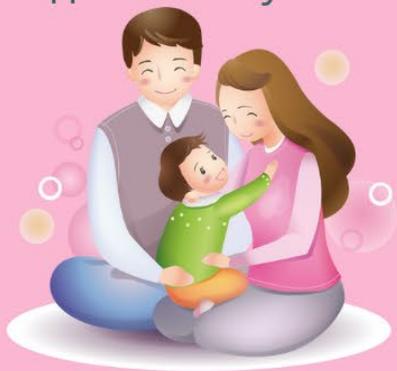
- 3** Оцінка прогресу і результатів корекційної діяльності

- 4** Педагогічний контроль за процесом корекційної діяльності

- 5** Консультування батьків та допомога у плануванні корекції в домашніх умовах

- 6** Обрання найбільш ефективних методів корекційно-реабілітаційного процесу

КОРЕКЦІЙНИЙ ПЕДАГОГ (ДЕФЕКТОЛОГ, СПЕЦІАЛЬНИЙ ПЕДАГОГ)

Це фахівець, який працює з дітьми, що мають особливі освітні потреби, здійснює освітню, виховну, корекційну, компенсаційну, реабілітаційну роботу та вибудовує освітню стратегію розвитку дитини з ООП

КОРЕКЦІЯ ЗА НОЗОЛОГІЯМИ ТА СПЕЦІАЛІСТИ

Серед корекційних педагогів є профільні спеціалісти, які працюють з різними нозологіями (порушеннями):

Сурдопедагог – працює з дітьми, які мають порушення слуху;

Тифлопедагог – працює з дітьми, які мають порушення зору;

Олігофренопедагог – працює з дітьми, які мають інтелектуальні порушення;

Логопед – працює з дітьми, які мають порушення мовлення;

Ортопедагог – працює з дітьми, які мають порушення опорно-рухового апарату.

Важливим спеціалістом також є **спеціальний психолог** (для усіх нозологій)

**ВИ ЗАВЖДИ МОЖЕТЕ
ЗВЕРНУТИСЯ ДО НАС ЗА
КОНСУЛЬТАЦІЄЮ!**

Телефон

Електронна адреса

Сайт нашого закладу

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Порушення слуху у дитини може варіюватися від туговухості до повної втрати слуху. Ознайомтеся з порадами, як налагодити комунікацію

СПІЛКУЙТЕСЯ ЩОДНЯ

Порушення слуху обумовлюють проблеми, пов'язані з доступом до слухової інформації. Критично важливо, щоб дитина з порушеннями слуху щоденно спілкувалася з однолітками та дорослими та розвивала свою соціальну активність

*Спілкування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку*

Долаємо труднощі разом

НЕ БУДЬТЕ В РОЛІ "ПЕРЕКЛАДАЧА"

Часто один з дорослих (як правило, мама) тісно спілкується з дитиною та розуміє її. При спілкуванні ж з іншими членами сім'ї дитина перестає бути активним учасником діалогу, оскільки всі її репліки сприймаються через переклад

І як продовження попереднього правила... ЗАЛУЧАЙТЕ ДО СПІЛКУВАННЯ УСІХ ЧЛЕНІВ РОДИНИ

Усі родичі, друзі, які мають бажання спілкуватися з дитиною, повинні знати основні правила та залучатися до розмови без сторонньої допомоги (див. попереднє правило). Прості рекомендації легко виконувати навіть дітям

ДИТИНА ПОВИННА БАЧИТИ ОБЛИЧЧЯ СПІВРОЗМОВНИКА

Не забувайте, що дитина максимально використовує зорові аналізатори. Обличчя співрозмовника має бути добре видно (подбайте про освітлення, не повертайтеся спиною, не закривайте газетою під час розмови)

Трішки про правильну артикуляцію

ГОВОРІТЬ ЧІТКО

Не потрібно уповільнювати чи пришвидшувати вимову. Не можна спотворювати артикуляцію намаганнями вимовити кожне слово по складах. Дитина має вчитися сприймати мовлення таким, як воно є у природньому середовищі спілкування

ПРИБЕРІТЬ ФОНОВИЙ ШУМ

Такі звичні нам звуки як шум автомобілів за вікном та телевізор на фоні не заважають спілкуватися людям, якічують. Для людини (особливо дитини) з порушеннями слуху це суттєво ускладнює процес розмови. Зробіть місце спілкування позбавленим фонових шумів

ВИКОРИСТОВУЙТЕ ПРОСТІ ТА ЗРОЗУМІЛІ ФРАЗИ

Щоб інформація правильно та в повному обсязі була сприйнята дитиною - використовуйте прості синтаксичні конструкції. Говоріть коротко, чітко та зрозуміло. Якщо дитина Вас не зрозуміла - повторіть сказане іншими словами (підберіть синонімічні вирази).

КОРИСТУЙТЕСЯ ПРИСТРОЯМИ ДЛЯ ПІДСИЛЕННЯ ЗВУКУ

Якщо дитина має засоби для підсилення звуку (слуховий апарат, кохлеарний імплант тощо), то використовуватися ці засоби мають НА ПОСТІЙНІЙ ОСНОВІ. Важливо переконаватися, що дитині комфортно т(а отже - все правильно наладшоване та не приносить негативних відчуттів

БУДЬТЕ ПОСЛІДОВНИМИ

Не залишайте корекційну діяльність на половині шляху!

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО
ПРИВЕДЕ ВАС ДО
УСПІХІВ У СПІЛКУВАННІ

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Порушення зору у дитини може варіюватися від слабозорості до повної втрати зору. Ознайомтеся з порадами, як налагодити комунікацію

ВРАХОВУЙТЕ ХАРАКТЕР ПОРУШЕНЬ

Ви маєте знати і розуміти, чим обумовлені порушення, ступінь зниження та характер захворювання. Тому виконання рекомендацій офтальмолога позитивно вплине на організацію спільної діяльності з дитиною

*Спілкування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку*

Долаємо труднощі разом

ПОДБАЙТЕ ПРО ОСВІТЛЕННЯ

Помилково вважати, що дитина з порушеннями зору має сидіти обов'язково на першій парті біля вікна. Кожне окреме порушення вимагає персональних рекомендацій щодо освітлення робочого місця. Ознайомтеся з ними!

ОРГАНІЗОВУЙТЕ ПЕРЕРВИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВПРАВ

Під час занять та у вільний час фахівці рекомендують виконувати комплекси зорової гімнастики (для активації роботи м'язів очей, профілактики порушень зору, попередження втоми очей та ін.). Вправи треба змінювати відповідно до мети проведення.

ПРИБЕРІТЬ ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ДО РОБОЧОГО МІСЦЯ

Середовище перебування дитини з порушеннями зору має бути комфортним та не створювати додаткових проблем. Приберіть усе непотрібне, наведіть лад біля робочого місця, Дитина має почувати себе вільно і спокійно.

НЕ ПЕРЕОБТЯЖУЙТЕ ЧИТАННЯМ ВЕЛИКИХ ТЕКСТІВ

Дитині з порушеннями зору потрібно більше часу для виконання вправ, тому доцільно не переобтяжувати дитину. Читання великих за обсягом текстів краще замінити та усну розповідь та бесіду на сприймання та розуміння

ВИКОРИСТОВУЙТЕ НАОЧНІСТЬ

Наявність наочних засобів полегшує сприймання матеріалу, проте слідкуйте, щоб його якість була відповідною (папір має бути матовим, а не глянцеvim; шрифти - контрастними та великими). Також для наочності варто обрати не білий тон (найкраще сприймаються теплі світлі фони)

МАКСИМАЛЬНО ЗАЛУЧАЙТЕ ЗБЕРЕЖЕНІ

АНАЛІЗАТОРИ

Дитина з порушеннями зору компенсує труднощі у сприйманні за рахунок збережених аналізаторів. Використовуйте їх максимально! Усе, до чого можна торкнутися, відчутти, понюхати, почути - кожна можливість має бути використана. Сенсорна інтеграція допоможе дитині сприймати довкілля

СПІЛКУЙТЕСЯ З ДИТИНОЮ!

Важливе значення мають не лише корекційно-розвиткові та навчальні заняття. Найбільше дитина пізнає світ саме за допомогою побутової діяльності. Залучайте дитину до посильних дій: нехай допомагає вам готувати, прибирати. Кожна дія має обговорюватися детально та удосконалюватися. Грайте в ігри, розповідайте казки та залучайте до спілкування усю родину

БУДЬТЕ

ПОСЛІДОВНИМИ

Не залишайте корекційну діяльність на половині шляху!

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

**ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО
ПРИВЕДЕ ВАС ДО
УСПІХІВ!**

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Порушення мовлення бувають різними.
Переглянемо їх визначення

ВРАХОВУЙТЕ ХАРАКТЕР ПОРУШЕНЬ

- **Дислалія** (порушення звуковимови);
- **Порушення голосу** (дисфонія та афонія);
- **Ринолалія** (порушення звуковимови і тембру голосу, пов'язане з вродженим дефектом будови артикуляційного апарату);
- **Дизартрія** (порушення звуковимови та мелодико-інтонаційної сторони мовлення, зумовлені недостатністю іннервації м'язів артикуляційного апарату);
- **Заїкання**;
- **Алалія** (відсутність або недорозвиток мовлення у дітей, зумовлене органічними ураженнями головного мозку);
- **Афазія** (повна або часткова втрата мовлення, спричинена органічними локальними ураженнями головного мозку);
- **Загальний недорозвиток мовлення**;
- Порушення письма (**дисграфія**) та читання (**дислексія**)

РОЗВИВАЙТЕ ФОНЕМАТИЧНІ ПРОЦЕСИ

Для дітей з порушеннями мовлення важливо працювати не лише над розвитком здатності говорити. Не менш важливо розвивати навички слухання та розуміння почутого. Говоріть з дитиною, звертайте її увагу та мовленнєві та немовленнєві звучання (звук годинника, дзвінка, чайника; звуки тварин)

*Спілкування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку*

ВИРОБІТЬ НАВИЧКУ ОБГОВОРЮВАТИ З ДИТИНОЮ БУДЕННІ РЕЧІ

Розмовляйте дорогою до навчального закладу і вдома, на прогулянці і під час купання - весь можливий час. Розкажіть про предмети та їх застосування, про події та навколишнє середовище. Залучайте дитину до діалогу

ВИКОНУЙТЕ АРТИКУЛЯЦІЙНІ ВПРАВИ

Мета артикуляційної гімнастики – розвиток рухливості органів мовленнєвого апарату, відпрацювання правильних, повноцінних рухів артикуляційних органів необхідних для правильної вимови звуків. Артикуляційну гімнастику бажано проводити щоденно, відводячи на неї від 5 до 15 хвилин, в залежності від віку дитини. Не перевантажуйте дитину, не вимагайте від неї виконання всіх вправ під час одного заняття.

ВАШЕ МОВЛЕННЯ – ЗРАЗОК ДЛЯ НАСЛІДУВАННЯ

Станьте прикладом для дитини! Нехай Ваше мовлення буде чітким, чистим, без слів-паразитів. При розмові з дитиною не лепечіть, усі слова вимовляйте правильно. Змінюйте інтонацію відповідно до ситуації.

НЕ ГЛУЗУЙТЕ З ПОРУШЕНЬ ДИТИНИ

Не глузуйте самі і не дозволяйте глузувати іншим навіть у добрій формі (часто можна почути, як найближчі родичі жартують з дитиною, наслідуючи її вимову. Так робити неприпустимо).

ЗАОХОЧУЙТЕ ДИТИНУ ДО СПІЛКУВАННЯ З ОДНОЛІТКАМИ

Нехай дитина спільно з друзями опановує правила гри, налагоджує комунікацію та вчиться взаємодіяти. Спільні види діяльності активізують мовленнєві процеси та розвивають правильні форми поведінки. На перших етапах батьки чи педагоги можуть створювати мовленнєві ситуації і розбирати різні поведінкові форми у процесі подолання труднощів у взаємодії

БУДЬТЕ ПОСЛІДОВНИМИ

Не залишайте корекційну діяльність на половині шляху!

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО
ПРИВЕДЕ ВАС ДО
УСПІХІВ!

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Важливі факти, які треба знати про дитину з порушеннями інтелекту

ВАЖЛИВІ ФАКТИ

Порушення інтелектуального розвитку – це стійке, явно виражене зниження пізнавальної діяльності, що виникло на основі органічного ураження центральної нервової системи. Переважно йдеться про ураження головного мозку.

- Легкий ступінь – F70 (IQ 50–69);
- Помірний ступінь – F71 (IQ 35–49);
- Тяжкий ступінь – F72 (IQ 20–34);
- Глибокий ступінь – F73 (IQ нижче 20).

Раніше інтелектуальні порушення називали “розумовою відсталістю”. Цей термін запозичили з медицини, але термінологія еволюціонує. Нині ми говоримо, що людина – на першому місці, а вже потім – порушення або особливості розвитку. Тому не можна використовувати термін “розумово відсталі”

Порушення інтелекту не лікується. Воно залишається з людиною на все життя. ПІР – це первинне порушення, але від нього виникають наслідки та особливості. Вторинні відхилення можна і потрібно коригувати;

РОЗВИВАЙТЕ САМОСТІЙНІСТЬ ДИТИНИ

Часто діти з порушеннями інтелекту не мають достатніх навичок самостійності, тому варто їх розвивати не лише під час занять, а й у побуті: гігієнічні процедури, посильна допомога у домашніх справах, навички поведінки за столом мають розвиватися щодня.

*Снідування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку*

АКТИВІЗУЙТЕ УВАГУ ДИТИНИ

Одним із проявів інтелектуальних порушень є знижена активна увага, тому важливо відслідковувати її наявність та застосовувати засоби активізації (використовуйте яскравий наочний матеріал, змінюйте види діяльності, чергуйте прості та складніші завдання, контролюйте процес виконання, влаштовуйте "хвилинки відпочинку")

ПОВТОРЮЙТЕ ВИВЧЕНИЙ МАТЕРІАЛ

Діти з порушеннями інтелекту мають (як правило) слабку, короткочасну пам'ять, тому матеріал треба подавати невеликими «дозами» і звертати увагу на багаторазове повторення вивченого матеріалу. З цією метою урізноманітнювати прийоми і види робіт на закріплення вивченого матеріалу, застосовувати дидактичні ігри. І лише після засвоєння цього матеріалу надавати більш складний новий матеріал.

РОЗВИВАЙТЕ СЕНСОРНІ ЗДІБНОСТІ

Звертайте увагу дитини на зовнішні властивості та якості предметів: на зорових, слухових та тактильних подразниках формуйте стійкі уявлення про колір, форму, величину, температуру та ін. Заняття такого типу фахівці рекомендують проводити в ігровій формі

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА

У дитини спостерігається домінування емоційного сприйняття, оскільки її пізнавальний розвиток недостатньо інтенсивний. Саме тому батьки повинні привчати дитину до словесного (за можливостями дитини) повідомлення про власні емоції, тобто ставити їй прямі запитання («Ти сердишся?», «Тобі страшно?», «Щось болить?», «Скажи або покажи, що ти хочеш?» та ін.), на які дитині буде легко відповісти.

ДИТИНА І СОЦІУМ

Дитина з інтелектуальними порушеннями специфічно сприймає соціум та виражає емоційне ставлення до нього. Постійне активне залучення дорослого до розвитку дитини сприятиме її входженню в соціум, розвитку у неї необхідних соціально значущих якостей та вольових характеристик, що забезпечать їй активну усвідомлену позицію.

БУДЬТЕ ПОСЛІДОВНИМИ

Не залишайте корекційну діяльність на половині шляху!

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО
ПРИВЕДЕ ВАС ДО
УСПІХІВ!

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Важливі факти, які треба знати про дитину з порушеннями опорно-рухового апарату **ВАЖЛИВІ ФАКТИ**

Діти з порушеннями опорно-рухового апарату - це різноманітна за клінічними і психолого-педагогічними характеристиками група, яка умовно поділяється на три категорії:

- 1) порушення опорно-рухового апарату, обумовлені органічними ураженнями ЦНС. Це діти:
- з ураженням головного мозку (дитячий церебральний параліч, пухлини і травматичні ушкодження);
- з пошкодженням провідних нервових шляхів (з паралічами кінцівок, кривошиєю);
- з ураженням спинного мозку (наслідки поліомієліту, травм);
- 2) поєднані ураження ЦНС і опорно-рухового апарату (наслідки родових травм);
- 3) порушення опорно-рухового апарату при збереженому інтелекті.

Розрізняють три ступеня тяжкості рухового дефекту:

- легку - фізичний дефект дає можливість вільно пересуватися, не викликає труднощів у соціальній адаптації, дозволяє інтегруватися в суспільство;
- середню - потреба в частковій допомозі з боку найближчого оточення в пересуванні і самообслуговуванні;
- важку - повна залежність від допомоги оточуючих.

РОЗВИВАЙТЕ РУХОВІ НАВИЧКИ

Опанування рухових навичок відбувається поетапно, потребує тривалого часу і терпіння, тож доцільно це робити під час цікавих ігор. На першому етапі важливо навчити дитину доволіно брати й опускати предмети, перекладати їх із руки в руку, складати у певне місце, вибирати, порівнюючи свої рухові зусилля з характеристиками предмета.

*Спілкування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку,*

РОЗВИВАЙТЕ НАВИЧКИ САМООБСЛУГОВУВАННЯ

Важливо навчити дитину самостійно їсти. Цю роботу слід починати з формування навички підносити свою руку до рота; далі слід навчати користуватися ложкою, самостійно їсти, тримати чашку і пити з неї. Не менш важливо навчити дитину різних дій під час одягання та під час гігієнічних процедур відповідно до її індивідуальних можливостей.

РОЗВИВАЙТЕ ЗАГАЛЬНУ МОТОРИКУ

У процесі навчання різних рухів рук і дій з предметами не потрібно поспішати. Доречно, у повільному темпі, пропонувати кожен новий рух, показувати рукою дитини, як його виконувати. Потім слід запропонувати виконати цей рух самостійно (за необхідності, допомагати). Якщо дитина недостатньо чітко чи правильно виконує завдання, або не може взагалі з ним упоратися, в жодному разі не можна виявляти своє невдоволення. У цьому випадку потрібно повторити цей рух кілька разів.

РОЗВИВАЙТЕ ДРІБНУ МОТОРИКУ

Для опанування дитиною навичками письма варто виконати велику попередню роботу з розвитку дрібної моторики. Варто проконсультуватися зі спеціалістом щодо вправ. Коли дитина оволодіє навичками письма, критично важливо продовжувати роботу з розвитку дрібної моторики

СТВОРІТЬ НЕОБХІДНІ УМОВИ

Вдома та в навчальному закладі мають бути створені умови, які не перешкоджатимуть мобільності дитини. Забезпечте наявність необхідних спеціальних адаптованих пристосувань, наприклад, таких, що допомагають утримати у руці ручку чи олівець, зошит для письма, комп'ютер, планшет.

РОЗВИВАЙТЕ МОВЛЕННЯ

Основною проблемою у розвитку мовлення дитини з порушеннями опорно-рухового апарату є те, що дитина слабко відчуває як положення своїх кінцівок, так і органів артикуляції. У зв'язку з цим виникає необхідність поєднання розвитку мовлення з розвитком функції рук і загальної моторики. Компенсація розладів мовленнєвого розвитку має відбуватися як на логопедичних заняттях, так і у процесі надання допомоги всіма фахівцями у контексті різних видів діяльності

БУДЬТЕ ПОСЛІДОВНИМИ

Не залишайте корекційну діяльність на половині шляху!

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

**ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО
ПРИВЕДЕ ВАС ДО
УСПІХІВ!**

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ ЕМОЦІЙНО- ВОЛЬОВОЇ СФЕРИ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Усвідомлюємо різницю між порушеннями емоційно-вольової сфери та індивідуальною особливістю дитини

ВАЖЛИВІ ФАКТИ

При вивченні емоційно-вольових розладів важко виділити чітку межу між нормою і порушенням, оскільки ті ж самі поведінкові явища можуть розглядатися як вікові особливості, як тимчасовий прояв, зумовлений конкретною ситуацією, як відхилення в емоційно-вольовій сфері, як якість характеру, як індивідуальна особливість (наприклад, негативізм, тривожність, агресивність, імпульсивність, некоммунікбельність тощо). При цьому залежно від соціальних впливів тимчасовий прояв у поведінці дитини може перетворитись і на якість характеру, і на патологію і, навпаки, перші паростки відхилень в емоційній сфері за належного ставлення з боку оточення з часом нівелюються або трансформуються в індивідуальну особливість в межах адаптивної норми.

Батьками, педагогами поведінка імпульсивної дитини сприймається як неслухняність, як свідоме небажання виконувати їхні настанови. Тому від настанов, умовлянь, пояснень, переконань вони переходять до більш директивних заходів – покарань, обмежень, негативного оцінювання. Дитина це переживає як неприйняття, як свою неспроможність заслужити любов батьків. Такі умови стають сприятливими для дисгармонійного розвитку особистості

ОРГАНІЗУЙТЕ РЕЖИМ ДНЯ

Дитина з порушеннями емоційно-вольової сфери потребує чіткого розпорядку, в якому активні види діяльності будуть чергуватися з пасивними; всі режимні моменти будуть звичними, доведеними до автоматизму, а отже - рідше викликать негативні емоційні реакції чи стан "протесту" та "негативізму".

Спілкування з дитиною - основний стимул до її подальшого розвитку

ОРГАНІЗУЙТЕ ЩОДЕННІ ПРОГУЛЯНКИ

Дитина з порушеннями емоційно-вольової сфери (незалежно від виду) потребує частішої зміни активностей. Особливо вдається організація проведення вільного часу на свіжому повітрі, де дитина вільно може бігати, стрибати, голосно викрикувати, не отримуючи при цьому зауважень. Щоденні прогулянки також сприяють соціалізації.

ОБЕРІТЬ ГОДИНУ "ПОСИДЮЧОСТІ"

Спільно з дитиною оберіть фіксований час для навчання та розвитку (орієнтовно - 45 хвилин), під час якого усі види діяльності будуть спокійними. Види діяльності при цьому можна змінювати. Нехай це буде читання казок, малювання, ліплення, виготовлення аплікацій, розвиток навичок письма або просто спокійна розмова. Перегляд мультфільмів чи використання гаджетів не входять до цієї години!

СПІЛКУЙТЕСЯ З ДИТИНОЮ

Розмовляйте про все, що цікавить Вас і її, налагоджуйте комунікацію в спокійному тоні. Обговорюйте щоденні події, сюжети казок, визначайте позитивних та негативних героїв. Не перетворюйте покарання у постійне явище

ТРОХИ ПРО ДИТЯЧУ АГРЕСІЮ

Агресія – це вид дій, агресивність – це риса характеру. Агресія може бути здоровою, тобто це відстоювання або захист кордонів особистості. За проявом деструктивної агресії найчастіше стоїть біль та злість.

Які причини лежать в основі формування агресивної поведінки у дітей, у яких формах може проявлятися дитяча агресія і що робити дорослим для того, щоб навчити дитину справлятися із гнівом?

Причини, у наслідок яких дитина може заплутатися у власних почуттях, можуть бути наступні:

- Жорсткі, директивні або надто критикуючи методи виховання, коли за найменшу провину слід жорстоко покарати, при цьому правила поведінки з дитиною чітко не проговорюються або ж виконуються односторонньо і непослідовно;
- Сильне емоційне потрясіння або часті стресові ситуації, із якими дитина стикнулася, але з яких-небудь причин не змогла прояснити їх для себе;
- Взаємини, при яких дитину принижують, ображають, лякають фізичними покараннями, іншими словами, дитина знаходиться в стані постійної психологічної напруги;
- Прихована агресія або насильство, яке по відношенню до дитини проявляє один із членів сім'ї, при цьому дитина боїться або не знає, як прояснювати цю ситуацію з іншими дорослими;
- Ігнорування із боку батьків - коли замість відкритого діалогу, в якості покарання у родині прийнято вдаватися до методу «я з тобою не розмовляю» або «подумай над своєю поведінкою».

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

**ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО
ПРИВЕДЕ ВАС ДО
УСПІХІВ!**

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

ВАЖЛИВІ ФАКТИ

Однією із категорій дітей з особливими освітніми потребами – є діти з затримкою психічного розвитку (ЗПР). Сама назва порушення розкриває суть стану дитини, який полягає у відставанні темпу розвитку психічних функцій сприймання, мислення, уваги, пам'яті, емоційно-вольової сфери від загальноприйнятих показників для даної вікової категорії.

Ознаки ЗПР можна запідозрити, звернувши увагу на особливості психічних функцій та поведінку дитини:

- **Сприймання:** уповільнене, неточне, дитина не може сформувати цілісний образ, краще сприймається інформація візуально, ніж на слух;
- **Увага:** поверхнева, нестійка, короткочасна. Відволіканню сприяють будь-які зовнішні стимули;
- **Пам'ять:** переважає наочно-образна пам'ять, мозаїчне запам'ятовування інформації, низька розумова активність при відтворенні інформації;
- **Мислення:** порушення образного мислення, абстрактне і логічне мислення тільки за допомогою педагога або батька. Діти з ЗПР не можуть підсумувати інформацію, зробити висновок;
- **Мова:** наявне спотворення артикуляції звуків, обмеження словникового запасу, спостерігаються труднощі у побудові висловлювання, порушення слухової диференціації, затримка мовного розвитку, дислалія, дислексія, дисграфія;
- **Працездатність та поведінка:** у дітей із ЗПР дуже коротка тривалість продуктивної роботи – усього 15-20 хвилин, після чого настає втома. Її прояви неоднакові: одні діти стають млявими, сонними, інші, навпаки, стають непосидючими, багато розмовляють, не реагують або негативно реагують на зауваження;
- **Сенсомоторний розвиток і чуттєве пізнання дійсності:** у зв'язку з порушеннями центральної нервової системи опрацювання отриманої інформації від органів чуття відбувається менш успішно. Дітям буває складно відрізнити букви, цифри напрямки руху, розміщення в просторі.

РОЗШИРЮЙТЕ УЯВЛЕННЯ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Спостерігайте за явищами природи, вчіть користуватися різноманітними побутовими предметами, обговорюйте події та порівнюйте предмети (на знаходження спільного та відмінного).

*Спілкування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку*

ВЧІТЬ УЗАГАЛЬНЕННЮ

Розвивайте у дитини навички групувати різні предмети за спільними ознаками та називати групу узагальнюючим словом – овочі, фрукти та ін. Можна використовувати серії карток із зображенням різних тварин, птахів, дерев, квітів, овочів, фруктів, ягід, одягу, меблів, посуду... При порівнянні предметів слід допомагати дитині, ставлячи запитання («Що це?», «Як вони називаються?», «Як вони відрізняються за кольором, формою, величиною?», «Де вони ростуть?» тощо).

РОЗВИВАЙТЕ НАВИЧКИ ГРИ

Важливо вчити дитину гратися і дотримуватися правил, зокрема сприяти розширенню тематики та сюжету ігор. Обов'язково слід вчити дитину виконувати певні ролі, дотримуватися правил гри. Для цього необхідно частіше гратися з дитиною, беручи на себе ініціативу, як у виборі теми, так і у розгортанні сюжету та встановленні правил гри. Наприклад, щоб дитина почала гратися у магазин, слід сформулювати у неї уявлення про те, що там відбувається. Тому спочатку потрібно разом з дитиною побувати у магазині, звернути її увагу на те, що роблять продавці, касири, як до них звертаються відвідувачі магазину, що вони купують. Повернувшись додому зі свіжими враженнями, можна починати гру.

СПІЛКУЙТЕСЯ З ДИТИНОЮ

Розмовляйте про все, що цікавить Вас і її, налагоджуйте комунікацію в спокійному тоні. Обговорюйте щоденні події, сюжети казок, визначайте позитивних та негативних героїв.

ПРО ПРОСТОРОВІ ВІДНОШЕННЯ ТА МОВЛЕННЯ

Важливо вчити дитину виділяти та вміти пояснювати просторові відношення між предметами, використовувати їх у практичній діяльності. Неабияку увагу слід приділяти виробленню вміння орієнтуватися в сторонах предмету, який знаходиться перед дитиною – визначати орієнтири на аркуші паперу, в альбомі; вміти знаходити верх і низ, правий і лівий бік тощо. З цією метою можна застосовувати такі вправи: позначати лівий верхній кут аркуша однією умовною позначкою, нижній – другою, середину – третьою; поділити аркуш на певну кількість частин і виконати за словесною інструкцією малюнок у кожній із цих частин. З цією ж метою даються завдання на штрихування зображень предметів або геометричних фігур, малювання смужок: зліва – направо, знизу – вгору, похило. Розуміння просторових відношень впливає і на мовленнєвий розвиток дитини. Мовлення збагачується прийменниками, прислівниками, стає розгорнутішим.

У дітей із ЗПР розумові дії формуються з відставанням і недостатньо продуктивно, процеси пізнавальної діяльності недосконалі: звужене й обмежене сприймання, недостатня пам'ять та увага. Тому дітей потрібно спеціально вчити розрізняти та називати колір, форму, розмір предметів, їх розташування у просторі, вміти застосовувати ці знання практично. Заняття проводити у вигляді гри.

Варто пам'ятати, що під час виконання всіх видів діяльності малюк має розповідати про те, що він робить, називати кожен форму, що вивчається, відповідним словом.

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО ПРИВЕДЕ ВАС ДО УСПІХІВ!

Нехай Вам щастить!

ЗНАЙМО БІЛЬШЕ!

ДИТИНА ЗІ СКЛАДНИМИ КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Інформативна брошура

Орися_Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

ВАЖЛИВІ ФАКТИ

До складних порушень розвитку відносять поєднання двох або більше психофізичних порушень (зору, слуху, мови, розумового розвитку, опорно-рухового апарату і ін.) в однієї дитини. Наприклад, поєднання глухоти і слабозорості, поєднання розумової відсталості і сліпоти, поєднання порушення опорно-рухового апарату і порушень мовлення чи інтелектуальних порушень. Виділяють 3 основних групи дітей з поєднаними порушеннями:

- діти з двома вираженими психофізичними порушеннями, кожне з яких може викликати аномалію розвитку: сліпоглухі діти, розумово відсталі глухі, слабочуючі із затримкою психічного розвитку (первинною).
- Діти, що мають одне істотне психофізичне порушення (що веде) і супутнє йому інше порушення, виражене в слабкому ступені, але що помітно обтяжує хід розвитку: розумово відсталі діти з невеликим зниженням слуху. У таких випадках говорять про «ускладнений» дефект.
- діти з так званими множинними порушеннями, коли є 3 або більш порушення (первинних), виражені різною мірою і що приводять до значних відхилень в розвитку дитини: розумово відсталі слабозрячі глухі діти. До множинних дефектів, зокрема, можна віднести і поєднання у однієї дитини цілого ряду невеликих порушень, які мають негативний кумулятивний ефект, наприклад при поєднанні невеликих порушень моторики, зору і слуху у дитини може мати місце виражене недорозвинення мовлення.

РОЗШИРЮЙТЕ УЯВЛЕННЯ ПРО НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Спостерігайте за явищами природи, вчіть користуватися різноманітними побутовими предметами, обговорюйте події та порівнюйте предмети.

*Спілкування з дитиною -
основний стимул до її
подальшого розвитку*

ОБЕРІТЬ ПРАВИЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Завдання педагога-дефектолога полягає в тому, щоб виявити шляхи розвитку орієнтовної діяльності дитини, знайти реальні і перспективні шляхи компенсації складного порушення. Так, для сліпоглухої дитини таку роль в її сприйнятті грають дотик і кінестетичне сприйняття, крім того, можливий значний компенсаторний розвиток нюху, який великою мірою замінює втрачений зір і слух. Співпраця зі спеціалістами є обов'язковою!

ЗВЕРТАЙТЕ УВАГУ НА СИЛЬНІ СТОРОНИ

Наголошуйте на позитивному: визначайте, підтримуйте та формуйте сильні сторони своєї дитини. Створюйте ситуації, у яких ці сильні сторони можуть якнайкраще проявлятися. Визнання та похвала утворюють міцне підґрунтя для навчання нових і незнайомих навичок чи виконання завдань. Уникайте порівнянь дитини з іншими дітьми, оскільки це нівелює унікальність кожної людини.

Здібності є в усіх дітей, їх потрібно лише виявити і розвивати. Будьте готові допомагати дитині, однак, за найменшої можливості, посилюйте її незалежність.

Підбадьоруйте та заохочуйте дитину, щоб виховати у неї самовпевненість. Хваліть завжди за конкретну дію.

КОНСУЛЬТУЙТЕСЯ ЗІ СПЕЦІАЛІСТАМИ

Відповідно до потреб дитини включайте в корекційний процес консультацію зі спеціалістами (фізіотерапевтом, логопедом, психологом, дефектологом та ін).

ПРО ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Слід пам'ятати, що, коли маєш справу з дітьми з комплексними порушеннями в розвитку, неможливо однозначно окреслити послідовність здобуття ними окремих умінь. Так, жодна з існуючих шкал розвитку не є достатньо вдала, оскільки розвиток таких дітей в окремих сферах не є гармонійним і не відбувається за стандартним зразком.

Вчителі та батьки повинні володіти загальними знаннями про психофізіологічні особливості розвитку конкретної дитини і навчати дитину насамперед тих навичок, які насправді потрібні у повсякденному житті.

Насамперед потрібно усвідомити, що саме дитина вже може, тобто як вона спілкується, як рухається, як пізнає світ, що знає про нього і як ці знання використовує, як проводить свій вільний час, що найбільше любить робити.

Заняття, незалежно від того де вони відбуваються, повинні мати сталий розпорядок дня та графік. Структуризація є одним з найголовніших завдань в роботі з дітьми, які мають комплексні порушення.

Будь-яке завдання повинно викликати позитивні емоції та бажання його виконувати. Варто обов'язково включати в роботу коригування порушень у розвитку емоційно-особистісної сфери (релаксаційні вправи для миміки обличчя,

І найголовніше...

ЛЮБІТЬ СВОЮ ДИТИНУ

ЦЕ ОБОВ'ЯЗКОВО ПРИВЕДЕ ВАС ДО УСПІХІВ!

Нехай Вам щастить!

НАШІ КОНТАКТИ

Телефон

Шукайте нас у
соціальних мережах

Коли слід звернутися до спеціаліста?

- до 1 року дитина не вимовляє лепетні слова, не реагує, коли до неї звертаються;
- до 2 років дитина не відповідає на питання, не може скласти речення з двох слів;
- до 3 років малюк не використовує в мові питання: «чому?», «навіщо?» і т. д.;
- до 4 років дитина неправильно вимовляє окремі звуки, втрачає букви в словах, не може запам'ятати вірш;
- у віці 5-6 років малюк погано вимовляє звуки, не може скласти розповідь, плутається у відмінках;
- у віці 7-8 років у дитини виникають проблеми з читанням і письмом.

Домаємо
мовленнєві
порушення разом

КОРОТКИЙ ПОРАДНИК

Для батьків

Допоможемо дитині бути
почутою та щасливою

Орися Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Процес розвитку мовлення стимулює розвиток дрібної моторики

* **ліпка з різних матеріалів** (тісто пластилін).

Окрім творчого самовираження, дитина розвиває гнучкість та рухливість пальців.

* **мозаїка**. При складанні різноманітних ігор-мозаїк розвиваються кмітливість і творчі здібності.

* **пазли**. Яскраві малюнки розвивають увагу, кмітливість, зір і дрібну моторику рук.

* **ігри з гудзиками та намистинками**.

Нанизування на нитку намистинок, перебирання пальцями намиста – прості і корисні справи для розвитку дрібної моторики рук.

* **ігри та гімнастика для пальців**. Ці ігри сприяють всебічному розвитку дитини, включаючи розвиток мовлення

ПАМ'ЯТАЙТЕ!
ПРОВЕСТИ ПРОФІЛАКТИКУ
МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ
НАБАГАТО ПРОСТІШЕ, НІЖ
ВИПРАВЛЯТИ ВЖЕ
СФОРМОВАНІ МОВЛЕННЄВІ
НЕДОЛІКИ

Важливе

НЕ ЗАБУВАЙТЕ ХВАЛИТИ ДИТИНУ ЗА
КОЖЕН УСПІХ

НЕ СВАРІТЬ ДИТИНУ ЗА ПОМИЛКИ, НЕ
ВИСЛОВЛЮЙТЕ НЕВДОВОЛЕННЯ

Любіть свою дитину!
Нехай Вам щастить!

Організуйте ігри для розвитку мовлення

Наприклад, гра "Покажи іграшки свій дім". Батьки беруть в руки улюблену іграшку, яку можна персоніфікувати (лялька, ведмедик тощо) і від імені іграшки говорять: "Я дуже хочу познайомитися з будинком, в якому живе ваша сім'я". Батьки просять дитину провести іграшку по будинку чи квартирі й показати все якомога цікавіше. Можна піти на кухню, де батьки голосом іграшки спитають, як називаються ті чи інші предмети, наприклад, холодильник, плита, стіл. Варто поцікавитися, для чого всі ці предмети потрібні. Так можна відвідати й інші кімнати.

Практичні поради

Спілкуйтеся з дитиною

Коментуйте явища та події, детально розповідайте про людей та тварин, опишіть предмети та сферу їх призначення

Читайте цікаву літературу

Розповідайте дітям казки, обговорюйте казкові події, вчинки персонажів. Враховуйте інтереси дитини, підбирайте відповідну літературу

Занотуйте прогрес

Візьміть за звичку щодня записувати результати виконаних завдань та прогрес дитини (що вдалося найкраще)

Журнал обліку консультацій з батьками

№	Тема консультації	Прізвище проконсультованого	Дата
1	Допомога дитині з ООП під час воєнного стану		
2	Важливі чинники успішності дитини з ООП		
3	Основні умови успішного виховання дитини з ООП		
4	Загальні поради батькам, які виховують дитину з ООП		
5	Які навички має опанувати дитина з ООП та як розвинути їх у побуті		
6	Формування навичок самообслуговування у дітей з ООП		
7	Розвиток соціальних навичок: ігри та вправи		
8	Як заохочувати дитину з ООП до впевненості та самостійності		
9	Як вчити дитину з ООП вирішувати свої проблеми?		
10	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями слуху»		
11	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями зору»		
12	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями мовлення»		

13	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями інтелектуального розвитку»		
14	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями опорно-рухового апарату»		
15	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями емоційно-вольової сфери»		
16	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями психічного розвитку»		
17	Практикум для батьків «Поради батькам, що виховують дитину з комплексними порушеннями»		
18	Роль соціальних історій в навчанні та вихованні дитини з ООП		
19	Аутизм. Практичні поради для батьків		
20	Розвиваємо мовлення дітей за допомогою художніх творів		
21	Готовність дитини до навчання в школі. Мовний аспект		
22	Розвиток емоційного інтелекту дитини з ООП		
23	Розвиток дрібної моторики у дітей з ООП		

24	Оптимальна організація дистанційного навчання дитини з ООП		
25	Стилі спілкування батьків та дітей: обираємо краще		
26	Розвиток пізнавальної сфери дітей з ООП під час перебування вдома		
27	Практичні поради для розвитку пам'яті та мислення дитини з ООП		
28	Вирішення емоційно-особистісних проблем дитини з ООП		
29	Підвищена рухова збудливість та боязкість, тривожність, відгородженість як протилежні вияви однієї проблеми		
30	Як підтримати дітей з ООП під час канікул. Закони поведінки		
31	Про підказки та заохочення дитини з ООП		
32	7 кроків налагодження співпраці Роберта Шрамма		
33	Чого навчати дитину вдома та як впоратися з основними викликами		
34	Вплив гаджетів на розвиток мовлення дитини		
35	Самооцінка дитини з ООП та вплив батьків на самооцінку		
36	Асистент вчителя та асистент дитини: вчимося розрізняти та знаймо основні обов'язки		
37	Формуємо навички гри у дитини з ООП (частина 1)		

38	Формуємо навички гри у дитини з ООП (частина 2)		
39	Дієві вправи на покращення візуальних навичок		
40	Музикування як важливий метод розвитку навичок дітей з ООП		
41	Адаптація дитини з ООП: від садка до школи		
42	Практична діяльність. Вправи на розвиток дрібної та артикуляційної моторики		
43	Казкотерапія: як розповідати казки дітям		
44	Сенсорні ігри за методикою Марії Монтессорі, у які варто грати вдома		
45	Вправи на розвиток слухового сприймання для дітей з ООП		
46	Дотримання єдиних мовленнєвих вимог у сім'ї		
47	Інтерактивні ігри як засіб взаємодії батьків з їх особливими дітьми		
48	Ефективна комунікація з дитиною		
49	Характеристика виховних позицій родин		
50	Сюжетно-рольова гра як засіб соціалізації дитини в суспільстві		

**ДО ЖУРНАЛУ КОНСУЛЬТАЦІЙ
ДЛЯ БАТЬКІВ**

РОЗРОБКИ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Орися Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

Консультація № 1

Допомога дитині з ООП під час воєнного стану

Чи варто говорити з дитиною про війну та як це робити?

Обов'язково потрібно. Незалежно від того, які особливості має дитина та якого віку, вона вже бачила війну чи певні її ознаки (блок-пости, зруйновані будівлі, бомбосховища тощо). До того ж чимало дітей з ООП користуються інтернетом, де стикаються з відповідною інформацією, грають в ігри, спілкуються в чатах, соцмережах.

Якщо не говорити з ними про війну, є високий ризик, що вони отримають викривлену чи неправдиву інформацію. А, отже, невизначеність та неінформованість (чи неадекватна інформованість) породить додаткову тривожність, страхи та викривлене сприйняття подій. У гіршому випадку це може спричинити небезпечну ситуацію.

Але глибина, зміст та способи інформування про війну залежать від віку дитини, індивідуальних можливостей розуміння та сприйняття мовлення.

У будь-якому випадку можна (і треба!) супроводжувати пояснення візуалізацією інформації. Наприклад, узяти зображення чи відео з інтернету (профільтрувавши травматичні), а також використовувати те, що оточує дитину – протитанкові укріплення, військову форму, блок-пости, техніку тощо. Якщо ви переїжджаєте, то це можуть бути великі скупчення людей на вокзалах, черги на автобуси – усе, що дитина може ідентифікувати, треба їй пояснити, розказати, чому відбувається саме так і тепер.

Знання дитини про війну допоможе їй у випадку, коли родина змушена переїжджати в безпечніше місце. Адже якщо ви візьмете відповідальність за переїзд виключно на себе (тому що я так вирішив), супротив та агресія дитини будуть спрямована на вас. Та коли вона знатиме, що є об'єктивні обставини, їй буде легше це пережити, тому що в такому випадку батьки лишаться острівцем безпеки, що важливо для стабілізації дитини.

Як підтримати дитину?

- Намагайтеся зберегти старі ритуали та відновити звичні для дитини елементи освітнього процесу.
- Створіть нові, безпечні та комфортні для дитини ритуали, які допоможуть їй продовжити навчання.
- Приділіть увагу фізичній активності та навантаженню, згідно з можливостями дитини — робіть дихальні вправи разом.
- Дозвольте дітям розповісти про їхні страхи, занепокоєння. Наголосіть на тому, що всі емоції зараз — нормальні, їх відчувають усі.
- Складіть соціальну історію, яка пояснить дитині, що відбувається, і запропонує послідовний, зрозумілий алгоритм дій.

Консультація № 2

Важливі чинники успішності дитини з ООП

1. Своєчасно навчати дитину умінням та навичкам, які відповідають віку дитини;
2. Стимулювати пізнавальну активність;
3. Контролювати засвоєння отриманих відомостей, щоб вони стали дійсно знаннями, якими дитина зможе скористатися;
4. Розширювати кругозір дитини не лише на дидактичному матеріалі (настільних іграх, книжках, фільмах), а й у різних життєвих ситуаціях;
5. Стимулювати дитину до розповіді про те, що прочитали, попросити переказати зміст твору, казки, мультфільму спочатку за питаннями, що орієнтують, а потім самостійно. Вчити виділяти головну думку сюжету, називати дійових осіб, події;
6. Навчати дитину читати, рахувати та писати тільки в ігровій формі;
7. Не допускати однобічного розвитку особистості дитини.

Тому головним завданням сімейного виховання є гармонійний усебічний розвиток дитини, підготовка її до життя в соціальних умовах, реалізація творчого потенціалу. Звичайно, не існує єдиної формули успішного виховання дітей у сім'ї – це завжди залежить від рівня моральності й духовної культури батьків, їхніх життєвих планів, ідеалів, вчинків та сімейних традицій.

УСІ ДІТИ - РІЗНІ!

Не варто порівнювати свою дитину з іншими, чи прислухатися до того, хто порівнює вашу.

Краще порівнювати дитину з нею ж, у минулому.
Бачити прогрес і радіти йому :).

ДІТИ МАЮТЬ РІЗНІ:

ІНТЕРЕСИ Й СФЕРИ РОЗВИТКУ

ТЕМП РОЗВИТКУ

ХАРАКТЕР

ФІЗИЧНИЙ СТАН

ВІК тощо

"Всі ми генії. Але якщо ви будете оцінювати рибу за її здатністю лазити по деревах, вона проживе все життя, вважаючи себе дурепою".

Альберт Ейнштейн.

happydity.org

Консультація № 3

Основні умови успішного виховання дитини з ООП

1. Важливо створити у сім'ї здоровий мікроклімат, правильну тональність і загальну спрямованість. Головне, щоб сім'я була дружна, цілеспрямована, радісна, де пануватиме атмосфера взаємодопомоги, щирості, тепла, справжньої турботи.
2. Довіряти дитині та надавати можливість діяти самостійно.
Довіра сприяє самовихованню дитини, її самовдосконаленню. Відверті, довірливі стосунки між батьками й дітьми роблять мікроклімат у сім'ї благополучним.
3. Виховувати поважне ставлення дітей до найстарших членів родини – бабусі й дідуся.
4. Узгодження і єдність усіх сімейних вимог.

Виховання та розвиток кожної дитини відбувається за певних умов і під впливом інших осіб. Кожному, хто виховує дітей з особливими потребами, завжди треба пам'ятати слова великого вченого І. Павлова: *"...Ніщо не залишається непорушним, а все завжди може змінитися на краще. Аби тільки були створені відповідні умови"*.

**ІДЕАЛЬНІ БАТЬКИ -
це неможливо і не потрібно.**

**Ми всі вчимося бути батьками.
І неодмінно помиляємось.**

Кожна помилка – це можливість навчити дитину,
як виправити помилку і / або засвоїти уроки на майбутнє.

**Кожен конфлікт – це можливість навчити дитину,
як його вирішувати.**

Ми всі – живі люди. І маємо право на усі свої емоції.
Але важлива форма вияву цих емоцій.
Якщо батьки не проявляють свої емоції –
дитина не знатиме, як можна проявляти власні.

ЩО РОБИТИ, ЯКЩО ЗІРВАЛИСЬ?

- **Відновіть емоційний зв'язок з дитиною.**
Спокійний тон, неагресивна поза, обійми.
- **Коли всі заспокоїлись, поясніть дитині**
свої емоції, розпитайте про її.
- **Вибачтесь перед дитиною.**
За тон, а не емоцію.
- **Вибачте собі.**
Ми всі вчимося.

Консультація № 4

Загальні поради батькам, які виховують дитину з ООП

1. Ви не самі. Звістка, що у вашої дитини проблема в розвитку - це удар. Для того щоб допомогти собі пережити цей непростий період, шукайте інші родини, які виховують «особливу» дитину. Спілкуйтеся з іншими батьками, своїми рідними. Біль, розділений з іншими, уже не такий важкий. Іноді допомогу можете отримати від професійного психолога.
2. Живіть сьогодні. Важкі думки про те, що чекає вас та вашу дитину в майбутньому, лише знесилять вас. Вам є про що подумати тут і зараз.
3. Вивчіть термінологію. У розмовах зі спеціалістами ви будете чути спеціальні терміни. Не бійтесь і не лінуйтеся дізнаватися значення цих понять. Шукайте інформацію, не бійтесь задавати питання фахівцям. Просіть копії всіх довідок, документів, результатів обстежень вашої дитини в лікарів, педагогів та інших спеціалістів.
4. Будьте реалістами. Бути реалістом - значить розуміти, що в житті є речі, які ми не можемо змінити, і є речі, які ми змінити можемо. Ваше завдання - зрозуміти, що ви можете змінити, а що ні.
5. Пам'ятайте, що час на вашому боці. Це не значить, що виховання «особливої» дитини буде легким, але з часом багато проблем вам скоригувати сприйняття дитиною мультфільму, стимулює її мовленнєву активність.
6. Не карайте її, не насміхайтесь з неї, не дозволяйте принижувати її.
7. Ніколи не переходьте у спілкуванні з дитиною на «дитячу» мову.
8. Використовуйте лише «правильні» слова («чобітки», а не «боті», «машина», а не «бі-бі»).
9. Не засмучуйтесь, якщо ваша дитина розмовляє гірше, ніж її однолітки. Намагайтеся якомога раніше помітити та зрозуміти проблеми своєї дитини, звернутись за допомогою до спеціаліста.
10. Не порівнюйте її з іншими дітьми, які добре розмовляють, читають, пишуть, і не дорікайте дитині за це. Вселяйте в неї віру, надію, що все буде гаразд;
11. Якщо ви займаєтесь з логопедом чи дефектологом, виконуйте всі інструкції, поради, які надає спеціаліст вашій дитині.
12. Не падайте духом, якщо швидких змін ви не помітите; вірте у свої сили і сили своєї дитини.
13. Завжди розмовляйте з дитиною чіткою правильною мовою.
14. Перетворюйте заняття в гру. Використовуйте можливість повторити слова, пісеньки, логопедичні вправи будь-де: по дорозі до дитячого садка, на прогулянці, на кухні, у ванній, перед сном, у черзі до лікаря, у дорозі. Ваше терпіння, наполегливість, доброзичливість і любов до дитини обов'язково дадуть позитивний результат.

Консультація № 5

Які навички має опанувати дитина з ООП та як розвинути їх у побуті

Час та часові відношення:

- використання календарів та планерів: пори року, місяці, тижні; поняття “сьогодні”, “завтра”, “вчора”, “наступного та минулого тижня”, “до”, “перед”, “після”; розуміння тривалості тижня тощо. Можна записувати щоденні погодні умови та робити висновки про зв’язок, наприклад, із порами року. До того ж, варто проводити з дитиною бесіди (а отже, практикувати й мовні навички) – що було цікавого вчора, що ми подивимося завтра, у який день тижня цього року в дитини День народження;
- годинники та візуальні таймери: вивчаємо час (у поєднанні з календарями), поняття “довго” та “швидко” (кому вдається швидше щось зробити? чому?), відчуття часу, тривалість різної діяльності, одиниці виміру часу (засікаємо час у годинах, хвиликах, секундах).

Математика:

- приготування страв: кількість продуктів (проста арифметика), ділення їх на частини (дроби), одиниці виміру (вага та об’єм), перерахунок продуктів на порцію чи страву (розв’язання задач). Окрім того, можна навчити дитину правил безпеки під час використання приладів, вогню, ножів, а також обирати корисні чи шкідливі продукти;
- гроші: склад числа, рахунок одиницями, десятками чи сотнями, поняття суми, залишку (решта), множення та ділення, основи фінансової грамотності та планування бюджету (скільки грошей потрібно на певну покупку чи список продуктів, як накопичити потрібну суму на якусь річ, скільки грошей потрібно взяти із собою, якщо треба купити кілька найменувань товару), поняття безготівковості (відповідаємо на запитання “куди діваються гроші?”: можемо взяти, умовно, 100 грн та покласти їх на картку в банкоматі, відслідковуючи, як вони з’явилися на нашому рахунку; або поповнити мобільний рахунок – ми не бачимо реального продукту, але отримуємо послугу зв’язку). Ці заняття не обов’язково проводити в магазині: можна намалювати гроші вдома, придумати й написати цінники на певних речах – і вчитися на такій грі.

Читання й письмо:

- поступовий перехід від візуальних розкладів до текстових;
- складання планів, списків продуктів чи покупок;
- приготування страв за написаними рецептами (без картинок, якщо дитина вже добре читає, або з картинками, але такими, щоби для розуміння послідовності чи правил виконання дії однаково треба було читати підпис);
- пошук інформації в інтернеті (не заданої в школі, а тієї, що цікавить дитину);
- спілкування в месенджерах. Особливо це корисно для дітей із розладом аутистичного спектра, коли дитина має труднощі зі спілкуванням: запропонуйте їй написати батькам чи близьким своє прохання, щоби вони його виконали (тато, принеси води; мама, пограй зі мною

тощо), записати відео- чи аудіоповідомлення. Але тут важливо не забувати контролювати безпеку дитини в мережі.

Можна починати з простої гри: домовтеся, що обраного дня ви спілкуєтеся тільки письмово – так, наче не вмієте говорити чи слухати. Долучити до цього можна всю родину. Важливо, аби дитині було цікаво: тобто не писати їй, що треба витерти пил чи мити підлогу, а запитати, що б вона хотіла, аби їй купили в магазині, чи буде вона їсти на вечерю броколі або млинці.

Природничі дисципліни:

- вирощування рослин та спостереження за ними;
- вивчення особливостей догляду за домашніми тваринами (хто чим харчується, чого потребує, як розвивається);
- фільтрування води, різні її стани (заморожена, рідина, пар);
- використання мапи в гаджетах для прокладання маршруту, прорахунку відстані, швидкості пересування, часу подорожі, рельєфу, інфраструктури. Відслідковуємо, як об'єкти відображаються на мапі й що ми бачимо за вікном транспорту. Можемо вивчати, що є поруч (навички орієнтування на місцевості), планувати подорожі.

Література та історія:

Якщо дитина любить читати, цієї проблеми ви не матимете. Проте нині все більше дітей не зацікавлені в читанні, а для дітей з ООП є ще і проблема в тому, щоби прочитане уявити (не сформоване абстрактне мислення). Тоді можна стимулювати цікавість до літератури та історії через перегляд мультфільмів, кінокартин, відеороликів. А вже після цього пропонувати читати тексти чи їхні скорочені версії.

Консультація № 6

Формування навичок самообслуговування у дітей з ООП

Уміння заправити ліжко, правильно і швидко одягнутися, почистити зуби, вимити руки, накрити на стіл і помити посуд, навряд чи менш важливі для дитини, ніж здатність читати або знання геометричних фігур. Дуже важливо освоїти ці вміння своєчасно.

До числа основних навичок, які забезпечують самостійність дитини в будь-якій ситуації, відносяться: навички самообслуговування та навички догляду за будинком. Вміння першої групи мають безпосереднє відношення до самої дитини, безпосередньо ведуть до самостійності і «дорослості», і вчитися їм простіше. Друга група умінь - для дитини щось абстрактне, неочевидне, тому для їх освоєння потрібна додаткова мотивація.

Необхідною умовою занять з розвитку дітей і навчання їх зазначеним умінням є так звані «підготовчі навички» до яких відносяться: загальна моторика (ходьба по горизонтальній поверхні і по сходинках, вміння сідати на стілець і вставати з нього) і дрібна моторика (виконання простих маніпуляцій з предметами, вміння брати дрібні предмети двома пальцями, маніпуляції з водою). Приступати до навчання того чи іншого навичку самообслуговування можна тільки тоді, коли дитина вільно володіє підготовчими навичками.

Процес навчання оволодіння навичками буде успішнішим, якщо буде проводитися систематично, з урахуванням особливостей розвитку та на позитивному емоційному фоні.

При освоєнні навичок самообслуговування і особистої гігієни дитина з особливими потребами потребує створення спеціальних умов. В даному випадку виявляються важливими такі дрібниці, як висота столу і стільця (при навчанні навичкам самостійності при прийомі їжі), гумовий килимок на дні ванни (при навчанні вмінню митися), зручна «сходинка» перед раковиною (при освоєнні умінь вмиватися, чистити зуби і мити руки).

Краще всього буде почати вчити дитину побутовим навичкам і самостійності на найпростішому матеріалі (великому, зручному, безпечному) і в самих простих умовах, без додаткових ускладнюючих факторів і незручностей.

Після кожної самостійної дії, яким би результатом вона не завершилася б, дитину слід похвалити, адже невдача, супроводжувана негативними емоціями, може спровокувати відмову від подальшої участі в навчанні або небажання виконувати вже майже освоєний дію.

Під час навчання умінням, що передбачає виконання ланцюжка окремих дій і операцій, найбільшу ефективність демонструє методика з використанням скорочення кількості ланок (з ланцюжка операцій), що пропонуються йому для засвоєння на кожному етапі навчання. Ця методика передбачає, що дорослий, на початковому етапі навчання виконує практично весь необхідний ланцюжок операцій самостійно, залишаючи дитині лише завершальний крок і закріплюючи його раз по раз. Наступний етап навчання полягає в приєднанні до вже освоєної операції тієї, що передує їй в ланцюжку дій і закріпленні вже двох останніх кроків. Поступово дорослий, роблячи за дитину все менше операцій, підводить його до повністю самостійного виконання всього ланцюжка дій.

Наприклад, вміння мити руки з милом складається з наступних операцій:

1. відкрити кран
2. взяти мило
3. намилити руки
4. покласти мило
5. потерти руки
6. сполоснути руки
7. закрити кран
8. взяти рушник
9. витерти руки рушником
10. повісити рушник на місце

Йдучи за цією методикою, на перших заняттях з освоєння навичку миття рук дорослий здійснює за дитину дії з 1 по 9, заохочуючи дитину виконати операцію № 10 - повісити рушник на місце. Потім, продовжуючи робити за малюка всі основні операції, він дає йому вже більше повноважень - пропонує самостійно витерти руки рушником і повісити його на місце.

Просуваючись в такому навчанні, дитина з кожним разом виконує все більше операцій: вже знайомі та звичні і одну нову.

Нерідко в ході навчання побутовим навичкам і самообслуговування використовується фізична допомога дитині з боку дорослого - так званий прийом «рука в руці». Це впевнене управління руками дитини, при цьому рука когось з батьків знаходиться поверх руки дитини і веде її. Самі батьки перебуваючи за спиною або збоку дитини, створюють ілюзію самостійного виконання. Необхідно намагатися швидше зменшувати подібну допомогу, даючи лише поштовх до дії і надаючи дитині можливість виконати цю дію самостійно, заохочуючи спочатку за найменший самостійний рух. Допомога може також надаватися у вигляді вказівного жесту або словесної підказки.

Ще одне дуже важливе правило, без якого неможливо навчити дитину чого б то не було, в тому числі і виконання тих чи інших дій з самообслуговування, особистої гігієни та ведення побуту, - це безперервність навчального процесу. Дитина повинна завжди робити те, що вона уже вміє, і отримувати мінімальну допомогу в тому, чому ще не навчилася. Наприклад, якщо дитина вчиться самостійно одягатися, не варто вдягати її через поспіх або нетерпіння - це просто зіб'є дитину з пантелику і сформує очікування того, що її будуть одягати завжди. В такому випадку зусилля дорослих по формуванню даного вміння натраплять на нерозуміння з боку дитини, а результати навчання істотно відсунуться в часі. Наполегливість і терпіння – важливі якості для батьків.

У ролі вчителя може виступати кожен член сім'ї - досить лише переконатися, що в своїх заняттях з малюком всі дотримуються схожих принципів і прийомів, однаково оцінюють те, що відбувається. Якщо всі в родині діють спільно, результати приходять швидше.

Консультація № 7

Розвиток соціальних навичок: ігри та вправи

За даними досліджень, найбільш важливі навички, яких слід навчати дітей – це навички соціальні: співпраця, самоконтроль, упевненість, самостійність, допитливість, емпатія та спілкування. Якщо дитина не вміє слухати, домовлятися, приймати протилежну точку зору та спокійно сидіти та працювати, то як вона може вивчити навчальний матеріал?

До того ж останні дослідження в галузі розвитку мозку продемонстрували, що здібності дитини взаємодіяти з іншими дітьми, контролювати й виражати свої почуття, самостійно вирішувати основні завдання не менш важливі для досягнення успіху в навчанні та у житті загалом, ніж академічні навички.

Стиль спілкування у дітей формується під впливом авторитетних дорослих, спочатку батьків, а потім, під час навчання у школі - вчителів. Особливо сильний вплив на формування стилю спілкування дітей молодшого шкільного віку має перший учитель. Педагоги часом не здогадуються, як обраний ними стиль спілкування з дітьми переймається останніми і переноситься з стін класу в стосунки з однокласниками. Саме в таких ситуаціях можуть з'явитись суперечки, конфлікти та бійки.

В майбутньому діти з розвиненими соціальними навичками стають успішними та затребуваними фахівцями у своїй галузі. Співробітник з сильними навичками міжособистісного спілкування вміє чітко сформулювати свої потреби, свої очікування до команди і оточення. А також уважно вислухати, як інші формулюють свої потреби і очікування. Soft Skills дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напрямку, в якому працює людина. Ви вмієте відстежувати як розвивається ситуація навколо Вас, розглядаєте різні способи реагування на неї та обираєте найефективніші.

Дослідження показують, що більш товариські діти показують кращу успішність, ніж їх замкнуті однокласники. Але як навчити дитину спілкуватися? Найкраще це робити за допомогою веселих ігор та вправ.

Пропонуємо десять веселих ігор, які допоможуть дитині розвинути навички спілкування.

Гра № 1. Презентація. Ця гра, безумовно, сподобається дитині. Запропонуйте їй виступити перед бабусею й дідусем. Вона може продемонструвати їм свої вироби або прочитати вірші. Чим швидше вона навчиться вільно говорити на публіку, тим краще. Це допоможе їй упоратися зі страхом публічних виступів, який часто зустрічається в дітей.

Гра № 2. Що відбувається на картинці? Гра добре розвиває комунікативні навички дитини. Запропонуйте їй у деталях описати, що вона бачить на зображенні: кольори, людей, дії тощо. Старші

діти можуть уявити, що відбувалося до цього, що станеться далі. Дана гра розвиває уяву й логічне мислення дитини.

Гра № 3. Закінчіть історію. Почніть історію й запропонуйте дитині її закінчити. Якщо вона ще маленька, розкажіть лічилку, запропонуйте придумати інше її закінчення. Дана гра добре розвиває словниковий запас дитини.

Гра № 4. Імпровізація. Напишіть на аркушах паперу кілька тем, які цікавлять дитину. Покладіть їх у коробку. Запропонуйте їй узяти одну записку й кілька хвилин говорити на дану тему. Згодом малюк навчиться говорити на більш складні теми.

Гра № 5. Придумай історію. Дитина любить придумувати історії більше, ніж слухати. Перед початком гри розкажіть їй коротко зміст будь-якої книги. Потім покажіть дитині кілька ілюстрацій з книги. Запропонуйте їй розташувати картинки підряд. Коли вона зробить це, попросіть розповісти історію за картинками.

Гра № 6. Емоційні шаради. Напишіть на картках назви емоцій: щастя, смуток, злість, нудьга, страх та інші. Запропонуйте дитині взяти картку й, не кажучи ні слова, зобразити емоцію. Ця гра особливо корисна для дітей, які погано розпізнають емоції за виразом обличчя.

Гра № 7. Зміна лідера. Гра вчить дітей звертати увагу на невербальні сигнали. Одна дитина грає роль лідера, стає в центр кола. Вона робить якусь просту дію, наприклад, плескає в долоні або тупотить ногою. У той же час вона зображує якусь емоцію: посміхається, хмуриться тощо. Усі в колі повинні повторити дії лідера. Потім лідер повинен знайти собі заміну й подати знак: підморгнути або кивнути. Лідер змінюється, і тепер усі повинні повторити дії нового лідера.

Гра № 8. Телефон. Це класична гра на комунікацію. Діти стають у коло. Перший гравець пошепки вимовляє фразу на вухо другому. Почута фраза передається по ланцюжку. Після цього перший гравець вимовляє фразу, яку він передав другому, а останній – почуту фразу. Найчастіше ці фрази відрізняються одна від однієї.

Гра № 9. Двадцять запитань. Ця гра вчить дитину ставити прямі запитання. Гравці сідають у коло, один сідає в центрі кола. Хто сидить у центрі, повинен загадати людину, місце або предмет, а решта гравців – вгадати його. Гравці можуть поставити дитині, що в центрі кола, 20 запитань, на які можна відповісти «так» або «ні». Якщо після 20 запитань ніхто не зможе вгадати задуманий предмет, дитина в центрі кола вважається переможцем.

Гра № 10. Угадай предмет. У цю гру грають від 5 до 7 осіб. Одному гравцеві зав'язують очі, він стає в кутку. Виберіть предмет, який необхідно вгадати. Решта гравців повинні по черзі називати ознаки цього предмета. Гравець із зав'язаними очима при цьому може ставити запитання. Ця гра вчить дитину описувати предмети.

Ігри на комунікацію – ефективний спосіб навчити дитину чітко й лаконічно висловлювати свої думки. Подібні ігри також добре допомагають зміцнити зв'язок з дитиною

Консультація № 8

Як заохочувати дитину з ООП до впевненості та самостійності

Шановні батьки! Найбільше ви зможете допомогти дитині, коли розумітимете та цінуватимете її сильні сторони та особливі потреби. Дитина стає більш впевненою і спокійною, коли розуміє свою особливість та значимість. Залежно від міри розуміння вашої дитини шукайте способи, як допомогти їй усвідомити та працювати з її унікальними сильними сторонами й освітніми потребами. Підбадьоруйте дитину, більше звертайте увагу на її сильні сторони – це допоможе сформувати адекватну самооцінку. Здібності є в усіх дітей, їх потрібно лише виявити і розвивати. Будьте готові допомагати дитині, однак, за найменшої можливості, посилюйте її незалежність. Підбадьоруйте та заохочуйте дитину, щоб виховати у неї впевненість.

Хваліть дитину завжди за конкретну дію, будьте красномовними:

- «Ти дуже добре зробив ...»
- «Я бачу, що ти набагато краще вчишся, коли ...»
- «Я помітив покращення в ...»
- «Хочеш, попрацюємо разом над ...»
- «Я дуже ціную твою значну роботу та зусилля, витрачені на ...»
- «Я бачу, ти добре попрацював над ...»
- «Дякую, що ти ретельно виконав завдання...»

Як заохочувати дитину до впевненості та самостійності

- Складіть список усіх сильних сторін і потреб своєї дитини та часто користуйтеся ним;
- якщо можливо, допомагайте вашій дитині висловлювати свої думки. Для зразка висловлюйте перед нею свої думки вголос;
- наголошуйте на позитивному: визначайте, підтримуйте та формуйте сильні сторони своєї дитини. Створюйте ситуації, де ці сильні сторони можуть якнайкраще виявлятися. Визнання та похвала від інших утворюють міцне підґрунтя для навчання нових і незнайомих навичок чи виконання завдань. Уникайте порівнянь дитини з іншими дітьми, оскільки це нівелює унікальність кожної особистості;
- надавайте вашій дитині можливість навчитися нового – займатися спортом чи рукоділлям. Дітям потрібно відчувати, що вони щось вміють або знають, як робити;
- створюйте для своєї дитини та підтримуйте ситуації, в яких вона відчуватиме задоволення від допомоги іншим;
- сформууйте стабільні зразки суспільної поведінки. Вони допоможуть дітям почуватися більш захищеними і краще вирішувати низку соціальних проблем;
- вдома прищеплюйте своїй дитині позицію «я можу», щоб вона впевнено випробовувала нові навички. Коли дитині не вдається досягати успіху, намагайтеся виробити в неї ставлення до цього як до навчання, а не як до поразок. Запитуйте: «Чого ти навчився?» або «Що ти зробиш інакше наступного разу?».

Навчайте дитину навичок прийняття рішень. Впевненість приходить тоді, коли дитина має навички вирішення проблем для прийняття правильних життєвих рішень. Дітям потрібен набір навичок, які б допомагали приймати рішення у мінливих умовах життя.

Консультація № 9

Як вчити дитину з ООП вирішувати свої проблеми?

Щоб допомогти своїй дитині вирішувати проблеми, застосовуйте просту модель їх вирішення:

1. Використовуйте стратегію заспокоєння – перед прийняттям рішення порахуйте до десяти або застосуйте дихальну техніку.
2. Визначте проблему. Нехай ваша дитина висловить існуючу проблему своїми словами. Можливо, вам треба поставити їй запитання, щоб допомогти у цьому.
3. Сформулюйте можливі шляхи вирішення. Не критикуйте жодну ідею.
4. Звузьте варіанти, відкинувши ті з них, які будуть незручними або непосильними для вашої дитини.
5. Зважте всі «за» та «проти» тих варіантів, що залишилися, а потім виберіть найкращий з них. Запитайте: «Що буде, якщо ти спробуєш ось так?».
6. Обговоріть, що слід робити для втілення цього рішення і як діяти в разі виникнення проблем.
7. Після прийняття рішення дійте.
8. Оцініть це рішення. Наскільки вдалим було прийняте рішення? Що наступного разу можна зробити по-іншому? Чого ви навчилися? Формуйте таким чином навички вирішення проблем у своєї дитини.
9. Обговоріть шляхи співпраці та активної роботи з партнерами для пошуку взаємовигідних рішень.

Формуйте комунікативні навички дитини. Покращення комунікативних навичок дитини підвищує її шанси стати впевненою, незалежною та успішною дорослою людиною. Ефективні комунікативні навички дають змогу дітям висловлювати свої потреби та побажання, розвивати соціальні стосунки.

Фрази дитині замість

"ДАЙ ЗДАЧІ!" та "РОЗБЕРИСЯ САМ(А)!"

Захищай себе, але не ображай у відповідь!

Застосуй правило «Стоп!» (вистягни руку вперед, зупиняючи долонею).

Спершу захищай себе **словами**:
«Мені так неприсмно! Не бери мої речі! Мені так боляче!»

Озвуч **почуття**: «Я злюсь! Мені не подобається така гра! Так грати я не буду!»

Спробуй **домовитись**: «Давай по черзі! Почекай трохи! Давай грати по-іншому!»

Якщо інша дитина не реагує на твої слова та продовжує проявляти агресію, звернись до **дорослих**.

Текст: психолог Антоніна Оксаніч
Ілюстрація: Фреерік, Інфографіка: Наталя Біда.
happydity.org | nebydytynu | #НевийДитину

Консультація № 10

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями слуху»

Якщо у дитини діагностували порушення слуху, ця ситуація вимагає уваги як з боку самої дитини, так і її батьків. Важливо розуміти, що порушення слуху впливає також і на всіх інших членів родини – батьків, дідусів і бабусь, братів і сестер.

Щоб допомогти самим дітям та членам родини адаптуватися до життя з порушенням слуху, можна зробити декілька речей щодо знань та розуміння. Заохочуйте родичів та членів родини до спілкування з дитиною

Втрата слуху – це більше, ніж проста нездатність чути. Порушення слуху викликає проблеми, пов'язані з доступом до слухової інформації, зокрема мовлення. Навколишні звуки, що роблять життя багатшим, дитина з порушенням слуху може не почути. Навіть незначне порушення слуху може викликати труднощі в спілкуванні, навчанні, читанні, мовленні та соціалізації. Щоб допомогти дітям подолати ці труднощі, батьки, бабусі й дідусі, а також брати і сестри повинні бути соціально активними.

Попри всі досягнення сучасної техніки, слухові апарати або кохлеарні імплантати все ще мають певні обмеження. Розуміння цих обмежень є необхідністю для бабусь, дідусів, братів і сестер, що бажають спілкуватися з дитиною. І щоб досягти успіхів у цьому спілкуванні, потрібно знати найкращий спосіб, як поговорити з дитиною, та найефективніші форми спілкування.

Добре щоденне спілкування

Інколи тільки один або два члени родини можуть успішно спілкуватися з дитиною, і тому вони стають «перекладачами» для всіх інших. Це може вплинути на відносини між дитиною з порушенням слуху та іншими членами родини. Найкраще рішення – це навчити кожного, як успішно спілкуватися з дитиною безпосередньо. Бабусі й дідусі, а також брати й сестри повинні розуміти, що таке порушення слуху у дитини, яким чином їй допомагають слухові апарати або кохлеарні імплантати та які способи спілкування з дитиною існують

Щоденні ситуації

Існує безліч способів підтримати вашу дитину в щоденних ситуаціях. Наприклад, при спілкуванні ви можете допомогти дитині краще розуміти та розвивати мовлення, якщо будете пам'ятати про декілька основних правил, таких як:

Дитина має бачити Ваше обличчя

Якщо дитина буде бачити, як ви говорите, їй буде простіше почути, що ви говорите. Якщо ваше обличчя добре освітлене, дитині буде простіше побачити його вираз та читати з ваших губ. Тому не слід під час розмови підпирати підборіддя рукою або читати газету, ховаючи за нею обличчя

Говоріть чітко

Говоріть чітко з нормальною швидкістю та пам'ятайте, що кричати не потрібно. Якщо ваша дитина не розуміє сказаного, краще перефразуйте речення, ніж повторюйте сказане

Уникайте фонового шуму

При розмові намагайтеся уникати фонового шуму. Вимкніть телевізор та закрийте вікна, щоб шум транспорту з вулиці не потрапляв до приміщення. Підійдіть ближче, щоб ваш голос звучав гучніше, або спробуйте знайти тихіше місце для розмови.

Користь вищенаведених методів для вашої дитини безпосередньо залежить від ступеня її порушення слуху, типу слухових апаратів, віку та загальних здібностей. Підтримка всієї вашої родини при пошуку способів спілкування життєво важлива для успіху вашої дитини.

Інші методики комунікації

Читання з губ

Губи беруть участь в артикуляції слів, роблячи видимою різницю між вимовленими словами (наприклад, словом "людина" та словом "земля"). Тому читання з губ має дуже важливе значення, особливо для дітей з великою втратою слуху, тому що для розуміння мовлення їм потрібно ще й бачити, як вимовляються слова. Таким чином, читання з губ, яке діти неумисно опановують в процесі спілкування, покращує розуміння мовлення.

Заняття з розвитку слуху та мовлення

Багато дітей з порушеннями слуху мають затримку розвитку мовлення. Тому їм слід відвідувати заняття з сурдопедагогом або логопедом, щоб навчитися ефективніше спілкуватися.

Спеціальні заняття дуже важливі, оскільки діти з порушенням слуху часто не можуть почути тонкі відмінності між різними звуками мовлення, потрібні для їх точного відтворення (наприклад, "ш" та "ч").

Багато звуків неможливо розрізнити при читанні з губ, а сенсоневральне порушення слуху може обмежувати потенційну чіткість сприйняття, що здатні забезпечити слухові апарати. Наприклад, звук "з" не завжди можна чітко почути, як у парі слів "везти" - "вести". Тому щоб навчити дитину правильно використовувати та вимовляти звук "з" (а отже – і розуміти цей звук), потрібні заняття з фахівцем-сурдопедагогом.

Для отримання детальнішої інформації щодо занять з розвитку слухового сприймання та мовлення зверніться до вашого лікаря в Центрі АВРОРА.

Чітке мовлення

Метод чіткого мовлення – це простий спосіб говорити. Вчіться правильно й чітко вимовляти кожне слово та речення, не "ковтаючи" слова та їх закінчення. Чіткому мовленню також притаманні паузи між фразами та реченнями.

Використовуючи чітке мовлення, ви помітите, що ваше мовлення автоматично стає повільнішим, а голос - гучнішим. Завдяки більш повному діапазону голосових інтонацій та наголосам на ключових словах, ваш голос також стає красивішим.

Дослідження вказали, що чіткому мовленню дуже легко навчитися та використовувати. Також ми знаємо, що, коли людина з порушенням слуху слухає того, хто говорить чітко, вона вважає, що такого співрозмовника простіше зрозуміти навіть у шумних ситуаціях. Щоб дізнатися, як використовувати метод чіткого мовлення, проконсультуйтеся з нашими сурдопедагогами.

Жестова мова

Діти з сильною або повною втратою слуху часто користуються жестовою мовою. Більшість дітей з таким рівнем порушення слуху потребує слухових та візуальних підказок, щоб мати можливість спілкуватися.

Вивчення жестової мови не обов'язково означає, що дитина не зможе навчитися говорити. Цьому потрібно багато вчитися, але діти з важкою втратою слуху можуть навчитися тому й іншому методу мовлення. Жестова мова допомагає в опануванні словесного мовлення.

Якщо ви вирішили вивчити жестову мову, у цьому повинна брати активну участь вся родина. Поговоріть з сурдопедагогом, проконсультуйтеся з іншими батьками, вчителями та дорослими з порушеннями слуху.

Ви можете почути багато різних думок щодо жестової мови, тому перед тим, як прийняти рішення, дізнайтеся якомога більше інформації.

Консультація № 11

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями зору»

Найважливішим у вихованні дітей з вадами зору є те, що вже з раннього дитинства вони повинні рости і навчатись так, як і всі інші діти. У порівнянні з іншими дітьми, незрячі діти мають більше подібного, ніж відмінного. Але відмінностей все ж багато. П'ять відчуттів: дотик, нюх, смак, слух і, можливо, залишковий зір – ось передумови для навчання дитини, щоб сприйняти світ навколо себе. Якщо котресь із названих відчуттів є частково ушкодженим або відсутнім, інші не почнуть працювати краще, беручи на себе його функцію. Їх необхідно цілеспрямовано розвивати.

Незрячій дитині треба допомагати бути допитливою, значно допитливішою, ніж зрячі діти. З дитиною треба багато говорити, бо лише через мову вона може сприйняти навколишній світ і почне до нього пристосовуватися. Дитині треба дозволити вільно рухатися, сприймати своє довкілля на дотик, створюючи уявлення про предмети, усвідомлюючи зв'язки між ними. Дитину необхідно навчити бути самостійною. Бо, рано чи пізно, але їй багато чого доведеться робити самостійно!

Знання про особливості формування пізнавальної діяльності та сенсорного досвіду у дитини з вадами зору дуже важливі для батьків у період підготовки дитини до школи. Найкраще, щоб таку підготовку дитина пройшла в спеціалізованому дитячому садку або групі для дітей зі зниженим зором в масовому дитячому садку. Якщо такої можливості немає, то батьки мають самі здійснити цю підготовку. На що варто звернути увагу?

1. По-перше, на формування більш повних уявлень про довкілля. Кожна прогулянка з дитиною, спілкування з природою та об'єктами навколишнього середовища мають містити такі обов'язкові етапи. Як формування уявлень, їх конкретизація, позначення словом і уточнення його значення. І обов'язково закріпити уявлення на наступних прогулянках, в іграх, бесідах, практичній діяльності (ліплення, аплікації тощо).

2. Діти зі зниженим зором губляться серед великої кількості об'єктів, звертають увагу на зовнішньо привабливі, але неістотні, менш значущі деталі. Щоб запобігти стихійності їхніх спостережень, необхідно виділити 1-2 стрижневих питання, навколо яких здійснюватиметься спостереження. Наприклад, під час відвідування городу можна зосередити увагу дитини на двох питаннях: які овочі ростуть в землі, а які дозрівають на поверхні землі.

3. До моменту вступу до школи у дитини 6-7 років має бути сформовано практично-дієве мислення, яке є базовим для розвитку словесно-образного мислення. Функції мислення за повної або часткової втрати зору не мають жодних принципових відмінностей від його функцій у тих, хто добре бачить. Однак випадіння або серйозне порушення функцій зору утруднюють процес сприймання, зокрема формування цілісного образу, виділення його істотних ознак, їх повноти і точності.

У дошкільний період, коли завдання дається у словесній формі, у формі запитань, дитина для відповіді застосовує практичні, пробні дії, які набувають дослідницького характеру. При цьому вона

швидко набуває досвіду і знань, навчається раціональних способів дії з речами. Цього дитина навчається і у дорослих, запозичуючи від них на основі наслідування або сумісних дій найефективніші прийоми. Включення слова, що називає виконувану дію, якісно змінює розумовий процес, робить дію усвідомленою, бо тепер дитина знає, що вона має зробити, для чого і як. Отже, на цьому етапі інтелектуального розвитку дитини має місце справді практично-дієве мислення.

4. З опануванням мовлення інтенсивно розвивається словесне мислення дитини, бо вона розпочинає логічно міркувати і будувати правильні умовиводи. Які є елементарним узагальненням чуттєвого сприймання речей. Краще вона це здійснює в процесі практичної діяльності, в процесі ігрової діяльності, яка має бути спеціально організованою і відбуватися за участю дорослого або під його керівництвом.

Ефективним засобом розвитку цього виду мислення є конструювання. Тому бажано, щоб батьки сліпої або слабозорої дитини придбали найрізноманітніші конструктори (дерев'яні, пластмасові). Різні предмети, макети тощо збираються спочатку з дорослим, при цьому кожна дія супроводжується словесним позначенням і поясненням. Потім дитині пропонується зробити це самостійно за зразком, по пам'яті і, нарешті, за словесною інструкцією. Коли дитина спробує конструювати об'єкт за власним задумом, це свідчитиме про появу в неї словесно-образного мислення.

ЯК ви можете допомогти

1 **обмежте час занять дитини з планшетом та телефоном**

2 **нехай дитина більше гуляє, займається спортом у вільний час**

3 **контролюйте дитячий зір кожні півроку**

4 **навчіть дитину робити гімнастику для очей**

Консультація № 12

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями мовлення»

До групи мовленнєвих порушень належать:

дислалія (порушення звуковимови);

порушення голосу (дистонія та афонія);

ринолалія (порушення звуковимови і тембру голосу, пов'язане з вродженим дефектом будови артикуляційного апарату);

дизартрія (порушення звуковимови та мелодико – інтонаційної сторони мовлення, зумовлені недостатністю іннервації м'язів артикуляційного апарату);

заїкання;

алалія (відсутність або недорозвиток мовлення у дітей, зумовлене органічним ураженням головного мозку);

афазія (повна або часткова втрата мовлення, спричинена органічним локальним ураженням головного мозку);

загальний недорозвиток мовлення;

порушення письма (дисграфія) та читання (дислексія).

Діти з мовленнєвими порушеннями мають функціональні або органічні відхилення у стані центральної нервової системи. Вони часто скаржаться на головні болі, нудоту, запаморочення. У багатьох дітей спостерігаються порушення рівноваги, координації рухів, не диференційованість рухів пальців та артикуляційних рухів. Під час навчання вони швидко виснажуються, втомлюються. Їм притаманні дратівливість, збудливість, емоційна нестійкість. У них спостерігається нестійкість уваги і пам'яті, низький рівень контролю за власною діяльністю, порушення пізнавальної діяльності, низька розумова працездатність; часто виникають невротичні реакції на зауваження, низьку оцінку.

Допомога таким дітям має бути комплексною і здійснюватися групою спеціалістів: невропатологом, логопедом, психологом, педагогом.

У процесі навчання й виховання дітей з мовленнєвими розладами у спеціальних дитячих садках і логопедичних групах при масових дитячих садках вирішують ті самі завдання, що визначені програмами масових дитячих садків в галузі фізичного, розумового, естетичного і морального розвитку дітей.

Якщо корекція розпочата вчасно (з 3-4 років), то у більшості випадків до початку шкільного навчання порушення мовлення вдається повністю подолати, після чого дитина може вступати до загальноосвітньої школи. І лише у випадках складної мовленнєвої патології навчання має продовжитися у спеціальній загальноосвітній школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. При нерізко вираженому загальному недорозвитку мовлення (IV рівень ЗНМ, або НЗНМ) корекційна робота проводиться протягом року, після чого дитина може успішно навчатися в масовій школі.

Основні завдання корекційного навчання передбачають корекцію провідного дефекту (ЗНМ, заїкання), розвиток усіх сторін мовлення та підготовку дітей до навчання в школі. Цю роботу регламентують загальноосвітні програми виховання та навчання дітей дошкільного віку, а також спеціальні програми корекційного навчання для дітей з названими вище мовленнєвими дефектами. Після закінчення підготовчої групи дитячого садка діти з мовленнєвими розладами продовжують навчатися або в масових, або у спеціальних школах для дітей з важкими розладами мовлення. Останні працюють за програмами масових шкіл з подовженням термінів навчання.

Тому для правильного визначення мовленнєвих порушень обов'язково слід звернутися до логопеда, що працює у вашому дитячому садочку, школі, приватного логопеда, або до найближчого логопункту. Лише логопед володіє необхідним арсеналом прийомів, які дають змогу правильно визначити тип та причину порушення, а також розробити індивідуальну систему корекційної роботи, що враховує особливості саме вашої дитини.

Виділяють два основні види алалії: моторну та сенсорну.

При моторній алалії грубо порушується розвиток власного мовлення дитини, але збереженим (в основному) залишається розуміння мовлення інших. Мовлення дитини формується зі значним запізненням (перші фрази з'являються після 3 років), а у тяжких випадках мовлення може з'явитися

лише у шкільному віці. Навіть за умови постійного логопедичного супроводу воно залишається недосконалим. Особливо страждають читання та письмо.

При сенсорній алалії грубо порушується розуміння мовлення. Дитина, не розуміючи оточуючих, не в змозі засвоювати словесні (вербальні) знання про довкілля. Власне мовлення дитини практично не формується або формується спотворено.

Такі діти часто нагадують глухих, але, на відміну від глухих і дітей зі зниженим слухом, їхній фізичний слух збережений, голос дзвінкий, вони добре розуміють і передають інтонацію. Батьки таких дітей часто говорять, що в різних ситуаціях дитина то чує звернення до неї, то не чує. Такі діти краще сприймають мовлення тих людей, з якими більше спілкуються (це може бути мама, няня, вихователька у садочку), а також немовленнєві звуки, музичні інструменти, звукові та шумові іграшки тощо. Іноді дитина може навіть повторити за дорослим окремі звуки, слова, іноді речення, не розуміючи при цьому сказаного.

Причина моторної алалії — порушення мовно-рухової сфери. Однак, на відміну від дизартрії, при алалії іннервація артикуляційного апарату збережена. Дитина може правильно виконати достатньо складні рухи язичком, дивлячись на себе у дзеркало, але без дзеркала такі самі рухи вона зробити не може, бо не відчуває положення органів артикуляції. Ось чому, розуміючи мовлення оточуючих, діти з алалією іноді не можуть повторити навіть окремі звуки. В інших випадках вимова окремих звуків може бути збереженою, але об'єднання їх у склади і слова для дітей виявляється недоступним. Навіть після того, як у дітей з'являються слова, зберігаються труднощі у побудові речень, їх граматичному оформленні. Такі діти добре розуміють, що говорять неправильно (їхній інтелект є цілком збереженим), але виправити помилку не можуть.

Причиною сенсорної алалії є порушення мовленнєвого (фонематичного) слуху. Звуки мовлення, які в нормі мають розрізнятися та впізнаватися, діти сприймають як хаотичні звукові коливання або як шум. Через це вони не можуть їх впізнати, а отже, не можуть їх запам'ятати, зіставити з певними словами та значеннями.

За обох форм алалії корекції потребують не лише звуковимова, а й словник дітей, граматична будова мовлення, читання та письмо. Тому діти з алалією у дошкільному віці починають відвідувати спеціальні (логопедичні) дитячі садки (групи для дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ)), а після їх закінчення — загальноосвітню школу для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Заїкання - це порушення мовлення досить поширене серед дітей різного віку. Часто заїкання спостерігається також у підлітків і дорослих.

Досить корисним прийомом подолання заїкання одразу ж після його виникнення є організація режиму цілковитого мовчання упродовж 3-5 днів. На цей час слід покласти дитину у ліжко, дати легкі заспокійливі засоби, збільшити час сну (з обов'язковим денним сном); у приміщенні не має бути жодних сильних подразників (телевізора, радіо, яскравих іграшок, яскравого світла тощо). Харчування повинно бути легким, але поживним. Потрібно відмінити будь-які заняття. Атмосфера має бути максимально доброзичливою.

Ці заходи необхідні для того, щоб заїкання не закріпилося у дитячому мовленні. Дитина має забути про випадок, пов'язаний з виникненням заїкання, та про саме заїкання. Якщо ж цього зробити не вдалося і заїкання закріпилося, слід звернутися до психо-невролога та логопеда.

Логопедична робота при заїканні спрямована на розвиток мовленнєвого дихання, плавності та мелодійності мовлення.

Слід знати основні правила мовлення при заїканні:

- добре подумай про те, що хочеш сказати, перш ніж почати говорити;
- початок фрази слід говорити трохи тихіше та повільніше;
- вдих і видих під час мовлення треба робити через рот;
- вдих має бути коротким, але не різким, а видих — довгим і плавним, безшумним;
- зробивши вдих, слід одразу, але плавно починати говорити;
- ніколи не слід говорити на вдихові;
- голосні звуки, особливо наголошені, слід говорити чітко, а приголосні легко і без притиску;
- речення слід ділити на короткі ритмічні відрізки, кожен з яких вимовляється немовби зливо,

як одне слово;

- не слід напружуватися під час розмови, постава має бути невимушеною.

Для попередження заїкання найсуттєвішим є:

правильна організація режиму дня дитини;

своєчасне лікування гострих і хронічних захворювань;

створення навколо дитини теплої доброзичливої атмосфери;
забезпечення нормального спілкування дитини з дорослими та однолітками;
слід з повагою ставитися до інтересів і потреб дитини, а тому не варто примушувати її без
крайньої потреби виконувати волю дорослих;
звертати особливу увагу на стосунки дитини у школі (особливо у підлітковому віці), на те,
як вона стверджується як особистість, як реагує на зауваження, поради, критику.

Дошкільники із заїканням можуть відвідувати логопункт або спеціальні логопедичні групи
для дітей із заїканням.

Ринолалія - порушення тембру голосу та звуковимови, обумовлене анатомо-фізіологічними
дефектами мовного апарату

Хронічні порушення носової прохідності можуть спричинятися аденоїдами, поліпами
носової порожнини, викривленням носової перетинки. Вони можуть бути вродженими або
набутими. Ці порушення усуваються переважно хірургічним шляхом. Паралельно здійснюється і
логопедична робота. Вона нагадує роботу при дислалії, однак до неї додається комплекс вправ,
спрямованих на розвиток м'якого піднебіння, контролю за проходженням повітря через ніс.

Дошкільники з ринолалією відвідують логопедичні групи для дітей з фонетико-
фонематичним недорозвитком мовлення, а після проведення комплексу лікувальних і логопедичних
заходів можуть навчатися у масовій школі. Однак у складних випадках дитину направляють до
спеціальної загальноосвітньої школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Дизартрія. Дизартрія - це порушення темпу, ритму, голосу, обумовлене ураженням
центральної нервової системи.

Іннервація забезпечує певний тонус м'язів, у тому числі і м'язів артикуляційних органів.
Якщо вона порушена, виникають паралічі або парези. В одних випадках м'язи сильно
напружуються (дитина не може розтягнути губи в усмішці, язик сильно відтягнутий у глибину рота
і нагадує напружену кульку тощо), в інших — м'язи навпаки занадто розслаблені (язик великий,
неповороткий, куточки рота опущені вниз, носогубні складки розгладжені). Порушення іннервації
можуть бути односторонніми. У цьому разі язик повернутий у бік, де напруження м'язів вище; дитина
не може утримати язик по центру.

Зазначені вади негативно впливають на розвиток звуковимови. У легких випадках недоліки
звуковимови нагадують дислалію, однак їхнє виправлення є значно складнішим і тривалішим (таке
порушення називають стертою дизартрією). В інших випадках мовлення нагадує нечленороздільне
бурмотіння (немовби дитина розмовляє з їжею в роті). Зрозуміти таку дитину дуже важко. У
найскладніших випадках мовлення цілком відсутнє (анартрія).

Дизартрія може супроводжуватися порушеннями мовленнєвого дихання (видих короткий,
переривчастий), гугнявістю, вадами голосу (голос тихий, затухає під кінець фрази), інтонаційної та
ритмічної сторони мовлення (одноманітність, невизначеність мовлення). Запущена дизартрія
провокує затримку мовленнєвого розвитку дитини та може призвести до загального недорозвитку
мовлення, а також до дисграфії, дислексії.

Помітити розлади іннервації у дитини можна досить рано. Наприклад, при деяких формах
дизартрій під час годування рідка їжа виливається через ніс, дитина часто захлинається,
поперхується. Іноді спостерігається підвищене слиновиділення (слина постійно стікає з куточка
рота), що у нормі характерно лише до 1 року — 1 року 6 місяців.

Дизартрії часто поєднуються з іншими вадами рухової сфери: паралічі чи парези ніг або рук,
хитка хода, часта втрата рівноваги (особливо, коли дитина заплющує очі), порушення дрібних рухів
пальців рук, некоординованість рухів тощо.

Дуже часто (хоч і не завжди) дизартрія спостерігається при дитячих церебральних паралічах.

Логопедична робота спрямована на розвиток артикуляційної моторики (відповідні вправи,
масаж артикуляційних органів), розвиток дихання, голосу, формування правильної звуковимови,
інтонації тощо. Дошкільники з дизартрією можуть відвідувати спеціальні дитячі садки для дітей з
вадами мовлення (переважно групи для дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення)
або спеціальні садки для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату. Діти з легкими формами
дизартрії, які отримали логопедичну допомогу в дошкільному віці, можуть навчатися у масовій
школі, регулярно відвідуючи логопедичний пункт. Якщо ж логопедична допомога не була надана
вчасно або коли дизартрія є надто складною, дитина може навчатися у спеціальній загальноосвітній
школі для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Дислалія. Дислалія належить до найпоширеніших порушень мовленнєвого розвитку у
дошкільнят. Причини її виникнення можуть бути дуже різними, основні з них:

Порушення у будові артикуляційного апарату: неправильний прикус, порушення у будові щелеп, укорочена під'язикова вуздечка, високе чи вузьке піднебіння, відсутність деяких зубів тощо. Це призводить до виникнення так званої механічної дислалії. Незалежно від того, у якому віці виявлено ці порушення, необхідно звернутися до стоматолога чи ортодонта, а якщо дитині виповнилося 4 роки, то і до логопеда.

Наслідкування: діти можуть копіювати неправильну звуковимову когось із рідних.

Недоліки слухового сприймання звуків: це порушення не пов'язане зі зниженням гостроти слуху дитини, його причини приховані в недоліках формування уявлень дитини про звуки рідної мови, недостатності слухової уваги та слухового контролю.

Негативні біологічні та соціальні чинники. До них належать: патологія вагітності матері, вживання під час вагітності алкоголю, тютюну, наркотиків, обмеженість спілкування дитини, педагогічна занедбаність тощо.

Не всі порушення звуковимови можна вважати патологічними. Практично кожна дитина молодшого дошкільного віку має певні порушення у вимові звуків. Однак до 5 років такі порушення вважаються природними, оскільки артикуляційний апарат дитини цього віку ще продовжує формуватися. Водночас збереження вад звуковимови після зазначеного терміну вважаються патологічними і потребують виправлення за допомогою спеціальних вправ, які добирає логопед.

Зазвичай вади звуковимови виявити досить легко. Чимало батьків помічають і знають, які саме звуки не вимовляє дитина. Проте існує хибна думка, що порушення звуковимови виправляються самі по собі. "Не хвилюйтеся, виговориться", — говорять сусіди, друзі і навіть деякі лікарі. Відвідини логопеда відкладають на невизначений час. Однак порушення закріплюється, і діти, які мають вади звуковимови на момент вступу до школи, одразу потрапляють у групу ризику як схильні до дисграфії.

Дошкільники та діти шкільного віку з дислалією можуть займатися з логопедом індивідуально або відвідувати логопункт, якщо такий є. А у складних випадках, коли дислалія поєднується з порушеннями мовно-слухового сприймання, — логопедичні групи для дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення (ФФНМ).

У попередженні дислалії важливе місце посідає формування правильної мовленнєвої культури. Дитина має чути чітко, правильне мовлення дорослих, щоб наблизити свою звуковимову до мовної норми.

Шановні батьки ! Пропонуємо Вам ознайомитися з симптомамимовленнєво-мовного оцінювання, які допоможуть на ранніх етапах виявити відставання у мовленнєвому розвитку дитини та своєчасно розпочати корекційну роботу.

Симптоми для звернення у консультацію до спеціаліста

- Від народження – 6 місяців - жодної реакції на звуки, голоси середовища.

- 3-4 місяці - відсутність агукання чи втішливих звуків, лише плач.

- 1 рік - жодної реакції на звуки, розмови людей. Відсутність лепетання чи припинення лепетання.

- 2 роки - відсутність розуміння, коли до дитини звертаються. Менше ніж 10-20 слів.

- 2,5 роки - відсутність фраз з двох чи більше слів. Дуже обмежений словниковий запас. Не починає відповідати на прості запитання. Мовлення повністю незрозуміле.

- 3 роки - відсутність коротких речень. Не бере участі у простій бесіді. Мовлення значною мірою незрозуміле.

- 4 роки - труднощі при вивченні нових понять. Утруднення у поясненні подій. Відсутність закінчених речень. Труднощі при виконанні складних наказів. Все ще наслідкове мовлення. Мовлення незрозуміле.

Поради з розвитку мовлення дітей

Мовленнєві проблеми сьогодні стали досить поширеним явищем. У третини обстежених дітей можна виявити мовленнєві вади.

Це явище ускладнюється ще й тим, що деякі мовленнєві вади позначаються на інтелекті дитини. Затримки в розвитку мовлення спричиняють затримку розумового розвитку дитини, обмежують її загальний потенціал.

Мовленнєві проблеми в подальшому житті дитини спричиняють погану успішність у школі. Внаслідок цього - знижена самооцінка, закомплексованість, неврози.

Тому головною метою логопеда, вихователів, батьків дитини з мовленнєвими вадами є мовленнєва підготовка дитини до школи, що є також; профілактикою порушень письма та читання. Ці порушення можуть бути самостійною патологією, а також: наслідком вад усного мовлення.

Порушення читання та письма негативно впливають на формування особистості дитини. Невдачі при оволодінні читанням та письмом спонукають виникненню та закріпленню таких рис характеру, як невпевненість, тривожність, або ж агресивність, озлобленість, негативізм. Ці афектні реакції і можуть бути наслідком порушень читання та письма, або лише супроводжують ці вади, перебуваючи в загальній структурі нервово-психічних захворювань.

У заняттях з маленькою дитиною все ж таки більше треба задіювати праву півкулю діяльності, бо слово народжується в образах, почуттях, уяві. Тут треба включати не лише вправи на те, що бачу, а й чую, торкаюсь, відчуваю. Тобто задіювати всі аналізатори: зоровий, тактильний, слуховий, а також відчуття запаху та смаку.

Реабілітаційний процес у дітей із обмеженими мовленнєвими можливостями дуже складний та має декілька етапів. Він включає в себе два основних етапи: діагностичний та лікувально-корекційний. Як показує практика обидва етапи мають однаково важливе значення. Для вирішення питань корекційної реабілітації дітей важливою складовою є активна участь та допомога родини.

В психолого-педагогічній реабілітації дітей з мовленнєвими порушеннями повинні приймати участь якомога більше фахівців різного профілю: невролог, логопед, психолог, дефектолог у тісному зв'язку з батьками. Співпраця фахівців різного профілю в реабілітаційному процесі надає можливість розвитку всіх функціональних систем, під впливом різних методичних прийомів. ТанDEM: фахівець – дитина – родина на всіх етапах корекційної роботи сприяє закріпленню результатів реабілітації дитини з мовленнєвими порушеннями.

Батьки повинні знати, що раннє виявлення та корекція різних відхилень в розвитку мовлення дитини з перших місяців життя дозволяє не тільки скорегувати вже наявні відхилення, але й попередити появу інших, досягти більш вищого розвитку дитини. Грамотно організована рання корекція здатна попередити появу вторинних відхилень в розвитку. Необхідно відстежувати етапи становлення мовленнєвих навичок і своєчасно звертатись до спеціалістів за допомогою, якщо помітили відхилення. Своєчасно надані необхідні дії можуть повернути дитину до повноцінного розвитку та, навпаки, запізнення може стати роковим.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ, які мають дітей з вадами мовлення

Першою ознакою недорозвинення мови у дитини є уповільнений темп розвитку мовлення. Чим раніше батьки, лікар-педіатр, вихователь помітять у дитини симптоми недоліків мовлення, тим ефективнішою буде допомога.

Слід пам'ятати: дитина, що має проблеми, як ніхто, потребує емоційної підтримки і кваліфікованої допомоги.

Тому:

- не вважайте свою дитину хворою, неповноцінною, гіршою за інших дітей-однолітків;
- не карайте її, не насміхайтесь з неї і не дозволяйте принижувати її;
- не порівнюйте її з іншими дітьми, які добре розмовляють, читають, пишуть;
- вселяйте в неї віру, надію, що все буде гаразд;
- намагайтесь якомога раніше помітити і зрозуміти проблеми своєї дитини;
- якомога частіше кажіть дитині, що ви її любите і зробите все, щоб цей недолік ліквідувати;
- висловлюйтесь чітко і грамотно;
- не падайте духом, якщо швидких змін ви не помітите;
- вірте в свої сили і сили своєї дитини.
- завжди розмовляйте з дитиною чіткою правильною мовою;
- не сваріть дитину за неправильно вимовлене слово;
- організуйте чіткий режим дня та занять;
- підтримуйте тісний зв'язок з логопедом, психологом, учителем;
- виконуйте всі інструкції, поради, які надає спеціаліст вашій дитині;
- використовуйте систему заохочень, підтримки і винагород;
- проводьте всією родиною якомога більше часу;
- перетворюйте заняття в гру;
- заохочуйте дитину до спілкування з однолітками;
- знайдіть шляхи і методи для допомоги своїй дитині.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ, у яких заїкуваті діти

- якщо ви помітили ознаки заїкування у дитини, необхідно звернутися до таких фахівців: невролога, логопеда, психолога;
- створіть в родині спокійну, доброзичливу атмосферу взаємної поваги та любові;
- організуйте правильний режим роботи та відпочинку;

- уникайте надто емоційних та фізичних навантажень (сварки близьких людей, заняття спортом та інше);

- слідкуйте за мовним диханням, щоб дитина вимовляла фразу на видосі і до кінця;

- при сильних судомах голосового апарату - розмовляйте з дитиною пошепки;

- використовуйте елементи музикотерапії (співи улюблених мелодій);

- обмежуйте перегляд телепередач та заняття за комп'ютером;

- суворо виконуйте всі інструкції та поради фахівців.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ, що виховують дітей з дизартрією

- проконсультуйтеся у невролога, психолога;

- відвідуйте заняття логопеда з метою опанування прийомів корекції в домашніх умовах;

- оволодійте елементарними прийомами по подоланню напруги мовленнєвої мускулатури;

- одночасно з логопедичною корекцією проходите курс фізіотерапії, ЛФК, медикаментозне лікування за призначенням лікаря;

- корекційну роботу намагайтесь проводити в невимушеній обстановці та з елементами гри;

- використовуйте вірші-забавки, лічилки, скоромовки;

- не сваріть дитину за неправильно вимовлене слово;

- дотримуйтесь системності та послідовності в корекційній роботі.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ, що виховують дітей з ринолалією

- створіть в родині сприятливі умови для навчання та виховання;

- проконсультуйтеся у психолога (у разі потреби пройдіть курс психотерапії);

- підготуйте дитину до емоційних та душевних негараздів у спілкуванні з однолітками;

- не акцентуйте увагу дитини та оточуючих на дефекті;

- відвідуйте заняття логопеда з метою опанування прийомів корекції вдома;

- виконуйте дихальні вправи за рекомендацією логопеда;

- не перевантажуйте їх обсяг (не більше 2-х хвилин);

- без поради логопеда не використовуйте самостійно надувні іграшки, губні гармошки тощо (спричиняє головний біль, запаморочення);

- спонукайте дитину при вимові широко відкривати рот.

Пам'ятайте: мовлення – це основа людського розуму, завдяки якому ваша дитина стане впевненою, розумною та успішною!

Своєчасно і правильно розпочата корекційна робота – важлива умова успішного подолання мовленнєвих вад вашої дитини! Позитивні зміни залежать тільки від вас, ваших зусиль, терпіння та бажання!

Консультація № 13

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями інтелектуального розвитку»

Що потрібно знати про вплив розумової відсталості на загальний розвиток дитини?

Розумова відсталість виникає внаслідок органічного ушкодження центральної нервової системи, яка є необхідною основою для розвитку мислення дитини, пам'яті, уявлення, сприймання предметів та явищ навколишнього світу (тобто, основою психічного розвитку). Саме психологічний розвиток забезпечує формування умінь спілкуватися, цілеспрямованих дій, активності та інших якостей, які визначають можливості до адекватного існування дитини в оточуючому середовищі. Особливий характер перебігу психічного розвитку дитини призводить і до специфічного психологічного розвитку, зокрема: особливостей в інтелектуальній, емоційній, поведінковій, ціннісній та мотиваційній сферах її особистості.

Що визначає психологічний розвиток дитини?

Психологічний розвиток розумово відсталого дитини протікає за допомогою формування та розгортання таких психічних механізмів як соціальна ситуація розвитку (спілкування та взаємодія дитини з близьким оточенням), провідна діяльність (ті дії дитини, які відображаються в ігровій, навчальній, трудовій та іншій діяльності), криза розвитку (пікові моменти у розвитку особистості дитини, такі як криза 3 років "Я-сам", підліткова криза), психологічні новоутворення (самооцінка, комунікативність, самостійність, довільність поведінки та ін.). У такої дитини спостерігається дещо уповільнений темп пізнання оточуючого світу та самої себе, формуванням навичок ігрової та навчальної діяльності, особливий характер емоційного перебігу та вирішення вікових криз, уповільнений темп оволодіння навчальною діяльністю у початковій школі, засвоєння та прийняття норм і правил, виховання дисциплінованості.

Від результативності психологічного розвитку залежить формування особистості дитини з порушенням розумового розвитку і ефективність її адаптації та соціалізації.

На які показники психічного розвитку дитини варто орієнтуватися батькам?

Розумова відсталість характеризується особливим розвитком мислення, якому притаманний недостатньо високий рівень довільної уваги (здатності зосередитися на тому чи іншому завданні), недостатньої стійкості у сприйнятті та аналізі явищ оточуючої дійсності, обмеження уяви.

Як позитивні, так і негативні емоції у такої дитини характеризуються безпосереднім активним проявом у поведінці. Можна спостерігати певну обмеженість потреб дитини, особливо пізнавальних та тих, які викликають її інтерес до діяльності.

Діти з порушенням розумового розвитку оволодівають практичними діями (особливо трудовими) внаслідок цілеспрямованого навчання та виховання. Формування розумових дій здійснюється завдяки спеціально організованому навчанню та вихованню, а також корекційній роботі. Чим раніше до розвитку малюка будуть залучені фахівці, тим інтенсивнішим буде його розвиток. Так, наприклад, особливої роботи з боку корекційних педагогів та психологів потребує розвиток продуктивного (обов'язкова наявність результату діяльності, яку виконує дитина) та творчого (спонукання дитини до прояву ініціативи у виконанні завдання і представленні результатів власної діяльності) характер діяльності таких дітей.

Основними показниками психічного розвитку дитини є:

- розвиток пізнавальної сфери (сприйняття, увага, пам'ять, уява, мислення);
- формування системи особистісних відносин (емоції, потреби, мотиви, установки, ціннісні орієнтації, спрямованість та ін.);
- оволодіння системою різноманітних практичних та розумових дій, які забезпечують розвиток здібностей до продуктивної та творчої діяльності.

Як впливає оточення на розвиток дитини?

На особливості розвитку дитини значною мірою впливає характер стосунків з оточенням, який складається упродовж усього її життя. Дорослий є тим необхідним рушієм, який власним ставленням до дитини формує її світогляд та сприйняття нею оточуючих і самої себе. Особливе значення стосунки з дорослим мають у період дошкільного та молодшого шкільного віку.

Діти з порушенням розумового розвитку специфічно сприймають оточуючу дійсність та виражають емоційне ставлення до неї. Постійне активне залучення дорослого до розвитку дитини сприятиме її входженню в оточуючий світ, розвитку у неї необхідних соціально значущих якостей та вольових характеристик, які забезпечать їй активну усвідомлену позицію.

Що потрібно робити батькам для розвитку дитини? Коли починати?

Кожний крок батьків має працювати на розвиток та виховання вашої дитини. Доцільно, починаючи з раннього віку, спілкуватися з дитиною, розмовляти з нею, надавати різну інформацію залежно від віку та стану пізнавальних (інтелектуальних) процесів за допомогою яких людина пізнає навколишній світ (сприймання, пам'ять, мислення мовлення та ін.).

Потрібно називати предмети, які оточують дитину у вашому помешканні, якими користуєтеся ви і дитина під час харчування (посуд), одягання (назви одягу), відпочинку (ліжка, стілець, стіл та ін.), організації дозвілля, ігрової діяльності (назви іграшок), прогулянок, пізніше відвідування різних закладів (поліклініка, зоопарк, магазин, цирк тощо).

Називати дії, які виконуються (“будемо їсти, одягатися”, “беремо ложку, тарілку, хліб”, “одягаємо штанці, сорочку та ін.”, “миємо руки” тощо).

Називати основні кольори предметів з якими безпосередньо стикається дитина (м'ячик червоний, огірок зелений, кубик зелений, червоний, жовтий тощо). Під час прогулянки, називати тварин, які зустрічаються у подвір'ї, на вулиці, рослини (це дерево, це квітка, це травичка), будівлі (це будинок, дитяча площадка), засоби пересування (машина, автобус, літак, велосипед та ін.).

Консультація № 14

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями опорно-рухового апарату»

Під час занять з дітьми, які мають порушення опорно-рухового апарату, батьки мають пам'ятати про правильну організацію рухового режиму під час ігор, занять, відпочинку.

Насамперед потрібно знайти правильну та зручну для дитини позу під час роботи за столом або гри. Такі діти швидко втомлюються, особливо під час активних дій, тому вони мають фізичну потребу у відпочинку. Наприклад, діти складають із кубиків будівлі. Батьки спостерігають за процесом, якщо дитина втомилася і починає відволікатися у цей момент варто запропонувати дитині підвестися зі стільця (крісла), підійти (під'їхати) до шафи з іграшками і взяти якусь із них. Після цього можна продовжувати попереднє заняття.

У таких дітей часто не тільки не сформовані рухові навички, а й відсутні правильні уявлення про рух. Тому основними напрямками роботи повинні бути:

- розвиток навичок самообслуговування;
- практичної діяльності;
- підготовки руки дитини до письма (розвиток дрібної моторики).

Опанування рухових навичок відбувається поетапно, потребує тривалого часу і терпіння, тож доцільно це робити під час цікавих ігор. На першому етапі важливо навчити дитину довільно брати й опускати предмети, перекладати їх із руки в руку, складати у певне місце, вибирати, порівнюючи свої рухові зусилля з характеристиками предмета.

Для розвитку рухових умінь батьки можуть використовувати різні побутові предмети: набори замків, перемикачі, телефони, пульт телевізора. За допомогою імітації можна навчати таких дій як вмикання, вимикання або переключення телевізора, комп'ютера, світла тощо.

Важливо навчити дитину самостійно їсти. Цю роботу слід починати з формування навички підносити свою руку до рота; далі слід навчати користуватися ложкою, самостійно їсти, тримати чашку і пити з неї.

Дуже важливо навчити дитину різних дій під час одягання. Спочатку треба навчати дитину розстібати великі гудзики, потім дрібні. У такій же послідовності слід навчати її зашнуровувати і розшнуровувати черевики. Навички самообслуговування закріплюють в іграх з лялькою (роздягають, одягають її), і тільки після цього можна переносити дії на саму дитину. Після таких ігор-вправ у дитини виникає прагнення до самостійної діяльності.

Розвиток загальної моторики

Розвитку рухів руки потрібно приділяти особливу увагу якомога раніше.

Ускладнення завдань, збільшення амплітуди дій і тривалості занять відбувається поступово. Формування цілеспрямованих рухів рук можна починати з найпростіших ігор «Ладусі», «Сорокабілобока» тощо, з виконанням відповідних жестів: вказати пальцем на предмет, напрямок, підкликати пальцем до себе, помахати рукою («до побачення»), погладити рукою по голові («гарний», «гарна»), постукати в двері одним пальцем, кількома напівзігнутими пальцями, постукати по столу одним пальцем (привернути увагу до себе), по черзі кількома пальцями («гра на фортепіано», «дощ іде»). Корисно використовувати імітаційні рухи («півник махає крилами», «у вітряка крутяться лопаті», «лісоруб рубає дрова», «тесля стукає молотком»). У процесі навчання різних рухів рук і дій з предметами не потрібно поспішати. Доречно, у повільному темпі, пропонувати кожен новий рух, показувати рукою дитини, як його виконувати. Потім слід запропонувати виконати цей рух самостійно (за необхідності, допомагати). Якщо дитина недостатньо чітко чи правильно виконує завдання, або не може взагалі з ним упоратися, в жодному разі не можна виявляти своє невдоволення. У цьому випадку потрібно повторити цей рух кілька разів. Важливо запам'ятати, що лише копітка робота батьків, підбадьорення в разі невдач, заохочення за найменший успіх, ненав'язлива допомога допоможуть досягти результату.

При формуванні кожної нової схеми рухової дії необхідно вимагати від дитини чіткості виконання, вільного руху, плавності переходу від однієї дії до іншої і цілеспрямованого збільшення або зменшення амплітуди рухів. Слід навчати дітей виокремлювати елементарні рухи у плечових, ліктьових, променево-зап'ястних суглобах, і по можливості, правильно, вільно виконувати їх.

Дуже складно домогтися скоординованого виконання рухів у різних суглобах, що необхідно у предметній діяльності (особливо під час письма).

Малечі можна пропонувати перекладати предмети з одного місця на інше, з руки в руку, прокочувати, підкидати і ловити їх. З дітьми старшого дошкільного віку для відпрацювання цих рухів необхідно робити вправи зі спортивним інвентарем (м'ячами, гантелями, гімнастичними палками, булавами).

Розвиток дрібної моторики

Щоб перевірити, чи може дитина ізольовано рухати правою рукою (всі інші частини тіла мають перебувати у спокої), попросіть її підняти руку вгору та опустити, зігнути в ліктьовому суглобі і розігнути, відвести вбік і повернути у вихідне положення, зробити кругові рухи у плечовому суглобі в один та в інший боки, повернути долоні вгору і вниз, стиснути пальці в кулак і розігнути, зі стиснутих у кулак пальців розігнути спочатку великий палець, потім великий і вказівний, вказівний і мізинець. У випадках легких уражень, коли рухи пальців правої руки не ізольовані і супроводжуються подібними рухами лівої руки, можна виконувати таку вправу: дорослий сідає ліворуч і, м'яко притримуючи п'ясть лівої руки, просить дитину виконувати рух пальцями правої.

Корисним буде виконання таких вправ:

- розгладити аркуш паперу долонею правої руки, притримуючи його лівою, і навпаки;
- постукати по столу розслабленою п'ястю правої (лівої) руки;
- повернути праву руку на ребро, зігнути пальці в кулак, випрямити, покласти руку на долоню, зробити те саме лівою рукою;
- руки напівзігнуті, опираються на лікті (струшування по черзі п'ястями);
- руки перед собою, опора на передпліччя, по черзі змінювати положення правої і лівої п'ястей (зігнути-розігнути, повернути долонею до обличчя – до столу);
- зафіксувати лівою рукою праве зап'ястя, а долонею правої руки постукати по столу, погладити стіл тощо.
- Одночасно проведіть роботу з розвитку рухів пальців рук:
- з'єднати кінцеві фаланги випрямлених пальців рук;
- з'єднати променево-зап'ястні суглоби, п'ясті розігнути, пальці відвести.

Батькам потрібно звернути увагу на протиставлення великого пальця до всіх інших; на вільне згинання і розгинання пальців рук без рухів п'ясті й передпліччя, якими вони часто заміщуються.

Для цього рекомендуються такі вправи:

- стиснути пальці правої руки в кулак, випрямити;
- зігнути пальці одночасно і по черзі;
- торкнутися по черзі всіма пальцями великого, з'єднати великий палець з усіма іншими по черзі;
- ритмічно постукати кожним пальцем по столу під рахунок «один, один-два, один-два-три»;
- звести і розвести пальці, зігнути і розігнути із зусиллям;
- багаторазово зігнути і розігнути пальці, легко торкаючись пучкою першого пальця інших.

Надзвичайно важливо сформувати в дитини різні способи утримання предметів (відповідно до їх розмірів, форм, матеріалів). Нечіткий, неточний захват і зміни в положенні великого і вказівного пальців ускладнюватимуть дитині будь-яку предметну діяльність, а також малювання, письмо. Саме тому потрібно змалечку розвивати у дітей правильні способи захвату іграшок і рухових дій з ними.

Малі діти часто із силою згинають пальці, напружують м'язи всієї руки, на обличчі з'являється гримаса. Тому їм потрібно пояснити, як треба виконувати рухи, показати, як це зробити правильно, повторити кілька разів, щоб дитина могла самостійно виконувати ці рухи, дотримуючись вимог дорослого. Корисними для розвитку рухів є завдання з використанням паперу. Потрібно вчити дітей складати і розгортати, скручувати, перегортати, розривати, м'яти і розгладжувати аркуші паперу (наприклад, простий газетний папір). Для розвитку рухів рук слід навчати дитину перемотувати з клубка в клубок мотузку, шнур, нитки. Часто у дитини, яка тримає олівець чи ручку, спостерігається млявість пальців або, навпаки, надмірна напруга й обмежена рухливість. З дітьми, яким складно згинати і розгинати великий, вказівний і середній пальці, можна запропонувати виконувати такі вправи:

- руки лежать на столі, дорослий фіксує передпліччя. Дитина намагається взяти великим, вказівним і середнім пальцями паличку, крейду, олівець, ручку, підняти на 10-12 см над столом, а потім покласти;
- перед дитиною на столі ставиться відкрита коробочка з рахунковими паличками (сірниками або іншими дрібними предметами). Дитина бере палички з коробочки і складає їх під рукою (рука

лежить близько до коробочки), намагаючись не зрушити руку з місця, а тільки розгинати і згинати великий, вказівний і середній пальці, а потім так само складає все в коробку;

- розкочати на дошці вказівним і середнім пальцями одночасно і по черзі грудочки пластиліну, розкочати у висячому положенні грудочку пластиліну великим і вказівним пальцями (великим і середнім; великим, вказівним і середнім);

- міцно утримуючи сірник у горизонтальному положенні великим і вказівним пальцями лівої руки, одночасно вказівним і середнім пальцями правої руки підтягувати його до себе;

- прокочувати, обертати сірник (олівець) між великим і вказівним, великим і середнім, великим, вказівним і середнім пальцями правої руки;

- дорослий натягує між вказівним і середнім пальцями кільце тонкої пакувальної резинки.

Дитина перебирає її як струни гітари вказівним і середнім пальцями, підтягує її до себе, згинаючи вказівний і середній пальці, захоплює трьома (вказівним, середнім і великим) пальцями.

Заняття з малювання та письма батькам слід проводити в такій послідовності:

- перевірити, чи правильно стоїть стілець, чи зручно сидіти дитині;

- правильно розташувати на столі альбом (зошит);

- руку, якою дитина пише (праву чи ліву), покласти в положення для письма і зберігати його якийсь час, змінюючи положення голови, тулуба (дорослий коригує позу і допомагає дитині її утримувати);

- вкласти лівою рукою у праву кольоровий олівець. Під час виконання цього завдання важливо стежити, щоб дитина не напружувалася, не згиналася, не відводила вбік обличчя й очі, не згинала праву руку, не знімала її зі столу;

- виконати правою рукою кілька рухів, дотримуючись правильної для письма пози;

- поставити кілька крапок на аркуші паперу, не рухаючи рукою і не напружуючи її, провести лінію зверху вниз (до себе) на максимально можливу відстань, п'ясть при цьому не рухається;

- покласти олівець на стіл, розслабити праву руку.

Усі завдання потрібно повторювати кілька разів у такій самій послідовності, щоб дитина не нудьгувала, можна змінювати колір олівця тощо. Поступово ускладнюйте вправи. Дитині корисно малювати різні фігури: овали, кола, півкола різних розмірів, оскільки в цьому процесі будуть задіяні передпліччя, п'ясть, пальці. Можна малювати «равлика»: почати з об'ємного завитка максимального розміру; далі, не відриваючи олівця, зменшувати розміри завитків і закінчити крапкою; «розкрутити равлика»: почати з крапки і поступово збільшити завитки до максимального розміру. Дитина має відчутти, усвідомити та запам'ятати, що лінії креслять пальцями згори вниз (до себе), знизу вгору (від себе); ламані лінії, півкола, зигзаги – рухами пальців, п'ясті, передпліччя; дуги, овали великих розмірів, «равлики» – рухами пальців, п'ясті, передпліччя. Для розвитку координації рухів передпліччя, п'ясті й пальців батьки можуть пропонувати дітям малювати різнокольорові квадрати один в одному (від великого до крапки), кола (один в одному до крапки), квіти з пелюстками, прапорці, будинки тощо. Малюнки мають бути невеликими, щоб їх виконання потребувало рухів пальців.

Консультація № 15

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями емоційно-вольової сфери»

Всі діти різні. Всі діти хороші. Але не всі однаково успішні в освітній діяльності, в комунікативній сфері. Прявів порушень у поведінці або емоційно-вольовій сфері існує дуже багато. Одні з них швидко втомлюються, відволікаються, мають нестійку увагу, інші занадто імпульсивні, непосидючі, гіперактивні, треті погано засвоюють навчальний матеріал. Ми можемо стикатись з дитячим негативізмом, впертістю, звичкою говорити неправду тощо. Коли ми говоримо про такі проблеми в поведінці та емоційній сфері, ми можемо говорити і про дошкільників і про школярів. Поведінкові порушення нерідко ставлять в безвихідь не тільки батьків, а й досвідчених педагогів. Дорослі усвідомлюють, що у кожного наслідку є своє причина. І, для того щоб вирішити проблему, в першу чергу необхідно з'ясувати причини її виникнення.

Отже, причини порушень дитячої поведінки можуть бути наступні:

Як наслідок недостатнього нагляду;

В цілях розваги;

Як реакція протесту на надмірні вимоги в сім'ї;

Як реакція на недостатню увагу з боку близьких;

Як реакція тривоги і страху на покарання;

Внаслідок фантазерства і мрійливості;

Щоб позбутися опіки дорослих;

Як наслідок жорстокого поводження (дома, в закладах освіти);

Нудьга.

Проблеми, з якими найчастіше стикаються дорослі це гіперактивність, агресія та негативізм, дитяча впертість.

Гіперактивність - це стан підвищеної фізичної і розумової активності дитини, коли збудження переважає над гальмуванням.

Гіперактивність дітей може проявлятися з дуже раннього віку. Вона властива дітям дошкільного і молодшого шкільного віку, іноді середнього. З віком її прояв може частково знижуватися, але не завжди і не повністю. Починається з того, що 1-2 роки у дитини підвищена нервозність, дратівливість, плаксивість, порушення сну. Така дитина «не сходить з рук», погано засинає, мало спить, вимотує маму. У 3-4 роки вже може спостерігатися порушення дрібної моторики, імпульсивність, агресивні прояви. Хоча! Така непосидючість маленьких дітей може навіть декого потішити. Мовляв, «маленькі моторчики». Але чим ближче до школи, тим більше починають відчуватись проблеми. Оскільки вимоги до поведінки та рівня організації діяльності дуже підвищуються. Гіперактивним дітям важко утримувати увагу, вони розсіяні, їм складно планувати свої дії і дотримуватися розпорядку. Такі діти дуже непосидючі. Їм важко концентруватися на одній справі тривалий час. Вони не дослуховують інструкцію до кінця, якщо і дослуховують, то під час виконання завдання забувають про кінцеву мету. Легко відволікаються на інші стимули. Через неорганізованість вони часто не справляються з доступними для них завданнями і тому іноді складають враження дітей з недостатнім рівнем інтелектуального розвитку. У гіперактивних дітей найчастіше виникають проблеми не лише у навчанні, а й з поведінкою. Не просто складаються стосунки імпульсивної дитини і з однолітками, оскільки вона не вміє підпорядковувати свою активність правилам гри, рахуватись з прагненнями і переживаннями інших, орієнтуватись на групові цілі та цінності. Такі діти часто мимохіть виявляються в епіцентрі конфліктів і сутичок серед однолітків. У цих дітей є знижена чутливість до зауважень і похвали. Похвала, винагороди не викликають прагнення повторювати схвалені дії або удосконалюватись. Зауваження, покарання не стають пересторогою. Так! Дитина може широко шкодувати про те, що її поведінка призвела до негативних наслідків. У неї ж не було прагнення зробити щось погане – так сталося. І станеться ще не раз. Такі діти самі собі не належить, тому вони не спроможні відповідати за наслідки.

Так до них ставляться не дуже прихильно. Вони «не зручні». Вони дратують. Їм постійно роблять зауваження, сварять.

Спроби дорослих впливати на активність такої дитини часом приносять лише тимчасовий результат, а часом виявляються взагалі марними. Ні власне мовлення, ані слова дорослих не виконують регулюючої функції. Дитина чує розуміє інструкцію, проте не керується нею у своїй поведінці. Батьками, педагогами поведінка імпульсивної дитини сприймається як неслухняність, як свідоме небажання виконувати їхні настанови. Тому від настанов, умовлянь, пояснень, переконань вони переходять до більш директивних. Що дитина це переживає як неприйняття, як свою неспроможність заслужити любов батьків.

Ще один прояв поведінки, що завдає нам прикрощів – це дитяча агресія.

Агресія – це вид дій, агресивність – це риса характеру. Агресія може бути здоровою, тобто це відстоювання або захист кордонів особистості. За проявом деструктивної агресії найчастіше стоїть біль та злість.

Які причини лежать в основі формування агресивної поведінки у дітей, у яких формах може проявлятися дитяча агресія і що робити дорослим для того, щоб навчити дитину справлятися із гнівом?

Причини, у наслідок яких дитина може заплутатися у власних почуттях, можуть бути наступні:

Жорсткі, директивні або надто критикуючи методи виховання, коли за найменшу провину слід жорстоко покарати, при цьому правила поведінки з дитиною чітко не проговорюються або ж виконуються односторонньо і непослідовно;

Сильне емоційне потрясіння або часті стресові ситуації, із якими дитина стикнулася, але з яких-небудь причин не змогла прояснити їх для себе;

Взаємини, при яких дитину принижують, ображають, лякають фізичними покараннями, іншими словами, дитина знаходиться в стані постійної психологічної напруги;

Прихована агресія або насильство, яке по відношенню до дитини проявляє один із членів сім'ї, при цьому дитина боїться або не знає, як прояснювати цю ситуацію з іншими дорослими;

Ігнорування із боку батьків – коли замість відкритого діалогу, в якості покарання у родині прийнято вдаватися до методу «я з тобою не розмовляю» або «подумай над своєю поведінкою».

Крім перерахованого вище, причиною агресії у дитини нерідко бувають ситуації, при яких вона виступає у ролі «козла відпущення» для колективу однолітків, що влаштовують жорстокі ігри по відношенню до неї, або для педагога, який перевищує свої вчительські повноваження і поводить грубо і некоректно по відношенню до дитини. Іноді, якщо дитина від природи хвороблива, має збудливу нервову систему, то дорослі, щоб вона менше хвилювалась, більше поступаються, закривають очі на серйозні проступки, намагаються виконати всі бажання. З цього приводу хотілось би нагадати наступне: так, смикати постійними «не можна» недоцільно. Але якщо дитина замахується на інших дітей чи дорослих, починає ображати тварин – ніяких знижок на «збудливість, хворобливість» бути не повинно. В даному випадку поблажливність піде не на користь, а тільки шкоду дитині.

Агресія дитини може бути спрямована як на людину, чію прихильність вона намагається завоювати, так і на свого "конкурента". Якщо на конкурента, то причиною можуть бути почуття заздрощі, ревності, злості.

Досить часто у агресивних дітей спостерігається підвищення больового порогу. Така дитина не плаче, коли падає, спокійно і навіть байдуже переносить медичні процедури, захопившись грою, може не помітити досить серйозної подряпини або удару. Такі діти часто грають в галасливі, грубі ігри.

У агресивних дітей часто спостерігаються ті чи інші порушення розвитку емоційної сфери. Такі діти погано відчують стан інших людей, не вмюють і не люблять співчувати, жаліти. Вони часто грубі (але не злобні) у повсякденному житті. Для них зазвичай цікаві рухливі чи настільні ігри з чіткими і нескладними правилами. Грати в складні сюжетно-рольові ігри з мінливим емоційним наповненням ролей вони не люблять, так як почувають себе в таких іграх малокомпетентними.

Агресивні діти відрізняються від однолітків за своїми фізичними показниками. Вони або крупніші, масивніші, або, навпаки, дрібніші, ніж інші діти. Іноді у таких дітей знижений інстинкт самозбереження, і тоді вони не тільки кидаються в бійку з свідомо більш сильним противником, але і залазять туди, звідки не можуть злізти, дразнять злих і небезпечних собак, навчившись робити три гребка, не торкаючись дна ногами, беруться переплисти річку і т. д. Але буває і навпаки. Дитина має цілком розвинений інстинкт самозбереження, і вся його агресивність спрямована тільки на слабких, тих, хто не зможе дати належної відсічі. Така дитина цілком пристойно поводить себе в

присутності батьків, але, гуляючи з однолітками, може ображати їх. Саме такий, другий тип агресивності викликає найбільшу кількість нарікань, найбільше здивування і роздратування.

Говорити можна не лише про агресію, а й взагалі про негативізм. Діти можуть бути роздратованими. Нас часто дратує їх метушливість, але не менше дратує і їх неквапливість. Про ці риси можна говорити і під час уроків, і занять в дитячому садочку, і просто спілкування вдома між рідними. Нам дуже хочеться щоб діти виконували наші побажання та вимоги швидко й чітко. Якостей, з якими нам складно примиритись є багато. Але давайте спробуємо звернутись до себе... Адже, характер – це набуті риси в процесі виховання. Народжуються з темпераментом, а характер – виховується. І всі ці дитячі «риски» ніщо інше, як побачене і благополучно скопійоване. Діти хочуть все й одразу. А ми ні? Ми з вами не вимогливі? Ми з вами не прискіпкові? Ми з вами дуже терплячі? Особливо коли стомлені і роздратовані? Ми не погрожуємо? Ми нездатні до шантажу чи маніпуляцій?

Всі діти інколи бувають неслухняними, затятими, гарячкуватими, свавільними, схильні будь-що обстоювати власну позицію. Особливо це характерно для переломних періодів розвитку, як от славнозвісна криза трьох років, під час адаптації до 5 класу, підлітковий вік. Але деякі діти навіть після завершення цього періоду тотального заперечення не повертаються до звичної батькам поведінки.

Коли така дитина не погоджується із чимось, то стає непокірною. Поступається вона, лише якщо відчуває, що це має сенс особисто для неї, а не для когось іншого. Уперта дитина відчайдушно хоче розпоряджатися сама своїм тілом, часом, речами, для неї надзвичайно важливо бути «правою» (власне, ця потреба часто затьмарює все інше). Емоції та почуття такої дитини дуже потужні. Коли вона чогось хоче або на щось налаштована, то вкладає в це максимальну енергію.

Але чи є впертість цілковито негативною рисою?

Як не дивно, неслухняність і впертість у майбутньому можуть виявитися... найліпшими чеснотами дитини. Річ у тім, що вперті діти зазвичай:

- самотивовані;
- спрямовані на реалізацію власних цінностей;
- виростають лідерами;
- цілісні особистості;
- несприйнятливі до тиску оточення;
- безстрашні;

- вони не вірять на слово, а все самотійно перевіряють й випробовують на міцність. Це саме стосується і взаємин: кому вірити, за ким іти, чиєму впливу піддаватися - усе це вперта дитина вирішує і завжди вирішуватиме сама.

Ми хочемо, щоб наші діти в дорослому віці мали незалежний критичний розум, були в змозі приймати важливі рішення, керуючись власними, а не чужими інтересами. Водночас, ми прагнемо щоб вони дослухались до нас. Настільки ми самі готові слухати, чути? Як наша увага, реакції відображається на інших?

То яких універсальних правил варто дотримуватись дорослим?

Організуйте для вашої дитини правильний розпорядок дня, дотримуйтеся його щодня;

Організуйте дитині щоденний активний відпочинок на свіжому повітрі;

Організуйте щоденну навчальну годину, оберіть постійний час та повторюйте навчальний матеріал, читайте книжки;

Постійно говоріть із дитиною (про все, що цікавить вас і її);

Спостерігайте за поведінкою дитини, якщо у неї виникають труднощі, тоді допомагайте їх розв'язувати, підтримуйте;

Поважайте дитину як особистість;

Будьте послідовними у своїх вимогах;

Довіряйте дитині. Дозвольте робити власні помилки, тоді дитина оволодіє вмінням їх самотійно виправляти;

Між карати, сварити чи хвалити, краще вибрати останнє.

Консультація № 16

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з порушеннями психічного розвитку»

Однією із категорій дітей з особливими освітніми потребами – є діти з затримкою психічного розвитку (ЗПР). Сама назва порушення розкриває суть стану дитини, який полягає у відставанні темпу розвитку психічних функцій сприймання, мислення, уваги, пам'яті, емоційно-вольової сфери від загальноприйнятих показників для даної вікової категорії.

Найпоширеніші причини ЗПР:

спадковість;

несприятливі умови виховання;

тривалі хвороби у ранньому дитинстві, які виснажують ма-люка;

порушення функціонування головного мозку, пов'язані з його ураженнями під час внутрішньоутробного розвитку, внаслідок патологічних положів, травм тощо.

Порушення діагностується у дошкільному або молодшому шкільному віці. Виражається в обмеженості уявлень, браку знань, нездатності до інтелектуальної діяльності, переважанні ігрових, чисто дитячих інтересів, незрілості мислення.

Ознаки ЗПР можна запідозрити, звернувши увагу на особливості психічних функцій та поведінку дитини:

Сприймання: уповільнене, неточне, дитина не може сформувати цілісний образ, краще сприймається інформація візуально, ніж на слух;

Увага: поверхнева, нестійка, короткочасна. Відволіканню сприяють будь-які зовнішні стимули;

Пам'ять: переважає наочно-образна пам'ять, мозаїчне запам'ятовування інформації, низька розумова активність при відтворенні інформації;

Мислення: порушення образного мислення, абстрактне і логічне мислення тільки за допомогою педагога або батька. Діти з ЗПР не можуть підсумувати інформацію, зробити висновок;

Мова: наявне спотворення артикуляції звуків, обмеження словникового запасу, спостерігаються труднощі у побудові висловлювання, порушення слухової диференціації, затримка мовного розвитку, дислалія, дислексія, дисграфія;

Працездатність та поведінка: у дітей із ЗПР дуже коротка тривалість продуктивної роботи – усього 15-20 хвилин, після чого настає втома. Її прояви неоднакові: одні діти стають млявими, сонними, інші, навпаки, стають непосидючими, багато розмовляють, не реагують або негативно реагують на зауваження;

Сенсомоторний розвиток і чуттєве пізнання дійсності: у зв'язку з порушеннями центральної нервової системи опрацювання отриманої інформації від органів чуття відбувається менш успішно. Дітям буває складно відрізнити букви, цифри напрямки руху, розміщення в просторі.

Якщо ви помітили, що дитина відстає у розвитку, проконсультуйтеся із психологом, дитячим лікарем-психіатром, не сподівайтесь, що затримка психічного розвитку мине сама по собі або дитина її переросте. Раннє виявлення порушень та комплексно організований корекційно-розвитковий супровід дитини забезпечить покращення рівня розвитку когнітивних процесів та емоційно-вольової сфери в рамках вікових показників психічного розвитку.

Дітям з ЗПР рекомендовані заняття з логопедом, корекційним педагогом, дитячим психологом. Не менш важливим є забезпечення дитини необхідною кількістю рухових активностей, спорту, рухливих ігор.

Рекомендації щодо корекційної роботи в домашніх умовах

Розширювати у дитини знання та уявлення про навколишній світ, учити спостерігати, порівнювати різні предмети, знаходити між ними спільне та відмінне. Для цього необхідно

ознайомлювати дітей з конкретними речами, явищами, формувати уявлення про взаємини між людьми. Варто залучати дитину до праці, щоб вона на власному чуттєвому досвіді засвоювала знання про предмети повсякденного вжитку, інструменти тощо. Діяльність з використанням певних предметів полегшує засвоєння їхньої назви, розширює уявлення про їхні особливості, призначення тощо. Так дитина засвоює елементарні поняття.

Складати розповідь за сюжетними картинками. Для цього можна використовувати ілюстрації з художніх книжок, дитячих журналів. Під час розглядання малюнка дорослому слід керувати сприйманням дитини, привертати увагу на деталі, які важко помітити, пояснювати їхнє значення, активізувати мовлення дитини.

Розрізняти та називати колір, форму, розмір предметів, розміщення їх у просторі. Засвоєння сенсорних еталонів та розуміння просторових відношень має велике значення як для інтелектуального, так і для мовленнєвого розвитку дитини. Мовлення збагачується прийменниками, прислівниками і набуває складнішої граматичної структури.

Порівнювати предмети. З метою розвитку розумових дій, дитину слід підводити її до розуміння, що порівнювати – це значить визначати схоже і відмінне. При порівнянні предметів слід допомагати дитині, ставлячи запитання. Скажімо, порівнюючи огірок і яблуко, можна запитати дитину: «Що це?», «Як вони називаються?», «Як вони відрізняються за кольором, формою, величиною?», «Де вони ростуть?» тощо.

Групувати різні предмети за спільними ознаками та називати групу узагальнюючим словом – овочі, фрукти тощо. Для цього слід використовувати серії карток із зображенням різних тварин, птахів, дерев, квітів, овочів, фруктів, ягід, одягу, меблів, посуду тощо.

Цілеспрямовано планувати свою діяльність. Для цього слід учить дитину виконувати роботу поетапно і позначати кожен етап відповідним знаком, наприклад, певною геометричною фігурою. Коли дитина засвоїть вміння успішно виконувати роботу, користуючись знаками, вона зможе перейти до самостійного планування своєї діяльності.

Вчити дитину гратися і дотримуватися правил, зокрема сприяти розширенню тематики та сюжету ігор. Обов'язково слід учить дитину виконувати певні ролі, дотримуватися правил гри. Для цього необхідно частіше гратися з дитиною, беручи на себе ініціативу, як у виборі теми, так і у розгортанні сюжету та встановленні правил гри. Наприклад, щоб дитина почала гратися у магазин, слід сформувати у неї уявлення про те, що там відбувається. Тому спочатку потрібно разом з дитиною побувати у магазині, звернути її увагу на те, що роблять продавці, касири, як до них звертаються відвідувачі магазину, що вони купують. Повернувшись додому зі свіжими враженнями, можна починати гру.

Консультація № 17

Практикум для батьків

«Поради батькам, що виховують дитину з комплексними порушеннями»

При розгляді проблеми комплексних психофізичних порушень важливим є врахування факту унікальності та своєрідності розвитку таких дітей, необхідність уваги до великої кількості проблем медичного, психологічного, освітнього і, як наслідок, соціального характеру, що виникають в процесі їх навчання і соціальної реабілітації.

До складних порушень дитячого розвитку відносять поєднання двох чи більше психофізіологічних порушень (зору, слуху, інтелектуального розвитку тощо) в одній дитині.

Залежно від структури порушень, діти з комплексними порушеннями поділяються на три основні групи.

До першої групи входять діти з двома вираженими психофізичними порушеннями, кожне з яких може викликати аномалію розвитку: сліпоглухі діти, глухі діти з порушеним когнітивним розвитком, слабчучі з затримкою психічного розвитку.

До другої – ті діти, які мають одне суттєве психофізичне порушення (провідне) і супутнє інше порушення, виражене в слабкій мірі, але помітно ускладнює хід розвитку (діти з інтелектуальними порушеннями та з невеликим зниженням слуху). В таких випадках говорять про ускладнене порушення.

До третьої групи входять діти з так званими множинними порушеннями, коли є три і більше порушень (первинних), виражених в різній мірі, і, які призводять до значних відхилень у розвитку дитини: слабкозорі глухі діти з інтелектуальними порушеннями. До множинних порушень можна також віднести і поєднання в одній дитині цілого ряду невеликих порушень, які мають негативний кумулятивний ефект, наприклад, при поєднанні невеликих порушень моторики, зору і слуху в дитини може бути виражене недорозвинення мовлення.

Таким чином, до дітей із складними порушеннями можна віднести дітей, у яких спостерігаються порушення розвитку сенсорних і моторних функцій в поєднанні з інтелектуальними порушеннями.

Рекомендації:

Провідною концепцією в системі педагогічної реабілітації дітей з комплексними порушеннями є модель «крок за кроком», яка полягає в можливості навчання дитини певним навичкам саме в тому віці й саме в тому об'ємі.

Варто створити для роботи спокійну атмосферу, налагодити доброзичливий, партнерський контакт і роботу починати завжди з усмішки.

Пам'ятайте, що час, протягом якого дитина може концентрувати увагу – 5-7 хвилин, в кращому випадку – до 15 хвилин.

Насамперед потрібно усвідомити, що саме дитина вже може, тобто як вона спілкується, як рухається, як пізнає світ, що знає про нього і як ці знання використовує, як проводить свій вільний час, що найбільше любить робити.

Слід пам'ятати, що, коли маєш справу з дітьми з комплексними порушеннями в розвитку, неможливо однозначно окреслити послідовність здобуття ними окремих умінь. Так, жодна з існуючих шкал розвитку не є достатньо вдала, оскільки розвиток таких дітей в окремих сферах не є гармонійним і не відбувається за стандартним зразком.

Дидактичні засоби повинні бути безпечними і естетичними. Вони повинні добиратися відповідно до віку, щоб не інфантилізувати учнів і бути суттєвим елементом формування їх особистості, надавати їм оптимальну кількість різноманітних сенсорних збудників, давати можливість самостійного застосування і здобування досвіду.

Підібрані матеріали мають наближати світ, у якому живе дитина. Добре, якщо це будуть предмети щоденного вжитку, вони повинні бути дібраними старанно й індивідуально, з урахуванням того, чому учень надає перевагу (при підготовці завдання для дитини під час дистанційного навчання візьміть до уваги її інтереси та захоплення - машини, динозаври, котики тощо).

Засоби також добираємо відповідно до виконання конкретного завдання або проведення певного виду стимуляції.

Найважливіші вказівки при добиранні предметів дає сам учень: важливі його реакції, настрої під час ознайомлення з новою річчю, можливість бути виконавцем, зацікавлення наслідками користування предметом.

В процесі роботи з дитиною педагоги та батьки мають консультиватися з іншими спеціалістами: фізіотерапевтом, логопедом, психологом, іншими педагогами, які вже мають досвід у навчанні учнів з комплексними порушеннями.

Заняття, незалежно від того де вони відбуваються, повинні мати сталий розпорядок дня та графік. Структуризація є одним з найголовніших завдань в роботі з дітьми, які мають комплексні порушення.

Будь-яке завдання повинно викликати позитивні емоції та бажання його виконувати. Варто обов'язково включати в роботу коригування порушень у розвитку емоційно-особистісної сфери (релаксаційні вправи для міміки обличчя, драматизації, читання за ролями).

Якщо дитина має порушення слуху, можна використовувати різні програми, які допомагають переказати інформацію для тих учнів, які використовують мову жестів; завдання, які включають перегляд фільмів/відео із субтитрами; програми, які можуть містити інструкції для батьків. Матеріал для занять має бути в більшій мірі наочним.

Якщо дитина має порушення зору, то необхідно підбирати матеріал, який спрямований на сприйняття іншими органами чуття. Велике значення в навчанні незрячої дитини, компенсації сліпоті має мова, і не тільки її комунікативна функція, а й зміст мови, тобто за допомогою мови дитина отримує найбільше основної інформації про оточуючий світ під час спілкування в активній, предметній, ігровій та початковій діяльності.

Під час роботи із дітьми, які мають інтелектуальні порушення, необхідно враховувати такі фактори, як: пошук завдань, які б максимально стимулювали активність дитини, давати завдання з опорою на зразки, проводити чіткий і доступний інструктаж, працювати, враховуючи труднощі запам'ятовування і порушення працездатності в процесі виконання практичних завдань, додатково пояснювати навчальний матеріал, давати можливість виконувати завдання у повільнішому темпі, зменшувати їхню кількість, надавати додаткові запитання з метою глибшого розкриття змісту завдання, наводити вже відомі їм приклади та аналогії; враховуючи труднощі орієнтування в завданні, використовувати поетапну інструкцію і поетапне узагальнення, поділяти завдання на складові, формувати вміння планувати свою діяльність у процесі його вирішення. Подавайте зміст навчального матеріалу невеликими частинами, використовуючи мультисенсорний підхід (слуховий, візуальний, маніпуляційний). Якомога більше повторюйте та закріплюйте вивчене.

При організації роботи для дітей з розладами аутистичного спектру можна скористатися такими прийомами:

збереження постійності в організації простору, що допоможе уникнути поведінкових проблем;

створення комфортного психологічного клімату під час занять вдома. Дитина повинна бачити, що заняття проходять в безпечній психологічній атмосфері і звичний ритм не буде порушено;

використання символів для розвитку вміння орієнтуватися самостійно в діях. В якості символів можуть бути використані малюнки, картки, фотографії тощо;

не допускати сенсорного перевантаження – це може призвести до зривів;

зняття статичного напруження через фізичні вправи і зміну видів діяльності.

Для дітей із дитячим церебральним паралічем необхідний розвиток дрібної моторики рук, координації рухів обох рук, сили м'язів (з використанням еспандера, силоміра, розривання паперу, розминання пластиліну, глини тощо) в поєднанні з оздоровленням і лікуванням.

Наприкінці тижня обов'язково підводьте підсумки. Це дасть вам змогу оцінити виконання завдань, простежити динаміку розвитку, вірно спланувати подальшу роботу.

Консультація № 18

Роль соціальних історій в навчанні та вихованні дитини з ООП

На що ми будемо звертати увагу, щоб визначити, чи може дитина з ООП функціонувати в мінісоціумі?

Поведінка. Чи є агресія до себе чи інших дітей, чи є елементарні навички навчальної поведінки, чи знає про правила безпечної поведінки.

Комунікація. Чи користується дитина вербальною мовою чи альтернативними системами комунікації для спілкування з іншими дітьми та дорослими (система PECS – обмін картками, мова жестів).

Навички самообслуговування (їдальня, туалет, переодягання).

Взаємодія з однолітками. Чи вмє дитина ділитись, просити соціально-прийнятним способом, спокійно переживати відмову, залучатись до колективних ігор.

Академічні навички.

Для навчання будь-якої навички з вище перерахованих можна використовувати метод соціальних історій Керол Грей (Carol Grey).

Соціальні історії – це інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як батьки, так і професіонали для навчання як дітей з ООП, так і дітей усього класу. Написання соціальної історії починається зі збирання інформації, виявлення актуальної теми для навчання та розробки персоналізованого тексту та ілюстрації.

Найчастіше соціальні історії – це прості короткі ілюстровані розповіді на задану тему.

Соціальні історії розробляють індивідуально для кожної дитини й засновують на тих сюжетах чи персонажах, які дитина любить або якими цікавиться. Наприклад, якщо дитині подобаються герої гри Brawl Stars, ви можете зробити їх персонажами історій про навчання в школі.

Діти молодшого шкільного віку краще сприймають візуальну інформацію, тому історії мають включати малюнки, фотографії чи навіть реальні предмети.

Автором методики є американська вчителька Керол Грей (Carol Gray). Першочергово Грей працювала вчителькою з учнями аутистичного спектра, зараз вона працює консультантом з інклюзивної освіти. Метод соціальних історій Керол Грей розробила в 1991 році, зараз він використовується в усьому світі.

Як скласти соціальну історію

Керол Грей рекомендує схему соціальних історій. Ця схема включає кілька описових, перспективних, директивних і стратегічних речень.

1. Описові речення – розповідають про те, що люди роблять у конкретних соціальних ситуаціях і визначають, де ці ситуації відбуваються, хто в них бере участь, що ці люди роблять і навіщо.

Наприклад: «Іноді в школі вмикається пожежна тривога. Це дуже гучний дзвоник, який вмикається, коли в школі справжня пожежа або коли всі тренуються виходити зі школи у випадку, якщо БУДЕ пожежа. Вчителі, прибиральники та директор допомагають нам усім пошукуватись і швидше вийти з будівлі. Пожежна тривога дуже голосна. Іноді я думаю, що вона занадто голосна».

2. Перспективні речення – цей різновид речень описує реакції інших людей, щоб учень дізнався, як ситуацію бачать інші. Ці речення описують внутрішні стани людей, їхні думки, почуття та настрої.

Наприклад: «Сигнал пожежної тривоги не так сильно турбує інших людей, як мене. Вчителі та директор можуть не розуміти, чому я так повільно виходжу, почувши цей звук. Їхня робота в тому, щоб вивести мене якнайшвидше зі школи, щоб я був у безпеці».

3. Директивні (наказові) речення описують бажані чи доречні дії в певних ситуаціях. Такі речення будуються у стверджувальній формі, пояснюючи в позитивних термінах, яка поведінка є

бажаною. З цим різновидом речень потрібно бути дуже обережними, щоб не обмежувати можливості людини для прояву самостійних реакцій на соціальну ситуацію.

Директивні речення формулюються ТІЛЬКИ в позитивному ключі й ТІЛЬКИ від першої особи. Найчастіше їх ставлять за описовими реченнями.

Наприклад: «Я спробую залишатись спокійним, коли дзвенить пожежний дзвінок».

4. Стратегічні речення визначають стратегії, які учень може використовувати, для подолання труднощів у різних ситуаціях. Зазвичай їх додають після написання всієї історії та, за можливості, прочитання її з учнем.

Наприклад: «Коли звучатиме пожежний дзвінок, я буду думати про динозаврів, як вони йдуть один за одним в ліс, щоб врятуватись від вогняних метеоритів».

Потрібно слідкувати за тим, щоб директивних чи стратегічних речень не було занадто багато, тому що соціальна історія тоді перетвориться на «антисоціальну» – набір вимог та команд.

Ви можете доповнити історію картинками, які будуть значущими (важливі) для дитини й допоможуть запам'ятати її.

Співвідношення речень у соціальній історії: 1 директивне на 2-5 описових та перспективних. Залежно від дитини, можна повністю відмовитись від директивних та стратегічних речень.

Консультація № 19

Аутизм. Практичні поради для батьків

Аутизм є розладом розвитку, який може вплинути на соціальну взаємодію, спілкування та поведінку дитини. Батьки дітей з аутизмом традиційно шукають шляхи, як підтримати соціальний розвиток навичок у дитини з аутизмом. У цій статті ми розглянемо кілька порад та рекомендацій від експертів, які можуть допомогти батькам у підтримці соціального розвитку навичок у дитини з аутизмом.

Перш за все, важливо розуміти, що аутизм – це не хвороба, а розлад розвитку. Це означає, що дитина не може контролювати свою поведінку та соціальні реакції так, як це роблять дітей без аутизму. Розуміння цього може допомогти батькам у створенні сприятливого середовища для соціального розвитку вашої дитини.

РОЗВИТОК СПІЛКУВАННЯ

Один із основних аспектів соціального розвитку дитини з аутизмом – це розвиток спілкування. Для цього можна використовувати інші методи, такі як говорити з дитиною віч-на-віч, використовувати спеціальні ігри, які сприяють розвитку мовлення та розумінню мови, а також використовувати комунікаційні засоби, такі як дошки зі словами або піктограмами.

СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ

Соціальна взаємодія – це ще один важливий аспект соціального розвитку дитини з аутизмом. Це може бути складно для дитини з аутизмом, після чого вони можуть мати труднощі з розумінням емоцій та соціальних ситуацій. Однак, батьки можуть допомогти в цьому, допомагаючи дитині з аутизмом розуміти та інтерпретувати соціальні ситуації.

Нижче наведено деякі поради та рекомендації для батьків, які можуть допомогти у підтримці соціального розвитку навичок у дитини з аутизмом:

Використовуйте піктограми та дошки зі словами, щоб допомогти дитині з аутизмом розуміти та використовувати мову.

Допоможіть дитині з аутизмом розуміти емоції, використовуючи візуальні засоби, такі як малюнки або фотографії.

Створіть план дій для різних соціальних ситуацій, таких як відвідування друзів або відвідування магазину.

Використовуйте ігри та іграшки, які сприяють розвитку соціальних навичок, такі як ігри з рольовою грою.

Шукайте групи підтримки дітей з аутизмом, щоб отримати пораду та підтримку від інших батьків.

Спробуйте використовувати позитивну підсилюючу поведінку, таку як похвала та винагорода, щоб заохочувати та підтримувати соціальний розвиток навичок у дитини з аутизмом.

Дитина з аутизмом може мати труднощі із соціальним розвитком, але з підтримкою та розумінням батьків, вона може розвиватися та забезпечити своє майбутнє. Розуміння того, що аутизм – це розлад розвитку, а не хвороба, може допомогти батькам зрозуміти та підтримати свою дитину в соціальному розвитку.

Якщо у вас дитина з аутизмом, не забувайте про те, що дитина заслуговує на вашу любов та підтримку, а ваші зусилля та розуміння можуть допомогти їй розвиватися та пройти складний шлях соціального розвитку. Використовуйте поради та рекомендації, наведені в цій статті, та не забувайте про те, що ви не самі.

Консультація № 20

Розвиваємо мовлення дітей за допомогою художніх творів

Як свідчать наукові дослідження, останнім часом збільшується кількість дітей, які майже не використовують запитання в спілкуванні та, як наслідок, мають значні труднощі в розвитку діалогічного мовлення. Це пов'язано з тим, що сучасні батьки менше часу приділяють спілкуванню зі своїми малюками.

Як навчити дитину ставити запитання?

Для того щоб у дитини виникали свої запитання, вона має спочатку навчитися відповідати на запитання дорослих. Організувати цікаве дозвілля і корисне спілкування дорослим допоможе читання й обговорення дитячих книжок. Однак молоді батьки часто побоюються, що вони поставлять неправильні запитання, і тому взагалі відмовляються обговорювати прочитане. Насправді ж, не так це й складно. Спробуємо вас у цьому переконати.

З чого починати?

Починати треба з правильного вибору книжки. Дітям бажано читати народні казки про тварин («Колобок», «Рукавичка», «Солом'яний бичок», «Півник і двоє мишенят», «Курочка та півник»). Книжки слід добирати великого формату, з яскравими, зрозумілими дітям ілюстраціями.

Обов'язково звертайте увагу на те, щоб книжка містила лише один твір.

Знайомство з новою книгою починається з її розглядання. Якщо раніше під час розглядання дорослий сам розповідав дитині про те, що зображено на ілюстраціях, то малюка потрібно спонукати до називання персонажів і їх опису («Хто це?», «Який він?», «В що одягнений?», «Що він робить?»). Це допоможе дитині краще зрозуміти, про що розповідатиметься у творі. Після цього дорослий знайомить дитину з казкою (читає або розповідає її). Майте на увазі, що дитина краще сприймає казку, якщо її розповідати, а не читати!

Як пояснити дитині незрозумілі слова?

У текстах народних казок часто трапляються застарілі слова, які потрібно пояснювати. Наприклад, у казці «Колобок»: хижка або комора (приміщення, де селяни зберігають продукти харчування), засік (відгороджене місце в коморі, де зберігали борошно, зерно), призьба (земляний насип навколо сільської хати для утеплення). Пояснення застарілого слова через його тлумачення є досить складним для маленької дитини. Найпростішим способом є показ картинки або реального предмета.

Не залишайте поза увагою незрозумілих дітям слів!

Як провести бесіду за змістом твору?

Бесіда за змістом твору допоможе дитині краще запам'ятати казку, дорослому — дізнатися, чого не зрозумів малюк. Під час бесіди слід звертатися до ілюстрацій, уміщених у книзі. Запитання мають бути короткими, чіткими. Їх основна мета — допомогти дитині відтворити послідовність подій у казці. Якщо малюкові важко відповісти на запитання, це робить дорослий. Майте на увазі, що інтерес до бесіди значно зростає, якщо дитину залучати до активних дій: показати рухи тварин, повторити пісеньку або разом з дорослим розіграти окремі діалоги.

Наведемо як приклад уривок бесіди за змістом української народної казки «Рукавичка».

- Хто загубив рукавичку?
- Хто зі звірів першим помітив рукавичку?
- Що сказала мишка?
- Хто другим побачив рукавичку? (Жабка) Покажи, як стрибає жабка. А як розмовляє жабка? Дорослий демонструє скрекіт. Тому жабку в казці називають... як? (Жабка-скрекотушка)
- А чому мишку називають шкряботушкою? Тому що вона шкрябає зубками, коли щось гризе. Дорослий може запропонувати дитині погризти, як мишка, бублик-сушку.
- Пригадай, як розмовляли жабка-скрекотушка з мишкою-шкряботушкою. Що запитала жабка? Що відповіла мишка?
- Аж ось біжить зайчик, прибіг до рукавички та й питає...

- Що запитав зайчик? Що йому відповіли? Як зайчик назвав себе? (Побігайчик) Чому він так називається? (Тому що він швидко бігає.) Що він попросив? Далі в такий же спосіб треба ставити запитання про лисичку, вовчика, кабана.

- Багато звірів у рукавичці. Тісно їм там. Коли це тріщать куші, та й вилазить... хто? (Ведмідь) Як ведмедя називають у казці? (Набрідь) Це тому, що він ходить-бродить лісом. Який голос у ведмедя? Як він запитав, хто в рукавичці живе? Покажи. Що йому відповіли звірі? (Я — мишка-шкряботушка, я — жабка-скрекотушка, я — зайчик-побігайчик, я — лисичка-сестричка, я — вовчик-братик, я — кабан-іклан. А ти хто?) А ведмідь на це що? А я ведмідь... (набрідь). Пустить і... (мене). А звірі що йому відповіли? Куди ми тебе пустимо, коли... (і так тісно) Що сказав на це ведмідь? Та якось... (будемо,)! А звірі: та вже йди, тільки... (з краєчку). Уліз і ведмідь. Рукавичка тріщить, ось-ось розірветься.

- Що було далі? Хто налякав звірів?

Наведені в прикладі запитання є орієнтовними. їх кількість може змінюватися з урахуванням віку, розвитку і бажання дитини.

Зверніть увагу! Якщо ви помітили, що ваша дитина втомилася, почала відволікатися, слід припинити бесіду.

Як досягти успіху у розвитку мовлення

Потрібно повторювати одну й ту саму казку багато разів упродовж року. Малюки із задоволенням слухають те, що вони добре знають, і раз по раз стають дедалі активнішими учасниками бесід і розігрувань.

Пам'ятайте! Важливою передумовою розвитку мовлення дітей є регулярність занять і ваша доброзичливість.

Консультація № 21

Готовність дитини до навчання в школі. Мовний аспект

Якщо в батьків запитати, в чому, на їхню думку, полягає підготовка до школи, багато хто з них відповість, що це означає навчити дітей читати, писати, лічити. Цим і обмежаться. Так, навички лічби, читання, письма дуже допоможуть майбутньому першокласнику, якщо тільки будуть правильно сформовані, отже, найважливіше – якість оволодіння знаннями та навичками.

І все-таки, у чому ж полягає готовність до навчання в школі? Педагоги і психологи вважають головним – сформувати в дитини готовність пізнавати, адже помічено, що в початковій школі і, насамперед, в 1 класі важче вчитися не тим дітям, в яких недостатній обсяг знань, а тим, які не вміють думати.

Традиційно виділяють три аспекти шкільної зрілості:

- інтелектуальний
- емоційний
- соціальний

Під інтелектуальною зрілістю розуміється :

- концентрація уваги дитини;
- аналітичне мислення;
- уміння відтворювати зразок
- розвиток дрібної моторики пальців рук

Емоційна зрілість розуміється як можливість тривалий час виконувати не дуже привабливе завдання.

До соціальної зрілості відноситься потреба дитини в спілкуванні з однолітками й уміння підкоряти своє поведіння законам дитячих груп, а також здатність виконувати роль учня в ситуації шкільного навчання.

Розвиток мислення тісно пов'язаний із суттєвими позитивними зрушеннями у мовленні дошкільнят. Швидко зростає словниковий запас дітей.

На шостому році життя активний словник дитини має складати від 2500 до 3000 слів. Висловлювання дитини стають більш повними та точними. В п'ятирічному віці діти самостійно складають розповідь, переказують казку, що говорить про оволодіння одним з найважчих видів мовлення - монологічним мовленням. В висловлюваннях дитини з'являються складні речення (Тато дивився телевизор, а ми з мамою читали цікаву книгу). В мовленні дитини з'являються слова, що позначають якість предметів, матеріал з яких вони зроблені (паперовий літак, дерев'яний стіл). Дитина використовує синоніми та антоніми. Дитина вже правильно узгоджує іменники з іншими частинами мови. В мовленні п'ятирічних дітей з'являються присвійні прикметники (собача лапа, заячі вуха), складової структури слів: не пропускає склади, не переставляє їх місцями. Значно покращується звуковимова. Більшість дітей вже правильно вимовляють шиплячі звуки (ш, ж, ч) та звуки р, рь. Але у деяких дітей ще можуть відмічатися заміни тих чи інших складних звуків, або спотворення їх правильної вимови.

Усім відомо, як люблять діти ставити запитання. Дорослі повинні обов'язково уважно ставитися до цього. В одних випадках треба самому відповісти, а в інших сказати : «А як думаєш ти?», «Подумай сам», «Чому ти так сказав?»

Дітей потрібно практикувати в сприйнятті навколишнього світу. Дошкільник повинен уміти розказати про предмет, порівняти його з іншими, назвати його колір, форму, величину, описати рослину, тварину, картинку. Причому робити це без допоміжних запитань, чітко, послідовно, правильно вживаючи при цьому слова.

Як вже було сказано, запорукою готовності до навчання є розвиток дрібних м'язів пальців рук, це впливає і на розвиток мовлення дитини, і на підготовку руки до письма. Яким же чином розвивати дрібну мускулатуру руки дитини?

- Розминати пальцями тісто, глину, пластилін, м'яти поролонові кульки, губку.

- Катати по черзі кожним пальцем дрібні намистинки, камінчики, кульки.
- Ляскати в долоні тихо, голосно, в різному темпі.
- Нанизувати намистинки, гудзички на нитки
- Зав'язувати вузли на товстій і тонкій мотузках і шнурках
- Заводити будильник, іграшки ключиком.
- Штрихувати, малювати, розфарбовувати олівцем, крейдою, фарбами, ручкою і так далі.
- Різати ножицями
- Конструювати з паперу (ори гамі),в'язати
- Робити пальчикову гімнастику (пальчиковий театр) – показ
- Складання пазлів
- Шнурівка
- Кулак – ребро – долоня

Отже, мовленнєва підготовка дітей до школи – особлива підготовка, що специфікою свого змісту стимулює інтелектуальну, емоційно-вольову, мотиваційну готовність дошкільнят та готовність у сфері спілкування. Вона передбачає достатню адаптацію дітей до умов шкільного навчання, до нових програмових вимог.

Бажаю вам успіхів, шановні дорослі, у відповідальній справі – підготовці дитини до школи.

Консультація № 22

Готовність дитини до навчання в школі. Мовний аспект

Поняття «емоційний інтелект» ввели Дж. Мейер і П. і визначили його як спосіб розпізнавати і розуміти свої емоції і емоції інших людей, керувати ними і використовувати емоції для рішення задач і досягнення результатів.

Для гармонійного розвитку емоційного інтелекту дитини станьте його провідником у світі емоцій, поступово проходячи з ним чотири основні кроки:

- навчити розпізнавати власні емоції;
- навчити використовувати емоції для вирішення завдань;
- розвивати розуміння (причини і наслідки) емоцій;
- вчити регулювати емоційні стани.

Крок 1.

+ Говоріть з дитиною про емоції, допомагайте розрізнити свої емоції, задавайте дитині питання (що відчуває дитина?).

+ Коли помічаєте яскраві емоційні стани, скажіть: «Мені здається, ти зараз відчуваєш... і назвати емоцію. Запитайте, чи вірно ви назвали!»

+ Для того, щоб подавати приклад озвучте власні емоції «Я відчуваю радість, тому що...», «Я засмучена, тому що...».

+ Коли ми ділимося своїми переживаннями, ми не тільки вчимо дитину розпізнавати свої емоції, але й створюємо довіру і відкритість у сім'ї.

Важливим є розвиток емоцій інших людей:

- Тут прекрасними інструментами виступлять залежно від віку дитини олюблені книги з картинками на яких у героїв яскраво виражені емоції, мультфільми і художні фільми.

- Вивчайте основні емоції разом з дитиною, чим відрізняється радість від суму, здивування від страху.

Крок 2

Вивчаємо ресурс кожної емоції, вчимося грамотно використовувати емоції в рішенні завдань.

+ Радість допоможе придумувати, творити, захоплюватись, дізнаватись щось нове.

+ Злість допоможе відстояти свою точку зору.

+ Довіра навчить дружити і допоможе зберегти зв'язок з людьми, які про нас турбуються.

+ Страх допоможе триматись далі від небезпеки.

+ Здивування навчить дізнаватись щось нове.

+ Відраза береже нас від усього небезпечного і шкідливого.

+ Обговорюйте з дитиною емоційні ситуації. Так ви вчите дитину взаємодіяти зі своїми емоціями і довіряти їм.

+ Створюйте своєрідний союз з дитиною, щоб дитина знала, що батьки завжди допоможуть у важкій ситуації.

Крок 3

Вчимося розуміти причини емоцій, розвиток свідомості(розуміння).

+ Важливо говорити з дитиною про причини, які викликали у неї емоції, чому ця емоція виникла і з чим вона пов'язана.

+ При перегляді художніх фільмів, читанні приділяйте увагу дитини на причини, наслідки та прояви певних емоцій.

+ Тим самим ми вчимо дитину розуміти послідовність її емоцій, а це важливий крок до самореалізації і розвитку своєї поведінки.

+ Для себе в першу чергу проаналізуйте ситуації, в яких ви зреагували емоційніше, ніж варто було на вашу думку... Що стало причиною такої емоційної реакції?

Крок 4

Вчимо керувати своїми емоціями.

+ Керування емоціями або саморегуляція- це комплексна характеристика, розвинути яку допоможуть попередні три кроки.

+ Важливим тут є визначити ефективні стратегії керування емоціями для вас і вашої дитини.

+Дитину важливо навчити переходити з одного емоційного стану в інший, керувати сильними, інтенсивними емоціями.

Варто зауважити: навчання - це довгий процес, робіть щоденні кроки ,щоб навик керувати емоціями став рвичним і для вас, і для вашої дитини. Не можна карати дитину за те, що вона злиться. Всі емоції є необхідними у житті дитини. Потрібно навчити керувати і використовувати емоції у житті.

Якщо дитина знає емоції, вміє їх проявляти - у своїй практиці ви можете використовувати наступні практичні вправи.

Вправа « Колір настрою»- арт-терапевтичне заняття.

- Вправа дозволяє продіагностувати психологічні стани дитини і сформувати поняття «внутрішня країна почуттів»;

- Необхідно взяти аркуш паперу А2 (для основного малюнку) і А3 (для розфарбовування) і фарби гуаш;

- Складіть індивідуальні палітри Емоцій дитини;

- Обговоріть з дитиною емоції;

- розподіліть аркуш на 6-10 частин (або на аркуші А5) зобразіть емоції;

- Можна додати лінії або інші символи.

(Примітки: коли ви розділили аркуш паперу на квадратики, підписали кожен пустий квадратик назвою емоції. Запропонуйте дитині замалювати емоцію відповідним кольором. Для старших дітей можна використовувати символи. В результаті ви отримаєте цінний діагностичний матеріал, який буде відображати внутрішній світ дитини).

Другий етап вправи - спробуйте промалювати на А3 відповідні емоційні картинки .

- Сум можна зобразити намалювавши опале листя, радість - повітряні кульки, страх - зброю тощо.

- Варіант- створити Карту внутрішньої країни з допомогою індивідуальних малюнків, які можна акуратно вирізати або вирвати із фону (етап профарбовування емоцій у квадратах) або використовувати повністю.

Консультація № 23

Розвиток дрібної моторики у дітей з ООП

В даний час відзначається різке збільшення дітей з відхиленнями в психомоторному і мовному розвитку. Моторика відноситься до вищих психічних функцій. У дітей із ООП спостерігаються відхилення: порушення довільної регуляції рухів і недостатня координація і чіткість мимовільних рухів. Найбільш страждає у дітей даної категорії моторика пальців рук. Відхилення в розвитку моторної сфери у дітей з ООП створюють певні труднощі в різних видах діяльності.

Легкі порушення розвитку маскуються віковими особливостями дошкільника, проте з початком навчання в школі ці порушення можуть призвести до утруднення в тій чи іншій мірі адаптації дитини до школи, обмежити можливості його навчання. Ось чому так важливо звертати увагу на порушення в розвитку дитини з самого раннього дошкільного віку. Адже чим раніше дитина з проблемами почне отримувати спеціальну допомогу, тим ефективніше буде її результат. Таким чином, вся корекційна робота повинна складатися з урахуванням особливостей і потреб розвитку кожної дитини. Одним з найбільш важливих напрямків в ній є розвиток загальної та дрібної моторики.

Як же пов'язаний розвиток дрібної моторики руки з розвитком мови? У корі головного мозку мовна область розташована поруч з руховою. Вченими доведено, що тренування тонкої (дрібної) моторики пальців рук надає великий вплив на розвиток активної мови дитини. При роботі кисті і пальців в корі збуджується відповідний центр. Функція руки і мова розвиваються паралельно. Це повинно використовуватися в роботі з дітьми із ООП.

Результати діагностики свідчать про те що, в дошкільному віці, у дітей із ООП виявляється відставання у розвитку загальної і, особливо, дрібної моторики. Головним чином страждає техніка рухів і рухові якості (швидкість, спритність, сила, точність, координація), виявляються недоліки психомоторики. Слабо сформовані навички самообслуговування, технічні навички в ізодіяльності, ліпленні, аплікації, конструюванні. Багато дітей не вміють правильно тримати олівець, пензлик, не регулюють силу натиску, не вміють користуватися ножицями. Рівень моторного розвитку у дітей з ООП нижче, ніж у однолітків, утруднене формування графомоторних навичок. Діти із ООП швидко стомлюються, відрізняються зниженою працездатністю. У дітей відзначається недорозвинення дрібної моторики і зорово-рухової координації. Рухи рук бувають незграбними, неузгодженими, відзначається також недостатність рухових навичок: скутість, погана координація, неповний обсяг рухів, порушена їх довільність.

До 6-7 років в основному закінчується дозрівання відповідних зон кори головного мозку, що відповідають за розвиток дрібних м'язів кисті. Діти опановують навички і вміння роботи з інструментами (в малюванні - олівець і пензлик, в аплікації - ножиці і пензлик, у ліпленні - стека). У дитини розвиваються різноманітні дії рук, координація рухів обох рук, координація дій рук і очей, зоровий контроль. У більшості дітей із ООП ще недостатньо розвинена ручна умілість. Через особливості їх нервової системи у них важче і триваліше виробляються і закріплюються рухові навички, особливо в області тонких рухів. Їхні пальці малорухливі, рухи їх відрізняються неточністю або неузгодженістю. Так, В.В. Цвинтарний запропонував заняття, які сприяють розвитку дрібної моторики рук паралельно з розвитком вищих кіркових функцій (пам'яті, уваги, мислення, оптико-просторового сприйняття, уяви). Також, розвиваючи дрібну моторику рук, ми знайомимо дітей з геометричними фігурами і рахунком. Є. Щепковський пропонує ігри, що дають можливість поєднувати рухи пальців рук з вправами з диференціації звуків. В.В. Коноваленко і С.В. Коноваленко розробили комплекс вправ для пальчикової гімнастики, а також підібрали вправи для самомасажу кистей і пальців рук дітьми.

На підставі вище викладеного, можна зробити висновок, що дітям з ООП необхідна систематична корекційна робота, з використанням максимально ефективних методів і засобів, спрямованих на підвищення рівня розвитку дрібної моторики.

У роботі з розвитку дрібної моторики у дітей з ООП необхідно дотримуватися основного принципу дидактики: від простого до складного.

Підбірка ігор та вправ, їх інтенсивність, кількісний і якісний склад повинен варіюватися залежно від індивідуальних і вікових особливостей дітей.

Робота з розвитку рухів пальців і кисті рук повинна проводитися систематично по 10 хвилин кілька разів на день. Набір пальчикових ігор може мати такий зміст:

- Пальчикові ігри з скоромовками з елементами арттерапії.
- Пальчикові ігри з віршами з елементами арттерапії.
- Пальчикові ігри-казки з елементами казкотерапії.
- Пальчикові ігри з паличками і кольоровими сірниками. З них діти можуть викладати букви, цифри, відповіді на загадки, розв'язувати головоломки з елементами кольоротерапії.
- Шнурівки. У старшому дошкільному віці дітям можна запропонувати на дерев'яній дощечці з дірочками зобразити методом шнурівки друковані літери, цифри, геометричні фігури, предмети побуту з опорою на зразок.
- Пальчиковий алфавіт з елементами арттерапії.
- Пальчиковий театр з елементами лялькотерапії.
- Ігри з крупами. Дані ігри допомагають не тільки розвинути координацію рухів і окомір, але й закріпити зорові образи. Ігри з гудзиками, кнопками, гачками і намистинами з елементами арттерапії ..
- Плетіння кісок з ниток, різнокольорових стрічок. Дана вправа допомагає дитині розвинути почуття ритмічності, координувати роботу обох рук.
- Самомасаж кистей рук з використанням різних предметів (каштанів, масажних м'ячів, гумок і т.д.) з елементами су-джок терапії.
- Малювання за трафаретами, за фігурним лінійками з елементами арттерапії.
- Малювання на піску з елементами пісочної терапії.
- Виконання графічних вправ.
- Штрихування.
- Обведення.

Консультація № 24

Оптимальна організація дистанційного навчання дитини з ООП

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів та батьків. Зараз більшість школярів перейшло на навчання онлайн. Це правильне рішення під час воєнного стану, АЛЕ! Організація навчального процесу онлайн відрізняється від очного навчання дітей. В першу чергу тим, що дітям СКЛАДНІШЕ ВЧИТИСЯ ДОМА. Кожна третя дитина перебуває у стресовому стані/тривозі, пов'язаній зі сформованими обставинами.

Однією зі складових стресу є втрата тієї стабільності та структурованості (зрозумілості), яка була, коли дитина мала чіткий режим, розклад і розуміння, що за чим йде. Зараз цього немає. Натомість є купа обмежень.

Стрес і тривога, яку можуть відчувати діти, безумовно буде і вже відбивається на їхній пізнавальній активності (допитливості), навчальній мотивації, успішності.

Стрес — це не найсприятливіший ґрунт для розвитку. Для того щоб допомогти дитині створити позитивну атмосферу для навчання, систематизувати і структурувати (тобто зробити зрозумілим) цей процес, пропонуємо такі кроки.

1. Скласти чіткий розклад / режим.

Стабільність і зрозумілість — це те, що для дітей створює якусь зону безпеки. А адже саме в безпеці діти прагнуть розвиватися, вчитися і пізнавати світ. Складіть новий розклад для дитини. Повісьте його на видноті, намагайтеся дотримувати режиму дня (підйом в один і той же час, перерви, прийом їжі тощо). Режим позитивно позначається і на нервовій системі дитини.

2. Організувати робочу зону.

Якщо немає своєї кімнати, то хоча б свій куточок + навушники. Де будуть ТІЛЬКИ потрібні для «цього» уроку матеріали. Усі зайві предмети, що відвертають увагу, доцільно прибрати. Також на працездатність дитини впливає світло — яскраве і холодне освітлення стимулює мобілізацію систем організму і підвищує пильність.

3. Організувати форму.

Дитина не повинна сидіти в піжамі. Вона і так навчається вдома (у дітей будинок не асоціюється з навчальною діяльністю, а більше з відпочинком). Учневі буде значно простіше надіти на себе «роль учня» і переключитися на заняття, якщо він буде одягнений у відповідний (асоціюється з навчанням) одяг. Це якась уніформа, що допомагає не забувати, де ти і що ти робиш.

4. Робити перерви.

Фокус уваги школяра на відеоконференції / уроці 20 хвилин. Не більше. У старших школярів 30 хвилин і то у разі внутрішньої мотивації й інтересу до предмета. Скільки триває відеоурок? 40? 45 хвилин? Дитина докладає чимало зусиль, аби сконцентруватися і зрозуміти, що їй через екран намагаються донести. Енергії витрачається більше, ніж на звичайному уроці. Тому вкрай важливо, аби діти перемикали свою увагу і відпочивали між уроками (по можливості не в гаджетах). Братися до виконання домашньої роботи, яку чомусь задають в онлайн-школі, доцільно не раніше, ніж за годину-півтори після закінчення уроків. Дитині потрібно переключитися, відпочити, пограти і перезарядитися.

5. Заохочувати спілкування з однолітками.

Провідна діяльність школярів середніх і старших класів — це спілкування. Та й в цілому школярі (зокрема молодші) звикли проводити багато часу в колективі спілкуючись, тому можуть відчувати дискомфорт в ізоляції. Заохочуйте спілкування, розмови, скайп-коли, можливо, навіть якісь ігри онлайн з однокласниками. Загалом, створюйте і заохочуйте умови, у яких дитина може поспілкуватися з однолітками

6. Знизити очікування і вимоги.

Нові умови навчання, тиск суспільства, страхи і тривога заважають дитині розуміти і вчитися як раніше. Отже, якщо помітили, що оцінки й успішність вашого сина / дочки погіршилася — НЕ СВАРІТЬ І НЕ ТИСНІТЬ, а навпаки, зверніть увагу на ситуацію. Адже це може бути однією з ознак

стресу. Дитина потребує допомоги і відкритого діалогу з батьками. Дітям складно. Якщо ми ще будемо стояти у них над душею, вимагаючи тільки позитивних оцінок, то це посилить їхню тривогу, погіршить стосунки з ними. Зараз як ніколи вдалий час для перегляду і переосмислення своїх вимог стосовно дитини.

7. Мотивувати і помічати успіхи.

Не змушуємо дитину, а мотивуємо! Водночас не забуваємо відзначати її успіхи. Якщо порівнюємо, то тільки із самим собою. Навчайте дітей помічати хороше в обставинах, що склалися, розмовляйте, хваліть і підтримуйте. Ось такі базові та найнеобхідніші правила, що допоможуть правильно організувати процес дистанційного навчання.

Консультація № 25

Стилі спілкування батьків та дітей: обираємо краще

Важливим для психічного здоров'я дитини є психологічний клімат родини. Він суттєво впливає на дитину, спричиняє стан комфорту або дискомфорту. Деякі батьки можуть бути не тільки взірцем для своєї дитини, а й негативно впливати на її психічний стан. Слід пам'ятати, що стиль поведінки батьків суттєво позначається на формуванні особистості дитини, її творчих здібностей. Найкраще адаптуються діти авторитетних батьків. Тому важливо, щоб такий стиль поведінки панував в родині.

Стилі батьківської поведінки

Авторитетний

Високий рівень контролю. Теплі взаємини. Визнають та заохочують самостійність власних дітей. Відкриті до спілкування та обговорення з дітьми встановлених правил поведінки; допускають зміну своїх вимог у розумних межах. Діти дуже добре адаптовані: упевнені в собі, у них розвинені самоконтроль і соціальні навички, вони добре навчаються в школі і мають високе самооцінювання.

Авторитарний

Високий рівень контролю. Холодні взаємини. Віддають накази, сподіваючись на беззастережне виконання. Закриті для постійного спілкування з дітьми; встановлюють жорсткі вимоги та правила, не допускають їх обговорення; дозволяють дітям лише мінімальну незалежність. Їхні діти частіше відлюдкуваті, боязкі та похмурі, невибагливі та вразливі; дівчатка найчастіше залишаються пасивними та залежними у підлітковому віці; хлопчики можуть стати некерованими та агресивними.

Ліберальний

Низький рівень контролю. Теплі взаємини. Недостатньо або зовсім не регламентують поведінку дитини; беззастережна батьківська любов. Відкриті для спілкування з дітьми, але переважає ініціатива дитини до спілкування; дітям надають необмежену свободу. Діти схильні до неслухняності, агресивності, у присутності дорослих поведуться неадекватно, імпульсивно, не вимогливі до себе; іноді стають активними, рішучими, творчими людьми.

Індиферентний

Низький рівень контролю. Холодні взаємини. Не встановлюють жодних обмежень; байдужі до власних дітей. Закриті для спілкування; обтяжені власними проблемами, не мають сил на виховання дітей. Якщо батьки нехтують власними дітьми, то ці діти схильні до асоціальної поведінки.

Поради батькам

- Прислухайтесь до думки Вашої дитини. Поважайте її, пам'ятайте, що Ваша дитина — особистість. Повноцінне спілкування для вас важливе;
- Пам'ятайте: якісна розмова триває не менше 10 хвилин. Говоріть із дитиною особисто або принаймні телефонуйте їй протягом дня. Розпитуйте про важливі для неї речі (душевні переживання, конфлікти в школі, настрої, почуття, емоції);
- Глибоке довірливе спілкування — це свідомий обмін інформацією та емоціями. Співпереживайте дитині. Розкажіть їй про свої емоції та думки;
- Виконуйте свої обіцянки. Обіцяли зателефонувати — телефонуйте, обіцяли допомогти — допоможіть, обіцяли вислухати — вислухайте, обіцяли погратися разом — пограйтеся;
- Запорука взаєморозуміння у спілкуванні — доступність.
- Говоріть із дитиною зрозумілою для неї мовою;
- Проявляйте несподівані та приємні знаки уваги до своєї дитини;
- Пам'ятайте, що Вашу любов та турботу важливо засвідчувати і на словах, і ділом;
- Повірте у неповторність своєї дитини, у те, що вона єдина, унікальна, не схожа на жодну іншу. Дайте їй право на власне життя;
- Приймайте вашу дитину такою, якою вона є. Підкреслюйте її сильні властивості.
- Не соромтеся виявляти свою любов до дитини, дайте їй зрозуміти, що ви її любите за будь-яких обставин.
- Шлях до дитячого серця пролягає через гру.
- Частіше розмовляйте з дитиною, пояснюйте їй суть заборон та обмежень. Допоможіть їй навчитися висловлювати свої почуття, бажання, переживання, пояснювати власну поведінку та інших людей.

Консультація № 26

Розвиток пізнавальної сфери дітей з ООП під час перебування вдома

1. У кожне заняття включайте вправи, ігри на розвиток уваги, широко представлені в літературі для педагогів і батьків.
2. Включайте в заняття завдання, що потребують тривалого зосередження: намалювати місто, побудувати складний міст, прослухати і переказати казку.
3. Частіше пропонуйте дітям, особливо з низьким показником розвитку уваги, вправи: у газеті, у старій книзі на одній зі сторінок закреслювати олівцем усі букви «а», намагаючись не пропускати їх (завдання поступово можна ускладнити, попросивши дитину закреслити всі букви «а», обвести у кружечок усі букви «к», підкреслити всі букви «о»).
4. Використовуйте дидактичні ігри з чітко вираженими правилами.
5. Регулярно включайте дітей у виконання завдань за попередньо розробленим планом дій: можна виконувати будівлі з конструкторів, малюнки, орнаменти, аплікації, вироби, форму яких ви задасте словесно або за допомогою схеми.
6. Тренуйте дітей у переказі розповідей, казок за схематичним планом, складеним вами.
7. Пропонуйте дітям: повторювати слова, цифри, речення, сказані вами; незакінчені фрази, які потрібно закінчити; запитання, на які необхідно відповісти, заохочуючи тих дітей, хто намагається частіше відповідати на них.
8. Учть порівнювати, аналізувати зразок і результати своєї або чужої роботи, знаходити і виправляти помилки.
9. На уроках у школі від дітей буде потрібно швидке переключення уваги з одного виду діяльності на інший. Цю властивість уваги можна формувати за допомогою рухових вправ. Дитина повинна починати, виконувати й закінчувати свої дії за командою дорослого, швидко переходячи від одного виду рухів до іншого: стрибати, зупинятися, крокувати тощо.
10. Періодичне переключення з одного виду роботи на інший, багатогранна структура заняття, активна пізнавальна діяльність, нові узагальнення контролю і самоконтролю – такий підхід зробить заняття цікавим для дітей, що саме по собі сприятиме організації їхньої уваги.

Консультація № 27

Практичні поради для розвитку пам'яті та мислення дитини з ООП

Пам'ять

1. Пояснюючи дітям новий матеріал і повторюючи пройдений, сполучіть словесне пояснення з наочністю або із зображенням тих предметів або явищ, про які йдеться, використовуйте малюнки, таблиці, схеми (особливо для дітей із доброю зоровою пам'яттю).
2. До дітей з недостатньо добре розвинутою слуховою пам'яттю необхідний індивідуальний підхід: опора не тільки на слух, а й на інші органи почуттів (зір, нюх, дотик).
3. Для поліпшення процесу пам'яті виховуйте в дітей прийоми осмисленого запам'ятовування і пригадування, уміння: аналізувати, виділяти у предметах зв'язки, ознаки, порівнювати предмети та явища між собою, знаходити в них подібності й відмінності; здійснювати узагальнення, поєднувати різні предмети за якимись загальними ознаками; класифікувати предмети та явища на основі узагальнення; встановлювати значеннєві зв'язки між пропонованими об'єктами для завчання й навколишніми предметами.
4. Включайте ігри і вправи для розвитку пам'яті в кожне заняття.

Мислення

Розумовий процес складається з низки операцій. Найпоширеніші з них — аналіз, синтез, аналогія, порівняння, узагальнення, класифікація. Найчастіше більшість із них не усвідомлюються. Тому для того, щоб дитина активно володіла розумовими операціями, їх треба виділити, довести до рівня усвідомлення і спеціально навчити.

1. Включайте в заняття завдання на: порівняння пари предметів або явищ — знаходження подібності й відмінностей між ними; класифікацію, узагальнення різних предметів за загальними ознаками; знаходження «зайвого» слова або зображення, не пов'язаного загальною ознакою з іншими; складання цілого з частин (розрізні картинки); послідовне розкладання картинок і складання розповіді за ними; усвідомлення закономірностей (розглянути орнамент, візерунок, продовжити його); завдання на кмітливість, логічні міркування тощо.
2. Заняття з малювання, ліплення, виготовлення різних виробів повинні не тільки включати копіювання зразка і відпрацьовування окремих графічних навичок, а й розвивати вміння планомірно досліджувати предмети, фантазувати, уявляти.
3. Розширюйте кругозір дітей, їхні основні уявлення про природні, соціальні явища, нагромаджуйте в дітей знання і враження, обговорюючи з ними прочитані книжки, аналізуючи поведінку людей.
4. З метою розвитку мовлення: після читання вголос казок, розповідей, просіть дітей переказати почуте, відповісти на запитання, поставити свої; розвивайте в дітей уміння будувати розповідь за картинкою, за планом, за темою; допомагайте дітям будувати висновки, міркування, робити умовиводи; учіть дітей доводити свою думку, висловлювати її. На занятті має звучати не монолог батьків, а діалог із дитиною або групою дітей.

Консультація № 28

Вирішення емоційно-особистісних проблем дитини з ООП

1. Як тільки дитина починає вередувати, обійміть її, переконайте у своїй любові й постарайтеся відвернути од капризу.
2. Якщо не вдалося це зробити, залиште її у спокої, не звертайте на неї уваги, не беріть у цій сцені участі. Зберігайте спокій і байдужість, що б дитина не робила.
3. Якщо дитині колись удалося домогтися свого за допомогою примхи, вона робитиме це повсякчас.
4. Коли дитина заспокоїться, ласкаво поговоріть із нею. Скажіть їй, як вас засмутила її поведінка, виразіть упевненість, що надалі вона поводитиметься краще.
5. Діти не вміють управляти ні своїм обуренням, ні почуттям провини. Тому не можна виявляти після істерики дитини невдоволення, лаяти й дорікати їй, погрожувати покаранням, а краще сказати їй, що вона вже досить покарала себе, і показати, що, незважаючи ні на що, ви її любите.
6. Дитина набагато охочіше прийме вказівки, радо виконуватиме їх, якщо буде переконаною в тому, що її люблять.
7. Постарайтеся поменше читати моралі, установлювати заборони, указувати, карати, тиснути і побільше виявляйте тепла, доброзичливості, спокою, терпіння, ласки, поблажливості, навіть ціною деяких компромісів.

Демонстрація негативістської поведінки

Подібна поведінка обумовлена порушенням стосунків із дорослими. Для таких дітей характерна демонстративність у сполученні з переживанням дефіциту спілкування, уваги, високих оцінок. Рекомендується чіткий розподіл, регуляція батьківської і виховательської уваги до дитини за формулою: «приділяти їй увагу не тоді, коли вона «погана», а коли вона гарна». Основна рекомендація: відкрите, довірливе спілкування в ті хвилини, коли дитина спокійна, урівноважена, робить те, що треба (або, принаймні, те, що можна).

Агресивність

Кращий спосіб уникнути надмірної агресивності в дитині — виявляти до неї любов. Агресивна реакція — це реакція боротьби. Вона складається з незадоволеності, протесту, виникає при спробі дитини змінити становище речей. Розпач, роздратування, жаль, нетерпіння дорослі виражають драматичніше і переконливіше, ніж любов, тому, якщо дитина бачить у дорослих людей, що більш-менш регулярно приглушують її, вона неодмінно стає злою й агресивною. Своєю агресією дитина може виявляти не обов'язково до об'єкта невдоволення, а до людей, тварин. Якщо дитина була надто розпечена або заголублена, то її психічний розвиток сповільнюється, і тоді всяка зміна ставлення до неї викликає агресивні дії. Лише одне ласкаве слово може зняти озлоблення дитини. Потрібно, щоб вона почувалася прийнятою й улюбленою, потрібно зрозуміти причини протесту й опору та вилучити їх. Необхідно зняти тривожність, чому сприяє тепла емоційна атмосфера вдома й у групі, тому що за агресією стоїть відчуття небезпеки, погрози зовнішнього світу. Дуже важливо давати вихід агресії. Для цього існують нескладні прийоми: дати змогу дитині люто рвати папір, різати пластилін, робити необразливі руйнівні дії, що у приступі агресії дитина може робити довго і з насолодою. Після цього корисні заспокійливі заняття типу гри з піском, водою і (або) релаксація. Якщо обурення дитини постійно приглушується, то воно нагромаджується і виявляється часто лише у зрілому віці, коли неможливо виявити причини, тому що агресивність уже виливається в інші форми.

Консультація № 29

Підвищена рухова збудливість та боязкість, тривожність, відгородженість як протилежні вияви однієї проблеми

Підвищена рухова збудливість (гіперактивність)

Якщо дитина надмірно рухлива, якщо в неї часто змінюється настрій, якщо вона страждає на енурез, гризе нігті, смочає палець, погано спить — усе це ознаки нервового напруження. Причини: несприятлива обстановка в родині, надмірна вимогливість, суворість, принциповість батьків або інших дорослих, їхня брутальність або непослідовність поведінки; грубі родопомічні процедури, родова травма, раннє пошкодження головного мозку; реакція дітей на заборони бігати, лазити, стрибати, що переходить у тривожний стан, дратівливість. Окрики, обсмикування, невдоволення й роздратування дорослих у такі хвилини, спроби втихомирити дитину дають прямо протилежний ефект, тому що це саме ті заходи, що викликають у дитини бажання рухатися ще більше. Кращий спосіб — терміново знайти будь-яке заняття, пов'язане з рухом, грою, що потребує великих фізичних зусиль, тому що надмірною рухливістю дитина намагається розрядити нерве напруження. У спілкуванні з такими дітьми сполучіть твердість і послідовність з теплотою і доброзичливістю.

Боязкість, тривожність, відгородженість, бар'єри у спілкуванні

Знайдіть будь-яку галузь реальних успіхів, підкреслено виділяйте таку діяльність, у якій дитина успішна, може самореалізуватися, самостверджуватися, переживати успіх і пов'язані з ним позитивні емоції, знайти втрачену віру в себе. Не дратуйтеся через повільність (такі діти унаслідок тривожності боязкі, загальмовані, що виявляється у сповільненості моторики, психічних реакцій). Не робіть за дитину те, що вона у силах зробити сама. Залучайте її до ігор, що розвивають рухи, вправність, спритність, швидкість реакції. Особливу увагу приділяйте вихованню в дитини самостійності й ініціативи, тому що її активність невисока і вона схильна робити те, що їй запропонують. З цією метою використовуйте колективні ігри, частіше пропонуючи дитині виконання ролей, що потребують прийняття яких-небудь рішень, активного мовного спілкування з іншими дітьми (наприклад, роль капітана корабля, лікаря тощо). Залучайте дитину до частих виступів перед дитячою і дорослою аудиторією (читання віршів, ролі у спектаклі, танцювальні ігри). Для розвитку великих рухів домагайтеся підвищення рухової активності дитини. При цьому не потрібно залучати її до участі у спортивних заняттях: невдачі можуть віджахнути її од фізкультури. Корисні фізична зарядка, жартівливі, рухливі ігри. За тривожністю може стояти брак емоційної підтримки з боку оточуючих. Тому насамперед необхідно створити вдома й у групі атмосферу безпосереднього емоційного спілкування, взаєморозуміння, довіри, що зніме в дитини почуття тривожності перед дорослими й дітьми, і допоможе їй вільно виявляти своє «Я». Якщо дитина буде впевнена у любові й підтримці батьків, якщо дім буде для неї безпечним островом, а батьки, незалежно від її успіхів, віритимуть у неї — вона відчує себе спокійніше і з іншими людьми.

Консультація № 30

Як підтримати дітей з ООП під час канікул. Закони поведінки

Коли батьки, які залишаються з дитиною сам на сам без фахівців, знають закони поведінки – значно легше формувати будь-які навички дитини.

Перший закон поведінки

Насамперед, поведінка залежить від чинників довкілля, присутніх до та після поведінки. Тобто, коли ми навчаємо дитину, то не змінюємо саму дитину, а змінюємо довкілля – готуємо матеріали для навчання так, щоби вони були зручними та зрозумілими їй. Це може бути вдосконалення матеріалів, спрощення, адаптування до потреб дитини. Наприклад, якщо дитина не розмовляє, то це буде більш візуалізований матеріал. Якщо має порушення зору, то це може бути шрифт Брайля.

Другий закон поведінки – закон посилення

Поведінка всіх живих істот повністю визначається наслідками, до яких вона призводить. Я часто стикаюся з тим, що батьки, виховуючи дитину, хочуть її задовольнити й переймаються, щоби та не плакала. Це правильно, але якщо дитина тільки криком, плачем або якоюсь небажаною поведінкою досягає отримання чогось, ми навчаємо її соціально неприйнятної поведінки. Ми хочемо, щоби дитина вміла поводитися в суспільстві, тож треба пам'ятати, що якщо дитина репетувала в магазині, удома або на дитячому майданчику і ми виконали все, що вона бажала – ми закріпили таку поведінку. Тож якщо ми не хочемо, щоби дитина так робила, ми не повинні виконувати будь-які забаганки. Лише коли дитина заспокоїлася, ми маємо можливість підказати їй попросити гарним способом. І якщо дитина змогла нам це продемонструвати – виконуємо те, що вона просить.

Третій закон поведінки – закон суб'єктивної цінності підкріплення

Для найбільшої ефективності потрібно враховувати, чи є це заохочення дійсно заохоченням для дитини. Багато батьків говорять, що дитина повинна займатися. Я ж відповідаю, що вона нікому нічого не винна, дитині має бути приємно займатися – тільки за гарних обставин, коли є дружня атмосфера, дитина буде це робити. І, звісно, дитина потребує винагород, адже й ми, дорослі, теж потребуємо винагород за нашу діяльність. Коли ми йдемо в магазин, то винагородою є покупки; коли йдемо на роботу, то винагородою за нашу працю є зарплата; коли ми спілкуємося з рідними, то винагородою є їхня любов. Саме дитина визначає, що розглядати як винагороду. Тож ви маєте спостерігати, що їй цікаво.

Четвертий закон поведінки

Поведінка, яка відбувається часто, може розглядатися як заохочення для поведінки, яка відбувається рідше. Наприклад, дитина любить гратися в комп'ютері або телефоні, а заохотити її виконати навчальні завдання – проблематично. Нам треба якось приватизувати цей гаджет, поставити, мабуть, пароль і сказати: "Треба спочатку зробити вправи, а потім ти підеш гратися / гуляти зі своїми друзями". І ось це буде закон.

П'ятий закон поведінки

Покарання будь-якої людини ніколи не навчає, як треба поводитися, а тільки зупиняє небажану поведінку. Карати дитину за небажану поведінку – звична річ, й іноді це потрібно, адже дитина повинна знати, що, наприклад, брати чуже – це неприйнятна дія. Але дитину треба, окрім цього, навчити, а як же треба.

Шостий закон поведінки

Коли небажана поведінка перестає отримувати своє заохочення, вона поступово припиняється.

Консультація № 31

Про підказки та заохочення дитини з ООП

ПРО ЗАОХОЧЕННЯ

1. Коли ми навчаємо, ми маємо знати, чим будемо заохочувати дитину за її працю. Якщо в дитини немає заохочення, то навички можуть не закріпитися.

2. Тільки тоді, коли дитина зробить якусь дію самостійно, ми потрошку відтермінуємо, а потім і взагалі прибираємо штучне заохочення. Так залишається природне заохочення – наприклад, чисті руки після миття.

3. Заохочення збільшує впевненість дитини в собі. Якщо вона працювала й нічого не отримала, то думає: “Навіщо я буду працювати?”. А коли дитину заохотили, схвалювали її поведінку, вона подумас: “Мабуть, я молодець і ще раз зможу так зробити”.

4. Заохочення також допомагає встановити дружні й довірливі стосунки між дорослим та дитиною. Коли дитина буде вам довіряти, то буде впевнена, що ви не зробите їй боляче, не зробите нічого поганого. У такому випадку й дитина, і дорослий відчують задоволення від навчання.

ЯК ПРАВИЛЬНО ПІДКАЗУВАТИ ДИТИНІ З ООП

Іноді дитина з особливими освітніми потребами потребує підказок у навчанні. Колись я чула, що не треба підказувати, бо дитина нібито “підсажується” на них. Так буває, коли ми не знаємо, як приборати і як правильно вибрати ці підказки.

Для розвитку навичок самообслуговування, що важливо і зручно формувати вдома, ми можемо використовувати різні підказки:

повна фізична допомога – коли дитина взагалі не може щось виконати й ви допомагаєте (наприклад, берете руки дитини у свої і робите);

часткова фізична допомога – коли ви якимось підштовхуєте дитину (можливо, під лікоть) і допомагаєте виконати вправу;

жестова підказка – батьки використовують практично щодня (“Піди ось туди...”, “Іди сюди – я тобі щось покажу”);

Ми жестикулюємо, і це нормально, але якщо ми говоримо про самостійність дитини, то маємо відслідкувати, як це відбувається: чи не підказуємо ми дитині, чи вона самостійна, чи вона залежна від нас. Якщо ми постійно жестикулюємо, щоби дитина щось зробила, вона це не робить самостійно.

Складіть свої руки, скажіть, що зробити, дивіться тільки на обличчя дитини – і якщо вона може це виконати, то це означає, що вона може бути самостійною. Якщо ж дитина в ступорі, то це означає, що їй потрібна підказка і її цього треба навчати. Тобто, батьки мають визначити, чи вміє дитина, наприклад, викидати сміття або чистити зуби, чи батькам треба її спрямовувати.

Позиційна підказка – коли ми присуваємо предмет, щоби дитині було краще видно, або так, щоби дитина більше акцентувала увагу на чомусь. Зазвичай це використовуємо з дітьми з дуже низьким рівнем розвитку;

Мовна підказка – може використовуватися у формуванні навичок тих дітей, які розуміють мову. Нам треба пам’ятати, як вибрати мовну підказку:

чи може дитина повторити за вами кілька слів або, можливо, вона повторить лише одне? Скільки слів дитина може за вами повторити – такої ж довжини повинна бути ваша фраза.

для дітей, які не розмовляють узагалі (порушення слуху та мовлення), але мають збережений інтелект, треба ретельно підбирати слова.

з дитиною, яка взагалі не говорить і не розуміє мовлення, я рекомендую говорити одним словом. Якщо ви хочете, щоби дитина щось зробила – назвіть тільки цю дію; якщо ви хочете, щоби дитина щось взяла або щось сказала вам – назвіть одним словом цю річ, і так дитина буде від вас навчатися (“Йогурт” і вказати на нього замість “Йди до мене, я тобі дам йогурт”).

Консультація № 32

7 кроків налагодження співпраці Роберта Шрамма

Якщо ви правильно підібрали заохочення, довжину зверненої мови до дитини, правильно розрахували рівень складності завдань, то ви налаштуєте з дитиною співпрацю. Наявність співпраці підвищує ймовірність, що дитина буде від вас навчатися.

Батьки часто мені говорять: “Ви – спеціалісти, робіть з нею щось, бо мені не вдається, дитина мене не сприймає як учителя”. Щоби дитина сприймала будь-яку людину як учителя, ця людина може використовувати протокол налагодження співпраці.

7 кроків налагодження співпраці Роберта Шрамма:

1 крок. Контроль над заохоченням

Нам треба взяти під свій контроль заохочення – тобто ми резервуємо кілька цікавих речей для дитини (або діяльностей) для навчання, і вона може отримати доступ до цього тільки з вашого дозволу. Іноді бувають діти, яким із предметів нічого не цікаво. Але для них однаково є щось цікаве – смаколики, фрукти.

2 крок. Сприйняти дорослого як заохочення

Коли дорослий починає дозволяти мати доступ до чогось бажаного, він робиться цікавим для дитини і стає її другом.

3 крок. Реальний вибір інструкцій і зверненої мови.

Ми пам’ятаємо, скількима словами ми маємо розмовляти з дитиною так, щоби вона нас зрозуміла. Дитина має розуміти кожне наше слово. Коли мама гукає дитину: “Матвійчику, Матвійчику”, а Матвійчик далі грається й не звертає уваги, то ви навчате дитину не слухати вас. Не робіть цього, а скажіть дитині один раз. Ще зверніть увагу, на якій ви відстані від дитини і якщо це далеко, то підійдіть і повторіть свої звернення.

4 крок. Використовувати мотиваційні ситуації для висування вимоги

Якщо ми хочемо, щоби дитина щось для нас зробила, навчилася чогось, ми, по-перше, допомагаємо їй це виконати і, по-друге, говоримо: “Ваааууу, ти зробив це, ти зробив це майже сам! Молодець!” і щось їй даємо – або ж це тільки наша увага й дитині достатньо цього.

Крок 5. Поступове зниження частоти заохочень

Крок 6. Постійне тестування мотиваційних стимулів

Треба тестувати і спостерігати, чи цікаво дитині те, що ми пропонуємо. Іноді дитина вже не цікавиться певною іграшкою, а ми все даємо і даємо.

Крок 7. Гасіння небажаної поведінки й чіткі правила обумовленості

Іноді дитина не любить навчатися, репетує і будь-яким способом намагається уникнути навчання. А чи достатньо заохочень і чи взагалі вони є? Чи ми допомагаємо іноді виконати вправу? Якщо дитина однаково демонструє небажану поведінку, то чи не робимо ми так, що після цього дитина отримує щось важливе для себе? Якщо я полежу на землі, а мама мені купить цукерку – я буду це робити частіше, бо хочу цукерочку.

Коли дитина в істеричі, то найімовірніше нічого не чує. Тож розповідати їй, як вона повинна поводитися, – не ефективно.

Консультація № 33

Чого навчати дитину вдома та як впоратися з основними викликами

ЧОГО НАВЧАТИ ДИТИНУ ВДОМА

Коли ми працюємо з дитиною, то застосовуємо принцип соціальної значущості. Коли батьки мене запитують: “Що мені розвивати в дитині насамперед?” – я рекомендую спитати: “А що ви б хотіли, щоби дитина вміла продемонструвати в суспільстві? Що дитині необхідно знати й робити?”.

Коли ми розробляємо шляхи навчання дитини, то вибираємо методи, зручні для сім’ї і вчителів або вихователів дитячих садків. Проте, водночас, для цього вибору нам важливо, щоби результати задовольняли всіх членів суспільства, а не тільки батьків цієї дитини.

Отже, коли ми говоримо про те, чого навчати дитину на канікулах, подивіться на те, чого дитині не вистачає.

Домашня програма в нас зазвичай складається з розвитку мовлення. Його дуже гарно робити на проханнях. Коли дитина щось хоче – вона що завгодно скаже, тільки б отримати бажане. Для цього, як я говорила, можемо використовувати мовленнєві підказки, жести.

Гра. Вдома зазвичай є якісь іграшки. Чи вміє дитина гратися? Це – важливий етап формування особистості людини: якщо людина колись не навчилася грати, потім їй важко розуміти суспільні ролі.

Займатися самообслуговуванням і розумінням зверненої мови: називати навколишні предмети, події, внутрішні відчуття. Адже коли дитина не може поскаржитися на те, що в неї болить, що вона роздратована, то може замість цього використовувати небажану поведінку.

Розвивати інші мовленнєві навички, наприклад, ведення діалогу.

ВІЗУАЛЬНІ РОЗКЛАДИ

Візуальні розклади використовують, щоб:

налагодити співпрацю;

зменшити проблемну поведінку;

підвищити самостійність дитини, коли ми робимо візуальний розклад для виконання завдань (як для дому, так і навчальні);

організувати дозвілля.

Ми користуємося цим і в дорослому житті. Це і календарі, і щоденники для дітей ООП.

візуальний розклад для мандрівки – чи довгою вона буде (піктограмами чи словами розписати, що чекає на дитину, щоб вона не нервувала);

ми можемо навчати дитину, як писати те, що з нею сталося / станеться впродовж дня – тобто навчати використовувати різні часи;

навчити орієнтуватися хоч на один день, хоч на цілий тиждень;

навчати дитину, що спочатку, а що – потім.

Щоби навчити дитину користуватися візуальним розкладом, є принцип Прімака. Він полягає в тому, що на першому місці розташовується те, що дитина робить неохоче або рідко. На другому – те, що дитина дуже любить. Цей прийом дозволяє підвищити мотивацію для виконання того, що розміщено спочатку.

ПОВЕДІНКОВИЙ ДОГОВІР

Якщо у вас доросла дитина, і ви хочете, щоби вона робила якісь вправи, то можете укласти з нею поведінковий договір. У ньому має бути кілька важливих речей:

завдання (хто робить що, коли і як) і винагорода (хто видає, що конкретно, коли і як);

треба підписати договір, поставити дату;

звіт про виконання завдань (дитина має бачити, що щось зробила, а щось – ні);

треба розраховувати так, щоби дитина “не збанкрутувала”, тобто не залишилася без нагороди.

ЩО РОБИТИ ДОРΟΣЛОМУ ПІД ЧАС ІСТЕРИКИ ДИТИНИ

1. Коли дитина в істеричі, то найімовірніше нічого не чує. Тож розповідати їй, як вона повинна поводитися, – не ефективно.

2. Вам треба дочекатися, можливо, якимось мовчки заспокоїти дитину.

3. Наберіться терпіння, не звертайте увагу на інших людей, звертайте увагу на свою дитину. Пильуйте, щоби вона не покалічилася і не покалічила інших – тобто оберігайте дитину і її простір. Якщо б'ється головою об щось, підкладіть свою руку, щоби дитина билася об вашу долоню.

4. Коли дитина заспокоїлась, насамперед не треба нічого пропонувати цікавого для неї. Якщо ми пропонуємо дитині щось після істеричи, то закріплюємо цю поведінку.

5. Зауважте: ти зараз спокійний, я тебе дуже люблю. Залежно від ситуації, перейдіть до іншої справи.

6. Якщо ви таки хочете дати дитині щось приємне, дайте перед цим якусь коротеньку вправу. Можна навіть вказати на якийсь об'єкт і запитати: “А що це?”. Якщо дитина зможе вам відповісти, дайте їй п'ять: “Ти молодець, ти заспокоївся”. Лише потім переходьте до того, що хоче дитина.

Після заспокоєння ви можете сказати, що ні, ми не йдемо на дитячий майданчик. Можете використовувати візуальний розклад і допомагати дитині зорієнтуватися. Треба робити це спокійним голосом, не нервуватись й не нервувати дитину.

Консультація № 34

Вплив гаджетів на розвиток мовлення дитини

Для розвитку мовлення дитини, перш за все, необхідно створити сприятливі умови. Найголовніше - якомога більше говорити з дитиною. Вона повинна постійно чути мову, звернену до неї, а не з екрану телевізора.

Для цього слід постійно коментувати всі побутові ситуації і події життя дитини. Наші діти ростуть в нових умовах тотальної зайнятості батьків, і, на жаль, їх проблеми - породження нових умов життя дорослих, їх стрімкого життя і відсутність часу. Ця зайнятість часто вибирає інновації, які, на перший погляд, можуть бути зручними і для батьків, і для дітей.

Сучасний мобільний телефон або гаджет можуть слугувати «палочкою-виручалочкою». Безумовно, за той проміжок часу, поки в руках у дитини заповітний планшет або телефон, мама встигає зварити борщ, випрати і повісити білизну, нагодувати молодшого братика, тата і навіть вигуляти собаку. Але, як правило, у дитини, яка рано пізнала принади "комп'ютерного життя", - не тільки проблеми з мовленням, вона розкоординована, у неї яскраво виражені спалахи агресії, проблеми з харчуванням, засинанням, вона довго не може заспокоїтися при мінімальному роздратуванні.

Важливо розуміти, що мозок маленької людини розвивається в послідовності, яка передбачає якісні переходи від одного ступеня розвитку до іншого, де кожна попередня є основою подальших ступенів або стадій розвитку. Предметно-маніпулятивна діяльність - основна в період дитинства, за якою слідує предметна. Дитина в цей період розвивається за рахунок дослідження предметів з навколишнього світу. І в цей період реальний кубик в руках дитини безпосередньо розвиває його. Він може взяти його в руку, в рот, лизнути, кинути на підлогу, постукати їм по іншому кубіку і т.п. Але кубик на екрані планшета не володіє набором властивостей, необхідних дитині, і, природно, не може стимулювати розвиток мозку, дати розуміння властивостей і якостей предметів. Адже властивості всіх віртуальних предметів однакові - плоский гладкий екран! І гордість, з якою батьки вихваляються один одному про те, як спритно їх малюк управляється з планшетом, - абсолютно хибний посил. Комп'ютерні ігри можна вводити в діяльність дитини тільки після того, як вона освоїла традиційні види дитячої діяльності - малювання, конструювання, сприйняття.

Коли дитина навчиться самостійно грати в звичайні дитячі ігри - рольові, маніпулятивні, моторні, логічні. Про розвиток дрібної моторики - окрема розмова. Багато хто вже знає, що розвиток дрібної моторики якимось дивним чином впливає на розвиток мови, і мами з чисто материнським завзяттям змушують малюків працювати пальчиками.

Дійсно, мозок людини влаштований так, що, говорячи простою мовою, ділянки головного мозку, що відповідають за мову і дрібну моторику, пов'язані, і, розвиваючи одну ділянку, ми стимулюємо розвиток іншого. Але дрібну моторику неможливо розвивати, не розвиваючи загальну, а це - вміння дитини вправно і скоординовано рухатися. Наприклад, кидати і ловити м'яч, стрибати, рухати синхронно руками, ходити по сходах і по "брівці". Іноді прості вправи на координацію рухів - ліплення, малювання олівцями, застібання гудзиків, шнуровання - можуть серйозно стимулювати розвиток мови.

Сучасні дослідники виявили багато чинників, які свідчать про шкоду гаджетів для дитини, зокрема: затримка мовленнєвого розвитку, втрата контролю над емоціями, зниження пізнавальних здібностей, зниження рухливої активності, погіршення моторики, проблеми зі сном та самотність «з машиною» на відміну від прогресу в області комунікації. Як не дивно, уникання спілкування, віддаючи пріоритет планшету, буває не тільки у дітей, а й у дорослих. На прийомі у психолога не рідко зараз можна чути скарги дітей про те, що мами з ними мало спілкуються через те, що постійно граються в планшеті.

Отже, можемо підвести підсумок: живе спілкування з дитиною надзвичайно важливе для її розвитку, замінити його не можна нічим, навіть передовими інноваційними технологіями. Тож, використовувати гаджети для розвитку дитини потрібно дозовано, ретельно підбираючи ігри і визначаючи для цього недовгий проміжок часу.

Консультація № 35

Самооцінка дитини з ООП та вплив батьків на самооцінку

Самооцінка — це оцінювання людиною самого себе, своїх можливостей, ставлення до себе. І складається таке ставлення, як мозаїка, з безлічі окремих шматочків.

За допомогою самооцінки здійснюється саморегуляція поведінки особистості. Саме в цей період у дитини з'являється інша логіка мислення. Вона здобуває не лише знання і вміння, але й певний соціальний статус. Змінюються інтереси, цінності, життєвий устрій дитини, відбувається перебудова всієї системи відносин дитини з дійсністю, виникає нова структура відносин, система «дитина - дорослий» диференціюється: шкільний молодший вік передбачає ігрову та навчальну діяльність. А навчальна діяльність починається з оцінювання.

Діти, орієнтуючись на оцінку вчителя, вважають себе і своїх товаришів хорошими чи не дуже хорошими, наділяючи представників кожної групи певними якостями. Оцінка успішності, по суті, є оцінкою особистості в цілому і визначає соціальний статус дитини. У добре встигаючих дітей в основному формується завищена самооцінка. У невстигаючих і дуже слабких дітей систематичні невдачі та низькі оцінки знижують впевненість у собі. Їх самооцінка розвивається своєрідно. Якщо їм запропонувати оцінити свою роботу, більшість з них оцінить її вищим балом, ніж вона заслуговує. При цьому вони орієнтуються не стільки на досягнуте, скільки на бажане: «Я ж не гірший за всіх, мене також можуть похвалити». У дітей із заниженою і низькою самооцінкою часто виникає почуття власної неповноцінності і навіть безнадійності.

Стверджуючись в посильних для неї видах діяльності, дитина підтримує неадекватно завищену самооцінку компенсаторного характеру. Але навіть в тих випадках, коли діти компенсують свою низьку успішність успіхами в інших областях, почуття неповноцінності, прийняття позиції відстаючого ведуть до негативних наслідків. В процесі життя і взаємодії з оточуючими дитина засвоює значущі для неї точки зору інших людей і, присвоюючи їх, формує самосвідомість.

Великий вплив на формування самооцінки дитини має поведінка батьків: надмірна любов та увага можуть викликати патологічне самоспостереження та іпохондрію у дитини; всюдозволеність, надмірна турботливість має безпосереднє відношення до виникнення неврозів у дітей. Ставлення до дитини, що складається у батьків, формує розвиток власного образу Я і ставлення до себе. Свій образ і відношення батьки транслюють дитині або в прямій словесній формі, або в опосередкованій формі — прикладом своєї поведінки. Це вони роблять або свідомо, з виховною метою, або неусвідомлено.

Образ і самооцінка, навіювані дитині, можуть бути позитивними (дитині говориться, що вона добра, відповідальна, розумна, здібна тощо) та негативними (черства, нездібна, зла тощо). Часто батьки вдаються ще до одного різновиду навіювання — містифікації. Містифікація — це навіювання батьками того, що їм необхідно, у що вони вірять. Одна з форм містифікації — приписування, які можуть бути позитивними і негативними.

Звичайно, негативні судження батьків про своїх дітей можуть мати під собою реальний ґрунт в поведінці або рисах дитини, однак, транслюючись в її свідомості, у вигляді називання речей своїми іменами, батьківських вироків, ці батьківські оцінки починають визначати самосвідомість дитини зсередини. Дитина або погоджується з цією думкою свідомо чи неусвідомлено, або розпочинає боротьбу проти неї.

Прийнятлива, уважна, любляча поведінка батьків у стосунках з дитиною породжує позитивне самосприйняття; несприйнятлива, неповажна, байдужа поведінка веде до несприйняття самого себе, переживання своєї малоцінності і непотрібності.

В результаті у дитини формуються певні установки як до себе, так і до інших людей. Умови виховання приводять до формування в її самосвідомості однієї з чотирьох установок: - я хороший — ти поганий; - я хороший — ти хороший; - я поганий — ти поганий; - я поганий — ти хороший.

Існує думка про те, що вже первинно самовідношення передбачає діалогізм — ставлення до себе і його будова не може бути зрозумілою без ставлення до іншого.

Батькам важливо зайняти правильну позицію по відношенню до успіхів та невдач дитини. Якщо дитина невпевнена в своїх силах та можливостях, важливо підбадьорити її, запевнити, що при докладанні певних зусиль вона ліквідує свій неуспіх. А коли з'являються перші перемоги, слід обов'язково їх відмітити. Якщо дитина самовпевнена, хвалювана, необхідно позитивно оцінювати її успіхи, відмітити і недоліки.

Батькам не потрібно пов'язувати окремих вчинків з загальною оцінкою особистості дитини. Наприклад, якщо дитина сказала неправду, не можна говорити, що вона брехлива. Негативні вислови батьків про своїх дітей закріплюються в свідомості і трансформують самооцінку. Тому роль сімейного виховання дуже важлива у формуванні самооцінки. Адже уявлення про себе складається задовго до того, як дитина прийшла до школи.

Значна залежність самооцінки дитини від того, наскільки дружна і згуртована у неї сім'я. Діти з заниженою самооцінкою частіше виростають в неповних або неблагополучних сім'ях. В сім'ях із здоровим психологічним кліматом у ставленні між батьками та дітьми виростають діти з адекватною самооцінкою.

Самооцінка, яка склалася у дитини в сім'ї, суттєво позначається на тих установках, з якими вона приходить в школу, з її ставленням до успіхів та невдач у навчанні та спілкуванні.

Велику роль у формуванні самооцінки дитини відіграє стиль сімейного виховання, сімейні цінності. Діти з завищеною самооцінкою виховуються за принципом кумира сім'ї, в обстановці некритичності і досить рано усвідомлюють свою виключність. В сім'ях, де ростуть діти з високою, але не завищеною самооцінкою, увага до особистості дитини (інтереси, смаки, друзі) поєднується з достатньою вимогливістю. Тут не практикують принизливі покарання і охоче хвалять, коли дитина цього заслуговує. Діти з заниженою (не обов'язково дуже низькою) самооцінкою користуються вдома великою свободою. Але ця свобода, по суті, — безконтрольність, наслідок байдужості батьків до дітей і один до одного. Батьки таких дітей включаються в їх життя тоді, коли виникають проблеми: мало цікавляться їх захопленнями, друзями, переживаннями.

Залежність від поглядів батьків чітко проявляється і у рівні домагань та очікувань. При оптимальних відносинах у сім'ї і рівень очікувань щодо дитини високий, а рівень домагань — помірний; гіперопіка веде до пониження рівня очікувань, гіперконтроль і недостатнє сприйняття ведуть до підвищення обох рівнів, фрустрація потреб дитини формує низький рівень очікувань і високий рівень домагань.

Діти чітко усвідомлюють батьківські впливи і гостро реагують на суперечності між явним вербальним впливом і опосередкованим. Батько може твердити, що він любить дитину, цінує її, а своєю поведінкою демонструвати протилежне.

На думку Л. Виготського, саме з дошкільного віку починає складатися самооцінка дитини, яка опосередковує її ставлення до себе, інтегрує досвід її діяльності та спілкування з іншими людьми. Це є найважливішою властивістю особистості, що забезпечує контроль за власною діяльністю з точки зору нормативних критеріїв, організацію своєї поведінки відповідно до соціальних норм. Самооцінка відображає не тільки знання дитини про результати досягнень, його уявлення про власні можливості, а й ставлення до себе як до виконавця вимог вчителів, батьків, як до носія нових особистісних якостей (старанність, наполегливість, акуратність, кмітливість та ін.). Самооцінка дітей особливо залежить від оцінки їхньої діяльності й поведінки дорослими (батьками, вчителями). Дитина ніби дивиться на себе очима дорослого, визнає його авторитет, незаперечно приймає його оцінки. Тому часто, характеризуючи себе як особистість, дитина повторює лише те, що чув про себе від дорослих.

Для формування ставлення до свого Я дитині необхідні зовнішня інформація про себе, увага до себе тих, хто її оточує. Тому вона прагне привернути до себе увагу іноді найдивнішими (з погляду дорослого) способами, конфліктує з однолітками, порушуючи дисципліну.

Для самооцінки дитині властиві стійкість і недостатня адекватність. Дитина творить свій образ відповідно до соціальних уявлень про моральні, естетичні та фізичні якості людини. Його емоційно-ціннісне ставлення до себе пов'язане із впевненістю в тому, що він хороший. Переживання та усвідомлення дитиною себе як такого, що заслуговує визнання навколишніх, спонукає його до подальшої активності. Якщо в навчальних ситуаціях дитина отримуватиме переважно негативний досвід, це може спричинити формування не тільки негативного уявлення про себе як про дитину, а й негативну загальну самооцінку.

У процесі формування в дітей правильного самоусвідомлення важливо враховувати, що найкраще діти пізнають себе в діяльності, яку виконують. А для правильного розуміння себе, досягнення джерел свого успіху їм необхідно навчитися бачити себе з боку. Тому вже змалечку рекомендується спрямовувати увагу дітей на те, як вони працюють, чи достатньо старанні й дисципліновані, чи не марнують свого часу, чи доцільні прийоми використовують для досягнення успіху.

На формування правильного самоусвідомлення впливає також спільна діяльність, що дає змогу дитині відчувати себе учасником суспільно корисної праці, порівнювати результати своїх

старань з успіхами інших, усвідомити свій внесок у загальну справу. Працюючи в колективі, дитина бачить і розуміє, на що він здатний, осмислює не тільки наслідки своєї праці, а й себе в ній. Спільна діяльність формує в дитини уявлення про себе серед інших.

Що робити батькам, аби самооцінка дитини була адекватною

- Не порівнювати дитину з іншими дітьми.
- Не сварити і не карати фізично.
- Частіше хвалити (за справу).
- Говорити про те, як ви її любите, й доводити свою любов реальними справами.
- Підтримувати дитину, якщо в нього щось не виходить, або він почав нову справу.
- Уникати фраз: «Ти робиш усе неправильно», «У тебе не виходить» тощо.

САМООЦІНКА ДИТИНИ!

Занижена? Нормальна? Завищена?

Ознаки рівня самооцінки дітей у поведінці...

Дитина із заниженою самооцінкою

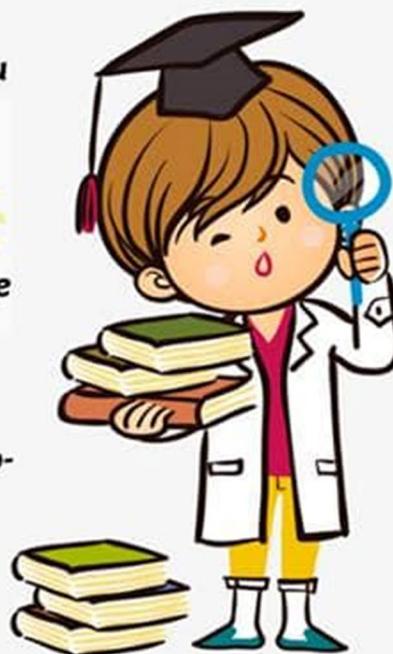
- * тривожна, не впевнена в собі, уразлива, плаксива;
- * недовірлива і завжди очікує гіршого, налаштована на невдачу;
- * прагне до самоти;
- * нерішуча, боїться, що не впорається з новими видами діяльності;
- * погано адаптується до незнайомих умов;
- * переоцінює чужі досягнення і не помічає своїх успіхів.

Дитина з адекватною самооцінкою

- * зазвичай не сумнівається в собі;
- * здатна попросити оточуючих про допомогу;
- * вміє приймати рішення;
- * може визнавати помилки в своїй роботі, вчинках;
- * не соромиться своїх почуттів;
- * приймає себе і інших такими, якими вони є.

Дитина, із завищеною самооцінкою

- * вважає, що вона у всьому права;
- * прагне керувати іншими дітьми;
- * бачить чужі слабкості і помилки, не помічаючи своїх;
- * намагається звернути на себе увагу;
- * агресивна, коли не отримує бажаного;
- * не вміє бути вдячною.

Консультація № 36

Асистент вчителя та асистент дитини: вчимося розрізняти та знаймо основні обов'язки

4 важливих факти про асистента вчителя та асистента дитини:

1) асистент вчителя – це педагогічний працівник та учасник освітнього процесу, а асистент дитини не є педагогічним працівником, а учасником освітнього процесу може стати лише за умови допуску до нього (частина 1 статті 19, частина 7 статті 26 Закону України “Про повну загальну середню освіту” (далі – Закон), Перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963);

2) асистента вчителя приймає на роботу керівник закладу освіти за трудовим договором (як правило, безстроковим) відповідно до Закону та законодавства про працю, а асистент дитини не призначається на посаду – ним може бути один із батьків (чи інший законний представник) дитини або уповноважена ними особа, соціальний робітник;

3) асистент вчителя, як педагогічний працівник, у практичній діяльності керується частинами 1–3 статті 54 Закону України “Про освіту” та статтями 22, 24, 40, 43, 49 Закону тощо, зокрема, у частині кваліфікаційних вимог, прав та обов'язків, а перелік його посадових обов'язків визначається посадовою інструкцією. Натомість асистент дитини керується частиною 4 статті 54 Закону України “Про освіту”, Умовами допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимоги до нього, а також укладеним договором (чи декількома договорами);

4) асистент вчителя забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами, а асистент дитини забезпечує соціальні потреби такого учня.

Наведені вище відмінності є відповіддю на більшість поставлених питань щодо розподілу обов'язків асистента вчителя та асистента дитини.

З практичного боку це виглядає так, що обов'язки асистента вчителя треба шукати в його посадовій інструкції, що затверджена керівником закладу освіти, а обов'язки асистента дитини – у договорі про його участь в освітньому процесі в закладі освіти та/або договорі про надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання.

Звісно, як і будь-які інші документи, і посадова інструкція, і згадані договори не можуть суперечити чи заперечувати норми нормативно-правових актів – законів України, актів Уряду, наказів центральних органів виконавчої влади, що зареєстровані Міністерством юстиції України (саме них (!) а не листів, інструкцій, методичних рекомендацій тощо). Водночас у випадку, якщо в посадовій інструкції чи договорі відсутні обов'язки асистента вчителя, чи асистента дитини, що прямо передбачені нормативно-правовими актами, це не звільняє відповідних осіб від їхнього виконання.

Заради справедливості варто сказати, що згадані вище документи рекомендаційного характеру (листи, інструкції тощо) переважно ґрунтуються на тих же нормах нормативно-правових актів, тому є допоміжними при формуванні змісту внутрішніх документів закладу освіти, договорів цивільно-правового характеру. Але важливо пам'ятати, що їхню актуальність треба перевіряти, бо нормативно-правові акти приймаються нові, змінюються, втрачають чинність або навіть визнаються неконституційними, а листи в незмінному вигляді продовжують своє “життя” в інтернеті (на сайтах органів влади, установ, фахових видань тощо) або в роздрукованому вигляді серед документів працівників органів управління у сфері освіти.

Чи має асистент дитини супроводжувати учня скрізь на перервах? Чи може асистент дитини завершити роботу, якщо учня ПІСЛЯ повітряної тривоги, але ДО закінчення уроків забрали зі школи батьки? Чи є можливість в асистента відмовитися від супроводу дитини й перейти працювати з іншою дитиною, якщо така є і нового асистента для неї ще не знайшли? Дитина з ООП перебуває за кордоном та підключається до онлайн-уроків. Що в такому випадку має робити асистент дитини?

Усі наведені вище питання об'єднує те, що в них запитують про обов'язки асистента дитини. В Умовах допуску асистента дитини вказано, що асистент забезпечує в освітньому процесі в закладі освіти соціальні та соціально-побутові потреби здобувача освіти з ООП / надає соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання в закладах освіти. Асистент учня (дитини), незалежно від того це один із батьків або соціальний працівник, зобов'язаний, зокрема:

дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини з особливими освітніми потребами та не допускати будь-які форми фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою;

отримувати інформацію про зміну режиму дня дитини та зміну режиму роботи закладу освіти, розкладу занять/уроків, введення карантинних обмежень.

У випадку, якщо асистентом є соціальний робітник, крім договору про участь асистента в освітньому процесі в закладі освіти, додатково має бути договір про надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання між надавачем соціальних послуг та одним із батьків (інших законних представників) дитини, а також індивідуальний план надання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання. Договір про надання соціальної послуги укладається на основі Типового договору про надання соціальних послуг.

Зважаючи на це, якщо супровід дитини на перервах здійснюється щоби подбати про її фізичне і психічне здоров'я та недопущення фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, то це прямий обов'язок асистента дитини.

Асистент виконує свої обов'язки в закладі освіти, тому за його межами, у тому числі якщо дитина перебуває за кордоном, асистент не забезпечує соціальні та соціально-побутові потреби й не надає соціальну послугу супроводу дитини з ООП. Можливий випадок, коли за окремим договором про надання соціальної послуги соціальний робітник надає такі послуги, але це вже поза межами супроводу під час інклюзивного навчання в закладі освіти.

Питання відмови бути асистентом або заміни, розірвання договору про надання соціальної послуги супроводу, заміни соціального робітника регулюються відповідними укладеними договорами про участь асистента в освітньому процесі в закладі освіти та/або договором про надання соціальної послуги. Загальна умова – про такі дії хтось із батьків (інших законних представників) мають повідомити директора закладу освіти не менше ніж за три робочих дні.

Консультація № 37

Формуємо навички гри у дитини з ООП (частина 1)

ЩО ТАКЕ ГРА Й ЧОМУ ВОНА ПОТРІБНА ДІТЯМ

Будемо говорити про вікову категорію від народження й до кінця початкової школи. Проте це умовний період, особливо якщо йдеться про дітей з ООП, адже часто вони мають такі особливості розвитку, що біологічний вік дещо стирається.

Гра дає змогу дитині пізнавати світ та розвиватися без прямих вказівок до навчання. Вона може активно рухатися, спілкуватися з дорослими й ровесниками, вчитися проявляти ініціативу. Гра – це одночасно й сенсорне, і психологічне, й емоційне розвантаження для дитини. Гра знімає більшість обмежень, з якими дитина стикається в повсякденному житті. Натомість це ще й можливість здобувати нові знання й навички.

Діти з ООП отримують корекційну, дефектологічну, психологічну підтримку у вигляді спеціалізованих розвивальних занять із фахівцями. Тому гра для них – особливо важлива, адже вони можуть розкриватися самостійно, без заданого дорослими напрямку. Варто лише підібрати гру, яка буде дитині цікава, доступна, дасть змогу збалансувати вербальне та невербальне спілкування.

Проте є й інший бік медалі: гра потребує залучення ще однієї людини – дорослого. І він також може отримати неабияку користь від цього процесу, ба більше в постійному стресовому навантаженні, що ми маємо сьогодні.

Дорослим, як і дітям, гра дає можливість сенсорного, психологічного та емоційного розвантаження. У грі найпростіше налагодити контакт та співпрацю, якщо дитина має особливості у вербальному спілкуванні. Це також найкращий спосіб формувати в неї навички комунікації, а також розвивати в заданому напрямку. Але, мабуть, найбільший плюс для батьків – це можливість мати трошки вільного часу, коли дитина грає самостійно.

Дорослих можна умовно розділити на дві категорії – ті, які можуть і вміють гратися з дітьми, та ті, які не вміють цього робити. Перша категорія простіше й легше сприймає особливості своїх дітей. Вони можуть дозволити собі бути смішними, валятися на підлозі, не зважати на думку інших.

Друга категорія батьків постійно концентрується на проблемах і труднощах. Ці батьки завжди незадоволені результатом і вважають, що докладені зусилля недостатні. І це, безумовно, відображається на дітях, на форматі спілкування з ними.

Тому навчатися грати з дитиною – важливо, особливо за умови наявності в неї ООР, ба більше за відсутності чи обмеженості вербального спілкування. Спільна гра з батьками дає змогу покращити взаємини, а також полегшити подальші заняття, якщо вони не дуже бажані для дитини.

ГРА ТА ІГРОВИЙ КОМПОНЕНТ У НАВЧАННІ – У ЧОМУ РІЗНИЦЯ

Ми маємо розуміти, що є значна різниця між грою та навчанням в ігровій формі. У грі важливий процес, а не результат, як у навчанні. Тому щоденна взаємодія з дитиною з особливостями має передбачати не лише корекційні заняття, але й суто ігрову діяльність, без встановленої заздалегідь навчальної мети чи запланованого результату.

Наприклад, коли ми даємо дитині кубики і просимо назвати колір, розмір, кількість тощо, або в настільній грі вимагаємо називати кольори фішок, що намальовано на картинках, це знижує її зацікавленість процесом, бо нагадує заняття.

Тому під час гри маємо прийняти кілька правил: не більше 5–10% часу має припадати на запитання чи вказівки (дай мені картинку з коровою, яким кольором ти зараз будеш малювати, скільки в тебе машинок, а скільки буде, якщо я тебе ще одну дам тощо). Друге правило – приймати вибір дитини та слідувати за ним.

Але якщо в батьків є бажання та можливість, вони можуть додавати ігрову форму в навчання. Важливо балансувати між ігровими компонентами на навчальними результатами, які ми будемо очікувати, так, аби дитина не втрачала цікавість до того, що відбувається.

КОЛИ І В ЯКІ ІГРИ ГРАТИ

Малюки (до 3 років)

В іграх дітей цієї вікової категорії зазвичай немає чітко визначених правил, вони не мають передбаченого завершення, а спрямовані на сенсорні відчуття й отримання позитивних емоцій проста взаємодія, коли певна дія призводить одразу до результату: хованки під ковдру, лоскотання, пестоші, гра в “ку-ку”, хованки;

активності: кидати чи ловити м'яч, бити по ньому ногою, доганялки, стрибання на подушках;

прості ігри, що показують взаємодію причини та наслідків: з простими музичними інструментами чи іграшками, молоточками і цвяшками, лабіринтами для кульок;

елементарні сюжетні ігри: побудувати башту, нагодувати чи вкласти спати іграшку, покатати її на машинці чи у візочку.

У цьому контексті ми говоримо про малюків, тому що діти з ООП та складними порушеннями часто проявляють зацікавленість до таких ігор і в більш старшому віці. І ми маємо розуміти, що вони в такому разі не пройшли етап дорослішання і, відповідно, треба допомогти їм перейти на наступний етап.

Дошкільнята (3–6 років)

Ці діти проявляють цікавість до складніших сюжетних ігор – зоопарк, лікарня, дитячий садочок. Часто відтворюють сюжети улюблених мультфільмів.

У цьому віці корисно використовувати дидактичні й настільні ігри з простими правилами – такі, де потрібно щось скласти за зразком, будувати чи збирати за заданою характеристикою. Ігри з картками та різноманітні “бродилки” з кубиками та фішками також будуть цікавими цій віковій категорії.

Щодо активних ігор, то вони також ускладнюються. Діти здатні дотримуватися правил – футбол, класики, смуга перешкод, командні розваги. Але й сенсорні ігри з різними матеріалами лишаються актуальними – з водою, піском, тістом, глиною тощо.

Після 6 років

Ці діти активно включаються в рольові ігри, де потрібне залучення уяви, – створення сценарію, внесення в нього корективів, створення та використання інвентарю з підручних матеріалів. Дидактичні та настільні ігри також ускладнюються, збільшується кількість правил, концентрація уваги підвищується. В активних іграх також використовується значна кількість обов’язкових правил.

У цьому віці діти починають активно використовувати комп’ютер, смартфон та приставки для ігор.

Кожна дитина проходить усі ці етапи за порядком. Вона має задовольнити свій сенсорний розвиток, опанувати елементарні правила, зв’язок “причина – наслідок”, починає розуміти, що гра залежить ще й від дій партнера та взаємодії із ним.

У випадку з дітьми з ООП ми також спираємося на загальні вікові особливості, але іноді помічаємо, що їхні ігри можуть не відповідати типовим віковим особливостям або довго перебувати на одному віковому рівні. Це менше ніж за три робочих дні.

Консультація № 38

Формуємо навички гри у дитини з ООП (частина 2)

ЯК ОБ'ЄДНАТИ У ГРІ ДІТЕЙ З ООП І НОРМОТИПОВИХ

Часто батьки намагаються навчити дітей з ООП грати в ігри відповідно до їхнього віку, розуміючи, що дитина буде перебувати в колективі з нормотиповими дітьми й, наприклад, гра в пасочки матиме дивний вигляд у 2–3 класах, а реакція однолітків може бути різною.

Ба більше, що комунікація між нормотиповими та дітьми з ООП не завжди достатньо допрацьована в навчальних закладах.

Вважалося, що коли дитина з ООП прийде в колектив та буде спілкуватися з однолітками, її розвиток пришвидшиться й вона почне грати в ті самі ігри, а її поведінка вирівняється. Проте переважно так не трапляється саме собою. Тому нам потрібно підбирати для такої дитини ігри, які, може, і не відповідатимуть повністю тим, у які грають ровесники, але будуть перекликатися з ними або принаймні будуть для них цікавими.

Наприклад, переливати, пересипати, перемішувати, шукати іграшки чи кульки в піску, крупі, інших матеріалах. Такі сенсорні ігри зацікавлюють усіх дітей, адже вони дають можливість зняти емоційне навантаження. З іншого боку, це дає змогу вивчати, наприклад, властивості речовин.

Для старших дітей можна запропонувати поливати щось холодною, гарячою чи солоною водою і спостерігати, що відбувається, додавати у воду олію, змішувати соду з оцтом, розчиняти у воді барвники чи змішувати різні фарби, досліджувати, що відбувається з різними предметами, якщо їх опустити у воду, слухати, який звук виходить у різних поверхонь тощо. Такі експерименти можна супроводжувати поясненнями.

Дітям з ООП також підійдуть активні ігри з простими правилами – усі варіації футболу, баскетболу, гольфу. Закидати м'ячі різного розміру та з різних матеріалів у ворота, баскетбольну корзину чи звичайну корзину з різної відстані – корисна вправа як для дітей з ООП, так і для нормотипових. Різноманітні “доганялки”, твістер, смуги перешкод – те, що може бути цікавим усім одночасно.

Добре заходять і ігри “руйнування” – розбивання криги, дартс із повітряними кульками, боулінг із пластикових пляшок (порожніх чи наповнених), руйнування конструкції з подушок тощо. Це знімає напруження та допомагає виплеснути надмірну енергію. Найбільш корисно це для дітей із гіперактивністю.

Найбільш корисними серед дидактичних та настільних ігор для дітей з ООП є:

“лего” та його варіації;

ігри на співставлення та пошук деталей (можна робити як самостійно, так і разом із дитиною);

настільні ігри “на везіння”, а не на основі здібностей (наприклад, гравці вибирають собі карту, не бачачи малюнку, і в кого найбільша за характеристикою малюнку карта, той і виграє);

настільні ігри, у яких немає необхідності говорити чи розуміти мовлення: наприклад, “бродилки” з простими правилами, де треба кидати кубик і рухатися вперед.

Дітям з ООП також корисні заняття з будь-якої творчості. Їх не класифікують як ігрову діяльність, проте вони можуть бути альтернативою грі та частиною навчання дитини проводити час наодинці з користю. Такі завдання також мають практично необмежений потенціал щодо поступового ускладнення.

ЯК НАВЧИТИ ДИТИНУ ГРАТИ

Обираючи ігрову діяльність для дитини з ООП, маємо визначити:

що подобається дитині. Для цього спостерігаємо, чим вона займається наодинці, та пропонуємо різні ігри (активні, творчі, сенсорні, дидактичні тощо);

які навички вона має і який досвід до цього мала: чи здатна спілкуватися вербально, наскільки в неї розвинені моторика та координація, чи може концентрувати увагу та як довго, чи не було в неї неприємного досвіду, через який вона може відмовлятися грати, наприклад, у лікарню чи школу тощо;

вікові особливості;

потребу та можливість у спілкуванні з однолітками.

Коли ви пропонуєте дитині з ООП гру, важливо пам'ятати:

гра починається з мотивації і триває, доки в дитини зберігається зацікавленість. Грати з примусу дитина не буде;

не всі ігри, які ви любили в дитинстві, “зайдуть” і вашій дитині;

ігрових навичок треба навчати. Діти з ООП не завжди можуть навчатися ігор самостійно з природного середовища та оточення;

якщо нецікаво вам, то й дитина, найвірогідніше, не зацікавиться грою;

навчальний компонент знижує зацікавленість у грі.

Щоби навчити дитину грати, ми самі маємо навчатися це робити. Для цього:

обираємо кілька варіантів ігор, які можуть сподобатися дитині;

плануємо час, який ми повністю можемо присвятити грі з дитиною. Важливо, аби це відбувалося щоденно, можливо, короткими інтервалами, але частіше;

корисно залучити інших членів родини;

даємо дитині можливість обирати, чим займатися сьогодні;

граємо в ігри, які обрала дитина, але постійно пропонуємо розширити модель гри чи спробувати щось інше.

ЯК ДІЯТИ В ОСОБЛИВИХ ВИПАДКАХ

Якщо ви пропонуєте дитині комп'ютерні ігри, надавайте перевагу комп'ютеру з клавіатурою й мишкою, аніж гаджетам із сенсорним екраном. Це розвиватиме координацію (курсор мишки одночасно з відслідковуванням того, що відбувається на екрані). Натомість ігри на гаджетах, навіть сюжетно складні, у плані рухів лишаються примітивними.

Якщо дитина не хоче грати взагалі, можна спробувати використовувати заохочення під час та після гри. Проте варто одразу продумати план, як ви пізніше будете відходити від заохочення: наприклад, спочатку ви давали цукерку, а потім можете малювати диплом переможцю тощо.

Якщо дитина постійно грається в одну гру, можна, використовуючи аналогічний набір іграшок, грати в неї паралельно з дитиною. Варто поступово вносити зміни в сценарій цієї гри: наприклад, виставити машинки рядочком, але для того, щоби вони потім стартували в гонці. Головне – робити зміни у своєму комплекті іграшок, бо інакше можемо отримати супротив дитини. Й обов'язково заохочувати її, коли вона погоджується на найменші зміни у своїй грі.

Коли дитина не хоче грати з однолітками, спочатку варто навчити її грати з дорослими. Бо дорослі, як правило, здатні підлаштовуватися під темп та особливості гри дитини, тоді як інші діти цього робити не будуть. Так само спочатку треба навчити дитину грати в ту гру, якою цікавляться інші діти такого ж віку, перш ніж відправляти її грати з ними. Можемо бути присутніми в грі з однолітками, але поступово знижуємо свою присутність та залученість.

Якщо дитина з ООП грає у війну, не треба забороняти. Ми всі нині в єдиному інформаційному полі, тому краще інформувати дитину про те, що таке війна, залежно від її здатності сприймати таку інформацію.

Але в цьому випадку дорослому варто слідкувати за грою, якщо в неї залучені й інші діти, щоби уникнути цькування. Також обов'язково треба пояснити, що ворог – це той, хто намагається нашкочити, а “хороший” – який захищає свій дім та близьких (бо, як правило, у дитячих іграх “ворогами” призначають слабших, і це може виявитися дитина з ООП). Можливо, варто змістити акцент від використання зброї на кіберзахист, волонтерство чи допомогу тим, хто цього потребують.

Якщо дитина гіперактивна, починати потрібно з ігор із простими правилами, ускладнюючи поступово. В активні ігри варто додавати вправи на концентрацію уваги (переказати правила, намалювати “класики”, шукати предмети). Після настільних ігор варто видати дитині приз чи інше заохочення. Корисними будуть ігри на чергування руху та завмирання (хованки, “заморожування”, імітація рухів тварин).

Якщо дитина не грається самостійно, треба навчити її цього. Для цього варто зрозуміти, у які ігри вона може гратися самостійно й навчити її в них грати, додати час на ігри в розкладі занять. Також потрібно поступово зменшувати присутність дорослого в грі (граємо, потім просто сидимо поруч, але не втручаємось, далі – “я відійду на хвилинку, а ти поки продовжуй”). Залишати у вільному доступі ігри та предмети для самостійних ігор та заохочувати її цікавість до них. Пропонувати нові різновиди ігрової діяльності, у тому числі і творчі завдання.

Консультація № 39

Дієві вправи на покращення візуальних навичок

Для поліпшення візуальної пам'яті

Дитина дивиться на малюнок 30 секунд і намагається запам'ятати, що на ньому зображено, щоби розказати про це. Далі даємо їй можливість розглядати малюнок довше – до 1 хвилини, щоби вона переказала якомога більше деталей, зображених на цьому малюнку.

Згодом завдання можна ускладнити: після того, як дитина протягом хвилини вивчала малюнок, вона отримує аркуш із запитаннями до картинки. Вона має прочитати запитання й позначити хрестиком правильні відповіді.

Важливий момент: не треба пояснювати дитині принцип подальшої роботи із запитаннями перед розгляданням малюнка, тому що пояснення після розглядання картинки якраз заповнює час, потрібний, аби інформація з ультракороткочасної пам'яті перейшла в короткочасну. Після закінчення самостійної роботи із запитаннями дитина отримує малюнок і звіряє свої відповіді.

Для тренування візуальної послідовної пам'яті

За 10 секунд дитина має запам'ятати послідовність зображень (картинки обираються на розсуд батьків) на малюнку, водночас не вимовляючи їх уголос (щоби не пускати в дію слухову пам'ять).

Для балансування візуальної дискримінації:

Тут “працюють” завдання, у яких треба знайти відмінності. Щоби знайти відмінності між картинками, необхідні: активна увага, що дає змогу зосередитися ненадовго на одній точці; пасивна увага, що дає змогу сприймати картину цілісно. У цей момент тренуються лобові й тім'яні частки мозку.

Завдання можуть бути й оберненими – у яких треба знайти спільне. Під час виконання треба запам'ятати картинку, розташовану зверху, а потім дивитися на нижню і знайти спільні елементи. У цей момент активізується частина мозку, що відповідає за візуальну оперативну пам'ять.

Для укріплення візуальних просторових відношень

1. Покажіть дитині малюнок, на якому зображені стрілки, націлені в різні напрямки (вліво, вправо, вгору, вниз). Дитина має послідовно назвати напрямок стрілок

2. Прописуємо рядок літер. Під кожною – рухове завдання. Наприклад:

АБВГ

ЛУПП

(де П – права рука вправо, Л – ліва рука вліво, У – обидві руки угору)

Дитина має прочитати літери, зробивши одночасно потрібні дії руками.

Вправи на тренування саккадичних рухів

Здатність очей швидко й точно переходити з однієї цілі на іншу називають саккадичними рухами. Вони мають величезне значення для навички читання, яка передбачає дуже конкретні рухи очей. Очі мають рухатися вліво-вправо прямою лінією, не відхиляючись угору або вниз. Крім того, коли ми доходимо до кінця рядка, очі мають зробити важкий зворотний зсув назад до початку наступного рядка. Якщо дитина не може контролювати ці рухи очей, то втратить місце читання й розуміння прочитаного стане проблемою.

Вдосконалити цю навичку покликані такі вправи:

1. Лабіринти. Варто почати з простих, причому дитина має слідувати лише очима, не рухаючи головою та руками.

Для проходження лабіринтів потрібне вміння прогнозувати. На кожному кроці доведеться вирішувати й думати, що буде, якщо піти цією чи іншою дорогою. У такий спосіб дитина вчиться тримати в зоні уваги поточну позицію й передбачати варіанти подальшого проходження маршруту. Це тренує увагу і зміцнює оперативну пам'ять.

2. Переплетені лінії. Завдання в тому, щоби слідувати поглядом за переплетеними лініями, не користуючись пальцем чи олівцем.

Вправи на тренування фонологічної усвідомленості

Українська мова має алфавітну систему, у якій букви представляють звуки або окремо, або в комбінації. Тому розвиток фонематичного усвідомлення – важлива умова для читання та письма.

Діти, які мають добре розвинену фонематичну усвідомленість, здатні розбирати слова, розпізнавати звуки, з яких вони складаються, складати їх разом або маніпулювати ними, щоби утворити нові слова. Дитина, якій не вистачає фонематичного усвідомлення, може навіть не розуміти, що таке звук, може знати найменування букви, але не пов'язувати її зі звуком.

“Знайди риму”. Ключовий компонент фонематичного усвідомлення – здатність ідентифікувати та добирати риму. Багато дітей із труднощами в навчанні потребують практики для розвитку фонематичної усвідомленості. Римування важливе, оскільки розвиває ключові навички сегментації та змішування звуків. Вправи на знаходження рими допомагають дітям зрозуміти, що слова можна розділити на частини.

“Склади слово”. Другий етап у розвитку фонологічної усвідомленості – розуміння, що фонема зливається в склади. Тож можна підготувати картки зі словами та розрізати їх разом із дитиною на окремі склади, перемішати й дати їй для складання слів.

“Частини мови”. На різнокольорових аркушах друкуємо назви частин мови із запитаннями до них. Також додатково готуємо картки зі словами, які дитина буде добирати до карток із частинами мови. Так тренується зона “словоформи” в потиличній (зоровій) частині кори головного мозку, яка відповідає за швидке розпізнавання слів.

“Поля слів”. Набір слів друкується без пробілів, а завдання дитини – проставити олівцем кінці й початки кожного слова. Рекомендується починати зі слів, що називають предмети (іменників).

Мультисенсорні вправи

Під час виконання таких завдань, крім зорового та слухового аналізаторів, додатково пускають у дію ще й тактильний та кінестетичний.

1. Ліплення букв із пластиліну.

2. Розшифровування малюнка з буквено-числового шифру. Мається на увазі, що кожній букві алфавіту відповідає певна цифра (А – 1, Б – 2, В – 3 тощо). У слові, написаному цифрами, дитина має підставити відповідні букви. Вправа тренує довільну увагу, зорове сприйняття, спостережливість, розумові процеси (аналіз, синтез, порівняння), оперативну пам’ять, закріплює поняття “фонема-графема”, “цифра-число”.

3. “Філворди”. Різновид сканвордів із літерами замість цифр, серед яких треба шукати назви предметів. Краще, щоби ці предмети відповідали певній темі (іграшки, тварини тощо). За допомогою філвордів розвивається “зона словоформи” головного мозку, тренуються диференціювання букв, увага, логіка, мислення, пам’ять і розширюється словниковий запас.

4. “Балансування”. Права півкуля мозку розпізнає кольори, а ліва – “читає”. У цій вправі відбувається балансування півкуль і тренування їхньої взаємодії. Готується набір карток, де слова записані різним кольором. Дитина має прочитати слово на картці про себе, але вголос називає колір кожного слова. Якщо вона помилилася, назвіть правильний колір і продовжуйте далі. ності, у тому числі і творчі завдання.

Консультація № 40

Музикування як важливий метод розвитку навичок дітей з ООП

Шість форм вправ, які варто застосовувати під час заняття, та їхнє значення та вплив на дітей:

✓ Пісні-ритуали (привітальні, прощальні пісні)

Надзвичайно важлива форма роботи на початку заняття, спрямована на згуртування групи. Допоможе створити атмосферу прийняття та довіри.

Бажано, щоби ці пісні були незмінні на кожному занятті — так дитина відчуватиме безпеку і зможе налаштуватися на подальше заняття та із задоволенням завершувати його.

✓ Пальчикові та жестові ігри та вправи

Розвивають м'язовий апарат, дрібну моторику, тактильну чутливість. Спрямовані на розвиток спритності, рухливості пальців.

✓ Артикуляційні вправи

Внаслідок зниженого м'язового тонусу та специфічної будови гортані в дітей із синдромом Дауна, артикуляція може бути ускладнена. Тому на музичному занятті обов'язковими мають бути вправи для тренування язика, губ та щік.

✓ Тілесна перкусія

Вправи зі звучними жєстами (плєскання, тупотіння, шльопання по ніжках) надзвичайно важливі для дітей із синдромом Дауна.

Вони можуть не достатньо відчувати свої тіла, тому корисним стає тактильна стимуляція. Крім того, вправи зі звучними жєстами розвивають почуття ритму.

✓ Гра на музичних інструментах

Гра на ударних інструментах (барабанах, паличках тощо) також сприяє підвищенню м'язового тонусу, зміцненню м'язів усього тіла. Також вправи з ударними інструментами розвивають почуття ритму й тембру.

Відомий і терапевтичний ефект від гри на барабанах: зокрема, зменшуються напруження і тривога та вивільняється зайва, негативна енергія.

Гра на інших перкусійних інструментах (маракасах, трикутниках, бубнах тощо) розвиває дрібну моторику та фонематичний слух. Крім того, покращуються увага та пам'ять.

✓ Рухливі музичні ігри та вправи

Ці ігри та вправи – крокування, біг, стрибки, кружляння – сприяють розвитку великої моторики. Дають вдосконалити орієнтування в просторі та координацію рухів; вчать реагувати на паузи (зупинятися), змінювати рухи залежно від зміни характеру музики, звуковисотності, темпу та тембру.

Хороводні ігри вчать комунікативних навичок та взаємодії з іншими членами навчального колективу.

Консультація № 41

Адаптація дитини з ООП: від садка до школи

АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ ДО ПЕРЕХОДУ

Експерти рекомендують розпочинати підготовку до переходу приблизно за рік до початку навчання в школі. Відповідно до закону “Про освіту”, батькам рекомендується за 6 місяців до початку шкільного навчання подати заявку в ІРЦ та пройти комплексне оцінювання можливостей дитини. Але ще до того фахівці рекомендують розпочати пошук та підбір навчального закладу. **Алгоритм дій батьків може бути таким:**

Вибір навчального закладу. Варто розглядати кілька варіантів, відповідно до власних критеріїв (наприклад, зручність розташування, мова викладання, учитель тощо).

Аналіз обраних варіантів. Треба зібрати якомога більше інформації про школу: чи є досвід роботи з інклюзивною формою та з якими саме випадками досягають найбільшого успіху, чи пристосоване приміщення школи до особливостей вашої дитини, чи охоче працюють із дітьми з ООП.

Зустріч з адміністрацією. Як правило, така зустріч дає батькам розуміння, чи буде дитині комфортно в школі. Були випадки, коли школа не мала досвіду роботи з певними випадками, але була настільки відкритою до нового досвіду та зацікавленою, що батьки жодного разу не жалкували, що надали перевагу саме їй перед більш досвідченими.

Обговорення підготовки до школи. Тут важлива думка й нинішнього (ЗДО) і майбутнього (ЗСО) – вчителів і корекційних педагогів, з якими працює й буде працювати дитина. Батькам варто вислухати всі думки та поради і скласти план дій.

Звернення в ІРЦ щодо проведення комплексного оцінювання.

Як батьки можуть допомогти дитині з ООП підготуватися до школи

Початок шкільних занять завжди стресовий для першачків, ба більше, коли це дитина з ООП. І строки її адаптації до шкільного життя та правил напряду залежать від рівня психологічної підготовки. Тому батькам рекомендується:

розповідати дитині про школу: що і як там відбувається, що є парти й дошка, що треба піднімати руку, коли хочеш щось сказати тощо. Можна показувати фото та відео про школу. Якщо навчальний заклад уже обрано, варто прогулюватися шкільним подвір'ям та спостерігати. Головне – усі розповіді мають бути позитивними та спонукати дитину до зацікавлення шкільним життям та відчуття безпеки;

грати вдома в школу: розставляти стільці, проводити уроки, можливо, повісити дошку та писати крейдою тощо;

підготувати разом із дитиною портфель до 1 вересня: купити приладдя, розкласти олівці та фломастери в пеналі, порозглядати та обговорити зошити, дозволити дитині одягти портфель та прогулятися з нею до будівлі школи;

дотримуватися шкільних правил удома: піднімати руку, коли треба щось сказати, мовчки слухати, відкривати разом потрібну сторінку, мити руки перед їжею (звертати на це увагу дитини), поводитися тихо. Але обов'язково наголошувати, що все це – репетиція до школи;

проговорювати разом страхи дитини: і не лише співчувати їм, але й дати чіткий план дій на кожен випадок, що турбує дитину, аж надто коли її страхи стосуються її ж особливостей;

заздалегідь познайомити з вчителем і класом, у якому навчатиметься дитина. Це дасть змогу не лише заспокоїти дитину, але й учителю поспілкуватися з нею сам на сам, скласти враження та встановити зв'язок. У школі варто показати не лише клас, але і приміщення, якими може користуватися дитина – коридори, туалети, їдальня, сходи тощо;

поговорити з батьками однокласників – дуже важливий пункт, адже й досі чимало дорослих ставляться до інклюзивного навчання з острахом, а іноді й вороже. Тож на загальних батьківських зборах перед 1 вересня варто прояснити ситуацію – розказати про дитину та її особливості (тільки те, що вважаєте за потрібне), про сильні сторони та можливості, допомогу, якої вона потребує. Треба бути готовими до запитань та дати чесну на них відповідь.

Консультація № 42

Практична діяльність. Вправи на розвиток дрібної моторики

ВПРАВИ ДЛЯ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

Розвиток пальчикових рухів, зокрема тонкі диференційовані рухи

Це – усе, що стосується маніпуляцій дитини з дрібними предметами, а особливо – сортування, співставлення, конструювання, заціпання, складання пазлів.

1. Можна насипати рис із гречкою або горох із квасолею в посудину. А дитина має розсортувати крупи.

2. Чарівний мішечок із різними фігурками. Тут є елементи загадковості, незвичності, чаклунства, які діти дуже люблять. По-перше, так можна розвивати моторику рук. Наприклад, якщо дитина має порушення зору, то може переminatи мішечок і здогадуватися, що в ньому є. Далі – можна вчити дитину розв'язувати його й зав'язувати на бантик. Дитина може навпомацки описувати предмет, який вхопила, дістати його.

Також за допомогою мішечка можна розвивати мовлення, відповідаючи на запитання “Який?”. Дитина має відповісти, що вона дістала з мішечка. Наприклад, якщо дістала гудзик, то він – круглий, пластмасовий, твердий, білий, з дірочками. Далі можна запропонувати просунути нитку в гудзик, описуючи, що це чарівні кольорові дротики, які гнуться.

Тобто з мішечком можна виконувати багато опосередкованих вправ – коли дитина грається й не розуміє, що ми її розвиваємо.

3. Пазли. Якщо діти вивчають казку, а дитина з ООП ще не читає й не вміє переказувати, можна дати їй пазли й запропонувати, аби вона склала сюжет цієї казки. Так вона розвиває й моторику, і мислення, і посидючість.

4. Квілінг. Це – закручування тонких полосок паперу і приклеювання. За допомогою квілінгу можна робити і Великодні писанки, і пано. Це стосується радше арттерапії.

5. Пальчикові вправи. Потрібно ціленаправлено просити дитину щось повторити. Наприклад, розігнути кисть руки, аби пальці були рівними, і зігнути руки в кулак. Далі можна почергово розгинати пальці з кулака, починаючи з мізинця і проговорювати такі слова: “Оцей пальчик у ліс пішов, оцей пальчик гриб знайшов, а цей пальчик чистив, а цей пальчик – смажив, а цей пальчик (показує великий) усе з'їв – і від того потовстів”.

А на згинання, починаючи з великого пальця, такі слова: “Оцей пальчик – мій дідусь, а цей пальчик – баба, а цей пальчик – мій татусь, а цей пальчик – мама. А цей пальчик (мізинець) – це я сам, і звати мене Іван”.

РОЗВИТОК ГНУЧКОСТІ Й УКРІПЛЕННЯ М'ЯЗІВ КИСТЕЙ РУК

1. Можна стискати у воді гумові іграшки – наприклад, качечку чи рибку. Таку іграшку можна давати також збудливим дітям під час уроку, якщо їм це допомагає заспокоїтися, щоби вони стискати й розтискати її під партою. Можна розігрувати сценки з цими іграшками, стискаючи їх та вигадуючи сюжети.

2. Можна заплітати косички лялькам або плести їх із ниток. Така вправа також пасуватиме для уроку трудового навчання.

3. Намотування-розмотування. Ми можемо намотувати клубки, розмотувати катушки. Можемо також намотувати нитки на кілька пальців або на руку й розмотувати. Також можна намотувати нитку на два пальці так званою вісімкою. Спочатку одна рука намотує на іншу, а потім – навпаки. Треба пам'ятати про міжпівкульну латералізацію.

4. Використовувати все, що стосується перемикань і стискань. Наприклад, працювати з кубиком Рубика. Годі розвиваються також логічне мислення й математична компетентність.

5. Розв'язувати приклади з математики на спеціальній дошці, пересуваючи пальцями цифри.

6. Театр тіней. Усе, що передбачає перехрещення рук, працює на співдружність півкуль мозку. Вправа називається “Пташечка”. Треба попросити дітей перехрестити руки й зачепитися великими пальцями один за одний. Далі – у відео:

7. Ліплення з пластиліну також добре розвиває кисті рук.

8. Аплікації. Можна не вирізати щось із паперу, а вищипувати. Це потребує гарної рухливості кисті рук, особливо якщо це робити за контуром. Потребує також гарної моторної й зорово-моторної координації.

9. Використовувати все, що дитина може брати пінцетом або захоплювати щипчиками – і сортувати чи складати кудись. Це гарно тренує передню частину кисті. Також можна уявити, що пальчики “стали пінцетом” і запропонувати дитині пальцями, немов пінцетом (або немов пташка дзьобає зерно), захоплювати й сортувати кульки за кольорами або розмірами.

10. Робота з піском. Можна малювати пальцем по сухому піску (малюнки, букви, елементи літер). Це може бути підготовкою кистей рук до письма. Також можна малювати паличкою по сухому піску. Перед тим можна пробувати малювати в повітрі.

Це може бути колективне малювання, усім класом.

Також можна малювати на вологому піску або щось ліпити з нього. Усе залежить від того, що саме любить дитина.

Якщо дитина гіперактивна і ви знаєте, що на певному етапі заняття вона втомиться (ці негативні поведінкові прояви треба передбачати), або ж дитина з аутистичним спектром, у якої почнуться стереотипні рухи, ви можете працювати з піском.

11. Ігри на липучках. Наприклад, коли з треба ліпити на панно липучки з предметами на тему “Осінь”. Це добре розвиває когнітивну сферу дитини, ручний праксис і кисть руки зокрема. Треба вміти відліпити липучки – це важливий рух.

КІНЕЗІОЛОГІЧНІ ВПРАВИ

Це – вправи, які завдяки рухам найбільше розвивають мозок.

1. Можна модифікувати пробу Озерецького. Наприклад, коли вивчаємо вишивання, можна показувати предмети: “голка” (вирівняний горизонтально палець), “котушка” (кулак), “тканина” (рівна долоня горизонтально). Далі – можна показувати двома руками. Потім – змінювати послідовність.

Коли вчите тварин, попросіть дитину показати дзьобик (прикладуючи всі пальці до великого, ніби дзьоб), вушка (вказівний і середній прямо) і хобот (рука, складена в трубочку). Таку вправу можна виконувати під музику.

2. Вухо-ніс. Дитині треба схрестити руки й однією торкатися носа, а іншою – вуха. Потім – розхрестити руки й повторити те саме. Торкатися до вуха й носа треба одночасно. Це можна виконувати в різному темпі. Власне, пошук частини тіла, знаходження й переключання рухів – це дуже важливо для дітей з ООП.

3. Одночасне малювання двома руками. Наприклад, можна намалювати серединку квіточки й запропонувати дитині намалювати пелюстки. Дитина має взяти ручки у дві руки й одночасно малювати пелюстки обома руками навколо квіточки. Також можна синхронно малювати дві частини серця обома руками.

4. Домальовування половинки різних узорів, фігур. Дитина має намалювати другу частину за аналогією до першої.

5. Малювання під музику. У німецьких школах дітям на перервах вмикають музику Моцарта. Дослідженнями доведено, що вона стимулює мозкову активність дітей. Я підготувала складну вправу на розрізнення букв на письмі.

Консультація № 43

Казкотерапія: як розповідати казки дітям

Усі батьки рано чи пізно чули від своїх любих діток заповітне прохання: «Розкажи мені казку!...» Добре, якщо ви маєте ораторський хист і знаєте добру сотню казок. А якщо ні? Тоді зазвичай ви берете книгу і починаєте читати... А чи замислювались ви над тим, як обираєте книжки для читання і чи однаково сприймає дитина прочитану казку і ту, яку їй розповіли?

Отже, почнімо з добору літературного матеріалу. Купуючи для дитини книжку, варто мати на увазі кілька загальних правил.

Книга – це привід для спілкування, а не можливість його уникнути. Через казкові події та персонажів ви зможете краще пізнати свою дитину і зорієнтувати її в питаннях морального вибору. Тут головне – відчути, підтримати й заохотити.

Підбір казки – питання індивідуальне, і залежить від вподобань та вразливості вашої дитини. Те, що розважить одну дитину, іншій може завдати психічної травми та призвести до снів-жахів (на цьому питанні докладніше зупиняється казкотерапія). Чого лише вартують деякі народні казки з сюжетами про поїдання дітей або сучасні історії про монстрів... Тож прислухайтесь до своєї інтуїції і дійте за принципом «Не нашкодь».

Не всі казки – дитячі. На жаль, не всі батьки це знають, проте більшість народних казок створювалися не для дітей, а для дорослих, які збиралися біля вогнищ і переповідали захопливі історії. З часом від цих історій все зайве відсікалося й наразі лишилися зашифровані символічні послання, які бережуть в собі глибоку народну мудрість. Однак адресат цих глибоких історій – таки доросла людина. Це стосується не лише народних казок, а й авторських, а також багатьох мультфільмів.

Перш ніж читати казку дитині, постарайтесь хоча би попередньо проглянути її текст. Таким чином ви, по-перше, вбережете дитину від небезпечного чи неякісного продукту, а по-друге, зможете наперед продумати можливі запитання та завдання до казки.

Шукайте якісні книжки: з грамотним художнім текстом, орієнтованими на дитяче сприйняття ілюстраціями та якісною, не шкідливою поліграфією. Якщо книжка рясніє помилками, «прикрашена» неадекватними та шаблонними комп'ютерними ілюстраціями, та й на додачу тхне фарбою – закривайте цю книжку і йдіть шукати далі. Інакше можете нашкодити здоров'ю дитини та зіпсувати її художній смак.

Зважайте на вікову категорію, на яку орієнтована книжка. Однак підходити до цього питання слід творчо: якщо ваша дитина вже доросла до тих речей, про які йдеться в книжці, сміливо їй читайте. А краще – переказуйте зрозумілими словами, відповідаючи на питання дитини. Не бійтеся складних казок, адже хороша казка – як листковий пиріг: у кожному віці дитина відкриватиме щоразу щось нове.

Отже, книжку ви вибрали. І що робити далі: читати чи переказувати? Нумо поміркуймо!

Читання допомагає ознайомити дитину зі світом художньої літератури, виховати в ній повагу до книги. Така дитина вже навряд чи буде рвати книжки і ставитись до них, як до першого ліпшого матеріалу для художньої творчості. Вихована у такій повазі дитина швидше навчиться читати сама. До того ж, батькам не потрібно буде докладати додаткових зусиль, силуючи дитину до навчання.

А якщо казку прочитати, використовуючи драматичні прийоми і примовляння, вплив на дитину буде більш вагомим. Проте читання за силою впливу на психіку дитини навряд чи можна порівняти з розказуванням. Читаючи, батькам важко повноцінно спостерігати за емоційною реакцією дитини, а також підтримувати емоційно значущий зоровий контакт. Коли ви розповідаєте дитині казку, то можете бачити кожен порух її душі, дитина проявляє свої страхи і захоплення. Таким чином ви можете коригувати сюжет казки, а у подальшому – підбирати казки для своєї дитини з урахуванням її особливостей та індивідуальних уподобань.

Для того, щоб успішно розвивати свою дитину за допомогою казки, та ще й отримувати від цього задоволення, вам варто лише дотримуватись певних «правил гри», і успіх вам буде гарантовано!

Отже:

- ви маєте позбутися комплексів щодо свого ораторського хисту; розповідайте казку впевнено і з відповідними емоціями. Зазвичай діти не дуже суворі до своїх батьків, а настрої неодмінно покращаться в усій родині!

- використовуйте незвичні інтонації, адже дитина може просто заснути від монотонної розповіді;

- якщо не знаєте, як почати, згадайте традиційні зачини на кшталт «Жили собі...», «У далекому царстві...» тощо;

- створіть чарівну атмосферу: вберіть якийсь казковий атрибут (капелюх, плащ, чарівний перстень, корону чи просто перо – залежно від ваших уяви та можливостей), запаліть незвичне освітлення («магічну» лампу чи свічку), налаштуйте дитину на казковий світ, у який вона порине через кілька хвилин;

- для того, щоб дитина якнайкраще налаштувалась на вашу розповідь, придумайте ритуал «входження до казки»; можете, наприклад, намалювати (надрукувати) і дати своєму малюку «Казковий пропуск» за певну «магічну» дію: закликання феї казки або цікаву розповідь, віршик;

- також можете пошити чи придбати ляльки для домашнього театру: і вам легше буде розповідати, і малюкові – цікавіше; для цієї ж мети можете використовувати ляльки своєї дитини, спитавши перед тим в неї дозволу;

- створіть казковий куточок у вашому домі: за допомогою ширми, дзеркал, магічних предметів; так дитина легко і природньо порине у світ казки;

- спробуйте спланувати певний ритм таких «казкових вечорів» – це буде чудовою нагодою поспілкуватись із власною дитиною, відчутти її емоційний стан, її потреби, а також побути самому трохи дитиною; до того ж, діти люблять ритуали: це додає їм відчуття впорядкованості й загадковості водночас;

- і найголовніше – знайдіть для цього час! Нікуди не поспішаючи, спокійно і розмірено пориньте у світ казки – такий важливий для вашого малюка.

Тепер ви знаєте правила гри – закони, слідування яким неодмінно забезпечить успіх у справі всебічного виховання вашої дитини. Тож не гайте часу! Не намагайтесь дотримуватись одразу всіх правил, будьте терплячими до себе, і вам неодмінно все вдасться.

Консультація № 44

Сенсорні ігри за методикою Марії Монтессорі, у які варто грати вдома

Італійський педагог і лікар Марія Монтессорі створила свою систему навчання дітей на початку ХХ століття. З часом її методи знайшли прихильників у всьому світі, в різних країнах педагоги почали створювати Монтессорі-садки, а батьки — проєктувати вдома ігрові зони за порадами педагога.

У чому ж власне полягає методика Монтессорі? Її ключовим принципом є фраза: «Допоможи мені це зробити самому». Марія вважала, що кожна дитина від народження прагне до знань. Тож батькам і педагогам потрібно лише створити для неї розвивальне середовище, навчити її користуватися предметами і дозволити самій вибирати, з чим, як і скільки грати.

1) Сортування предметів

Починайте завжди з найпростіших сортувань, поступово ускладнюючи їх. Можна для початку розділити квасоллю на червону і білу або посортувати великі й маленькі камінчики на майданчику. Після освоєння простих груп вводяться складніші сортування, що включають більше предметів, розподіл за кількома ознаками (сортування колекції машинок за розмірами та кольорами, геометричних фігур, вирізаних з картону різного кольору, тощо).

Хороший варіант такої гри — сортування гудзиків. Придбайте кілька наборів з 4-10 однакових гудзиків. Змішайте їх у великому контейнері, потім покажіть дитині, як можна вибрати один гудзик, відкласти його в менший контейнер і вибрати з великого такі ж самі.

2) «Вивчаємо аромати»

Ця гра спрямована на розвиток нюху дитини. Для неї вам знадобиться набір з 12 маленьких однакових пластикових чи скляних контейнерів з кришками. Можна використовувати баночки для спецій або з-під дитячого харчування. Потрібно зробити два однакових набори по 6 баночок в кожному і декорувати їх у різні кольори (наприклад, один набір обклеїти жовтим папером, інший — зеленим). Помістіть в кожен баночку ватну кульку з нанесеним на неї запахом.

Кульки мають бути парними: одна — в жовтій баночці, а друга — в зеленій. Для кожної пари використовуйте свій запах.

Можна використовувати рідкі ароматизатори (краплі ефірного масла): наприклад, ваніль, сосна, м'ята, лимон, мигдаль. Будьте обережні, якщо дитина схильна до алергічних реакцій — вибирайте безпечні для неї компоненти. У деякі баночки замість ватної кульки можна покласти шматочки справжніх продуктів з сильним і приємним запахом, наприклад шматочок лимона або апельсина, зерна кави, спеції, такі як гвоздика або кориця.

Але тоді потрібно буде стежити за тим, щоб дитина не бачила, що знаходиться в банці.

Під час гри дитина бере баночку з одного набору, відкриває кришку і нюхає. Її завдання — знайти такий самий запах у баночці з другого набору. Після цього вона відстає знайдену пару і продовжує впізнавання з іншими баночками.

З часом речовини втрачають запах, тож їх періодично потрібно буде замінювати.

3) «Барвисті фантазії»

У кілька склянок налейте просту воду і покажіть дитині, як вона забарвлюється в різні кольори, якщо в неї опускати пензлик з різними фарбами. Спочатку пофарбуйте воду у склянках в основні кольори: синій, червоний, жовтий.

Дозвольте дитині експериментувати, спробуйте змішувати різні фарби, отримуючи нові відтінки. Наприклад, якщо змішаємо:

синій і жовтий, отримаємо зелений колір;

жовтий і червоний — помаранчевий;

червоний і синій — фіолетовий;

синій і білий — блакитний;

червоний і білий — рожевий;

4) «Галерея текстур»

Для розвитку тактильних відчуттів чудово підійдуть сенсорні картки, в основі яких може бути навіть звичайний картон. На нього потрібно наклеїти щось м'яке, жорстке, колюче, гладеньке, рельєфне, металеве і дерев'яне.

Це можуть бути тканини різної фактури, обидві частини стрічки-липучки, канцелярські скріпки, мереживо, плівка з пухирцями, шматочки губки для миття посуду, шнурки, палички від морозива.

Для початку дитина може просто торкатися різних текстур, знайомлячись з ними. З часом можна ускладнювати завдання і пропонувати дитині відгадувати текстури з заплющеними (зав'язаними) оченятами.

Крім того, пропонуйте малюкові торкатися різних предметів, які його оточують, звертаючи увагу на те, які вони на дотик (гладенькі, шорсткі, пухнасті, жорсткі, колючі, м'які, холодні, тверді, теплі). Торкайтеся одягу, меблів та іграшок, кори дерев і листочків, голок ялинки, сосни. Можна ховати долоньки в борошні або крупі, ромувати катушку ниток і клубок вовни тощо.

5) «Послухай, як звучить!»

Використовуйте всі можливості, щоб звернути увагу малюка на те чи інше звучання предмета — як шарудить листя, барабанить дощ по склу, їде ліфт, гавкає собака, працює дріль тощо.

Можна запропонувати дитині пограти з сухою квасолею, під час зачерпування і пересипання якої в керамічному або скляному посуді утворюється приємний звук. Вибирайте велику квасолю: дитина не зможе засунути її в ніс або вухо.

6) Візерунки на білому тлі

Якщо насипати на звичайну тацю манку, можна отримати чудове поле для малювання пальчиком або паличкою. Покажіть дитині, як створюються візерунки і з'являються різні лінії — горизонтальні і вертикальні, прями і хвилясті. З часом можна переходити до геометричних фігур, опанування цифр і літер. Можна також запропонувати дитині створити власну картину.

7) «Чарівний мішечок»

Це одна з улюблених дитячих ігор. Для неї можна пошити чи придбати кольоровий мішечок з тканини або зробити отвір у коробці, в якій дитина зможе засунути руку.

Також потрібно підготувати набір невеликих предметів, добре знайомих дитині (машинка, м'ячик, іграшковий посуд, цеглинки конструктора, частини пірамідки тощо). Попросіть її заплющити очі і покладіть будь-який предмет в мішечок або коробку. Нехай вона на дотик спробує вгадати, що це. Потім поміняйтеся з нею ролями.

Для старших дітей гру можна ускладнити, використовуючи, наприклад, шишки, мушлі або геометричні фігури.

8) «Звукові циліндри»

Ця гра допомагає дітям розвинути здатність розрізняти звуки. Зробити циліндри можна з дерев'яних, пластикових або скляних контейнерів. Вони мають бути непрозорими, щоб їхнього вмісту не було видно. Також контейнер під час трясіння має виробляти чіткий звук, коли всередині нього знаходиться якийсь предмет.

Можна використовувати маленькі скляні баночки з-під дитячого харчування: потрібно зафарбувати їх або закрити кольоровим папером, щоб стінки стали непрозорими. Шість контейнерів мають бути одного кольору, ще шість — іншого.

Попарно наповніть контейнери (пара різних кольорів) предметами, що видають цікаві звуки (сухим горохом, квасолею, рисом, піском). Запропонуйте дитині з'ясувати, які ж контейнери видають однакові звуки («друзять» один з одним), і поєднати кожну пару.

9) «Впізнай на дотик»

Ця гра чудово підходить для розвитку тактильних відчуттів. Вам знадобиться набір дерев'яних квадратів або кіл, одна з поверхонь яких відрізняється за текстурою. Створити її можна, якщо нанести тонкий шар клею і приладнати шматочок тканини, липучку, насіння, пісок або щось ще. Предмети мають бути парними — щоб текстура поверхні двох кіл або квадратів була однаковою на дотик. Якщо ж їх перевернути, всі вони мають виглядати однаково.

Запропонуйте дитині з заплющеними або зав'язаними очима «побачити» предмети кінчиками пальців і знайти парні. Коли дитина розплющить очі, вона зможе побачити, наскільки правильним був її вибір.

10) Шнурівка

Ігри з шнурками дозволяють тренувати дрібну моторику руки, гнучкість кисті та пальчиків дитини.

Шнурувати можна справжні предмети взуття чи одягу, придбати бізіборд (бізікуб), в якому буде шнурівка, або ж виготовити її самостійно, використовуючи інтернет-ресурси. Ви можете завантажити готовий шаблон, заламінувати і зробити в ньому отвори.

Можна також запропонувати дитині нанизувати на шнурок (з твердим кінчиком) звичайні або кольорові макарони з широкими отворами. Покажіть їй, як потрібно проштовхувати кінчик шнурка через отвори, і нехай вона продовжує нанизувати самостійно. В результаті можна отримати незвичайне авторське намисто або браслет.

11) «Знайди такий самий/знайди схожий»

У приміщенні або під час прогулянки шукайте предмети обраного вами кольору або розміру. Наприклад, червоні будинки, автомобілі, листя, деталі одягу, предмети меблів. Можна шукати все маленьке або велике.

Так дитину можна познайомити і з поняттям відносності: порівняно з вами автобус великий, а порівняно з будинком — маленький.

З часом, ускладнюючи завдання, шукайте предмети, які за формою нагадують геометричні фігури: будинок — схожий на прямокутник, калюжа — на овал, пісочниця — на квадрат тощо.

12) «Розпізнаємо звуки»

Для цієї гри необхідно підготувати 4-6 предметів, які видають різні звуки — сильні та слабкі. Це можуть бути металеві кришки, банка з кавою, коробка з макаронами, дерев'яні ложки і металеві тощо. Також можна підготувати кошик або коробку для розміщення обраних об'єктів.

Сядьте разом перед кошиком з предметами. Спершу можна показати дитині, що деякі предмети можна потрясти, створюючи звук, який може бути сильним або слабким (банка з кавою, коробка з макаронами).

Пізніше можна перейти до інших дій, які допоможуть удосконалювати слух і розпізнавання звуків відповідно до їхньої інтенсивності.

Візьміть, наприклад, дві дерев'яні ложки, і скажіть: «Давай перевіримо, гучний або тихий буде звук, якщо ми вдаримо ложки одна об одну». Поясніть, що це «слабкий» звук. Повторіть експеримент з об'єктами, які видають гучний звук (металеві кришки, ложки). Потім попросіть дитину продовжити гру, розділяючи предмети на дві групи — гучні і тихі.

13) Гра з тканинами

Ця гра розширює здатність дитини оцінювати, класифікувати і зіставляти різні якості тактильних відчуттів.

Для неї можна використовувати 6-8 клаптиків різних тканин (по два однакового типу). Це може бути шовк, вовна, бавовна, велюр тощо.

Попросіть дитину з заплющеними або зав'язаними очима знайти пари, однакові на дотик, і покласти їх разом на стіл.

Відомий педагог вважала, що з раннього віку важливо вчити дитину ставитися до іграшок, матеріалів з особливою повагою — вони не мають бути розкиданими по кімнаті, після гри (заняття) їх потрібно відразу класти на місце. Але пояснювати це потрібно спокійно, без криків і покарань.

Будьте терплячі, не підганяйте дитину, вона навчається та розвивається в доступному їй темпі. І їй дуже потрібна наша підтримка і віра в те, що в неї все обов'язково вдасться.

Консультація № 45

Вправи на розвиток слухового сприймання для дітей з ООП

Як відомо, порушення розвитку слухового сприймання можуть спостерігатися у дітей різних нозологій та різного віку. Сьогодні ми поговоримо про розвиток слухового сприймання у дітей дошкільного віку. Сприймання - це психічний процес, який полягає в цілісному відображенні предметів і явищ навколишнього світу під безпосереднім впливом фізичних подразників на рецептори органів чуття. При цьому сприймання має суб'єктивний характер, бо воно залежить від попереднього досвіду і знань. Пропонуємо вправи на розвиток сприймання вашої дитини.

1. ГРА "Тук-тук-тук"

Мета. Вчити прислухатися до немовних звуків, викликати увагу і інтерес до них; показати, що немовні звуки (стукіт) можуть про щось повідомляти, попереджати.

Устаткування. Лялька, ведмедик.

Бажано, щоб в грі брали участь 2 дорослих.

1-й варіант. Дитина сидить на стільці, один дорослий з нею. Лунає стук у двері. Дорослий прислухається, прикладає палець до губ, всім виглядом показує інтерес до звуку. Стук повторюється, посилюється. Дорослий встає, йде до дверей, відкриває її. Входить другий дорослий з лялькою. Радісно: «Лялька прийшла! Це вона стукала », - каже дорослий. Лялька пропонує разом з дітьми потанцювати.

2-й варіант. Дитина сидить так само. Лунає стук у двері. За дверима виявляється ведмедик. Дорослий сідає з ведмедиком поруч із дитиною і питає, де він був. Мишко каже, що він був на вулиці. Дорослий запитує, чи не замерз він - на вулиці холодно, а він без пальто, без шапки. Мишка відповідає, що йому не буває холодно - у нього тепле хутро. Дорослий пропонує дитині доторкнутись до ведмедика.

2. ГРА «Що гуде?»

Устаткування. Машина вантажна або легкова, клаксон або будь-яка дудка, що імітує звук клаксона.

Хід гри. Проводиться так само, але в кінці дитині пропонують повозити машину і покатати в ній ляльок.

Після цього дорослий запитує у дитини, як вона дізналася, що за дверима щось є, і дитина згадує, що вона чула сигнали машини.

3. ГРА "На чому грав зайка"

Мета. Вчити розрізняти звучання двох різко різних інструментів (барабана і гармоні); продовжувати розвивати слухову увагу.

Устаткування. Ширма або екран, іграшковий заєць (ведмедик, лялька), барабан, дитяча гармошка.

Хід гри. Дорослий показує дитині по черзі барабан і гармошку, називає кожен з інструментів, показує їх звучання. Ставить обидва інструменти на стіл і знову грає на барабані і на гармошці. Приходить заєць (ведмедик, лялька) і каже, що хоче теж пограти на барабані і на гармошці, тільки він сховається, а дитина повинна вгадати, на чому він буде грати. Дорослий ставить на стіл ширму, закриває нею від дитини зайця і інструменти. Б'є по барабану, знімає ширму і питає, на чому грав заєць. Дитина відповідає. Заєць знову стукає по барабану в присутності дитини. Втретє заєць грає за ширмою на гармошці.

4. ГРА "Крокуємо і танцюємо"

Мета. Розрізняти звучання різних інструментів і діяти на кожне звучання по-різному: під барабан - крокувати, під гармонь - танцювати.

Устаткування. Барабан, гармонь.

Хід гри. Дитина стоїть навпроти дорослого. Дорослий пояснює дитині, що під барабан треба марширувати, а під гармошку можна танцювати. Показує, як це робити: бере в руки барабан, вдаряє по ньому і одночасно крокує на місці; бере гармонь, грає і пританцює. Потім дитина наслідує дії дорослого: крокує під звуки барабана і танцює під гармонь.

5. ГРА "Злови мене"

Мета. Розвиток слухового сприймання

Устаткування. Дзвіночок, хустинка.

Хід гри. На початку гри зав'язуємо дитині хустинкою очі. Дорослий бере до рук дзвіночок та рухається у просторі. Задача дитини спіймати дорослого.

Звичайно ж, це не повний перелік ігор. Але ми сподіваємось, що вони допоможуть вам і вашій дитині весело та з користю провести час.

Консультація № 46

Дотримання єдиних мовленнєвих вимог у сім'ї

Враховуючи те, що дитина засвоює усне мовлення лише шляхом наслідування, від батьків вимагається дотримуватися таких правил мовленнєвої поведінки:

- мовлення дорослих повинно бути чітким, плавним, емоційно виразним, помірним за темпом;
- не можна собі дозволяти говорити з дітьми їх лепетною мовою або навмисно спотворювати власну вимову;
- мовлення оточуючих дитину дорослих не повинно перевантажуватись словами, які важко вимовити;
- не потрібно оперувати незрозумілими словами і складними лексико-граматичними зворотами, фрази за конструкцією повинні бути простими;
- при спілкуванні з дитиною слід ставити лише конкретні запитання, не квапити її з відповіддю;
- дитину не можна карати за помилки у мовленні.

Спеціалісти не рекомендують розмовляти з дитиною дуже гучно. Враження, що гучне мовлення краще сприймається дитиною, є помилковим. Якщо кричить або підвищує голос дитина, не треба намагатися перекричати її. Краще буде, коли навпаки дорослий почне говорити тихим голосом або пошепки. Для дитини це буде грою, а батьки збережуть собі нерви.

Повсякчас потрібно використовувати природний інтерес дитини до того, що їй говорять.

Ефективний засіб розвитку мовлення – читання книг дитині. При цьому слід пам'ятати, що книги повинні добиратись відповідно вікові дитини і бути доступними її розумінню. Не рекомендується обмежувати роботу з книгою тільки пасивним слуханням того, що читають. Час від часу корисно зупинитися на обговоренні прочитаного.

Якщо у дитини в сім'ї є хтось з мовленнєвою патологією, то слід обмежувати спілкування з цією людиною.

Неоднозначно ставляться спеціалісти додвомовності (білінгвізму або полілінгвізму) у сім'ї, де виховується дитина. Нервова система дітей у період розвитку мовлення відчуває значне напруження. Це напруження збільшується у випадку, коли формуються одночасно дві мовні системи. В такій ситуації можливе виникнення мовленнєвої патології. Це може бути, наприклад, заїкання. А в іншому випадку, затримка розвитку кожної з мовних систем, якими дитина оволодіває одночасно (невідповідний віку словниковий запас, затримка у формуванні граматичних структур, використання різних мов при побудові однієї фрази тощо).

Тому спеціалісти радять спочатку сформувати лексико-граматичну базу однієї мовної системи дитини. Це відбувається у нормі до 4 років. А потім оволодіння іншою мовною системою не призводить до відхилень у мовленнєвому розвитку і мовленнєвої патології.

Нервово-психічне здоров'я забезпечує нормальний мовленнєвий розвиток дитини і залежить відміжособистісних стосунків у сім'ї.

З часом коло психотравмуючих ситуацій значно зростає за рахунок впливу зовнішнього середовища. Це конфліктні стосунки з однолітками і дорослими, непомірні покарання, залякування, відчуття ситуації переляку (несподівана поява страшної тварини, перегляд "страшного" фільму, "страшна казка"), народження другої дитини при відсутності готовності зайняти позицію старшої тощо.

На ставлення батьків до мовленнєвого дефекту дитини впливають декілька факторів: глибина самого дефекту, інтелектуальний рівень батьків, досвідченість у сфері мовлення і педагогіки, компетентність батьків у питаннях виховання дитини, розуміння її потреб, власні особливості характеру, сімейні відносини тощо.

Ставлення батьків до дефекту дитини природно відбивається на ставленні дитини до свого мовлення, тому що батьки є авторитетом.

Зрозуміло, що певні відхилення у мовленнєвому розвитку негативно відбиваються на формуванні діяльності та особистості дитини в цілому. Порушення мовлення дітей часто буває серйозною перешкодою для успішного навчання в школі. Труднощі в оволодінні читанням та письмом пов'язані з мовленнєвими вадами, тобто, коли у дітей порушена звуковимова, розрізнення звуків і їх сполучень на слух (порушення фонема-тичного слуху), але ще більше ускладнює можливості дитини в оволодінні грамотою недостатньо розвинена лексико-граматична будова мовлення.

Часто в дітей мовленнєві порушення виникають внаслідок неправильного мовленнєвого виховання в сім'ї. Батьки повинні зрозуміти і переконатись у тому, як важливо виховати правильне мовлення у дітей.

Чим більший словниковий запас у дітей, тим глибше їх мислення, тим ширші їх можливості пізнати дійсність, тим впевненіше дитина буде себе відчувати в спілкуванні та у взаємовідносинах з дітьми та дорослими. Отже, батьки постійно повинні уточнювати та збагачувати як пасивний, так і активний словниковий запас дітей. Ще в ранньо-му віці з дитиною потрібно весь час розмовляти, звертати увагу на оточуючі предмети, картинки, називати їх, розповідати за ними. Важливо навчити дитину запитувати про значення незрозумілих слів, виразів; послідовно переказувати зміст казок, оповідань, чітко висловлювати свої думки.

Ще у дошкільному та молодшому шкільному віці батькам слід звернути увагу на вимову звуків у дітей. Діти з порушеннями звуковимови, коли усвідомлюють свій недолік, стають мовчазні, соромливі, нерішучі, а коли їх ще не розуміють, то вони дратівливі, замкнуті; невпевнені в своїх силах. Особливо важливе значення має правильна, чітка, виразна вимова звуків період навчання грамоти, тому що писемне мовлення формується на основі усного мовлення. Дитина пише так, як і говорить. Батьки не завжди серйозно ставляться до недоліків звуковимови своїх дітей, часто так звикають до мовлення своїх дітей, що не чують неправильної вимови звуків. Є батьки, які не надають належної уваги порушенням мовлення, вважають, що з віком ці недоліки самі виправляться. Або насильно вимагають у дітей правильної вимови звуків, невдало добирають мовленнєвий матеріал (скоромовки), щоб примусити дитину вимовити звук. Така груба вимога може викликати логофобію (страх перед мовленням) у дітей, а це призведе до заїкання.

Дуже важливо своєчасно виявити порушення мовлення і звернутись за допомогою до фахівця.

Консультація № 47

Інтерактивні ігри як засіб взаємодії батьків з їх особливими дітьми

Використання новітніх інтерактивних технологій в освітній та виховній діяльності нашого закладу дошкільної освіти, спрямованих на вихованців з особливими освітніми потребами, безумовно є важливим та цікавим процесом.

Інтерактивні технології (далі - ІТ) - це сучасний, продиктований реаліями сьогодення, різновид активних методів освіти та виховання, це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності дітей. Завдання ІТ - створення комфортних умов для здобуття практичного життєвого досвіду дітьми з ООП та покращення процесу взаємодії дітей та їх батьків.

Інтерактивні ігри формують у дошкільників з особливостями розвитку зацікавленість, створюють ситуацію випробування і дарують радість відкриття, що властиво усім іграм. А також в процесі спільної взаємодії здійснює позитивний вплив на готовність дитини до здобування нових вмінь, навичок та всебічного розвитку.

Пам'ятайте! Використання інтерактивних технологій – не самоціль. Це лише засіб для створення такої атмосфери у Вашому спілкуванні з дітьми, яка найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, дає змогу вирішити певні проблеми та розв'язати певні завдання.

Шановні батьки! Основний чинник у формуванні особистості — це виховний клімат сім'ї. Дошкільнятам з особливими освітніми потребами необхідно продовжувати всебічно розвиватися, а без Вашої батьківської допомоги їм не обійтись! Тож знаходьте час, щоб приділити його своєму малюку і провести з користю. Спробуймо разом, використовуючи інтерактивні засоби взаємодії, зацікавити малюків та дати їм нові вміння і навички!

Консультація № 48

Ефективна комунікація з дитиною

Ми часто не знаємо, як знайти спільну мову з власними дітьми. І тоді наше спілкування з ними обмежується або короткими вказівками (на кшталт «Іди готуйся до уроків!»), або перетворюється на тривалі монологи, під час яких увага дітей розсіюється і вони відповідають нам одним-двома словами. Або взагалі обривають розмову й відмовляються розмовляти.

Як же навчитися спілкуватися з дитиною? Що говорити їй, щоб вона слухала нас? Як заохотити її розповідати про себе? У сьогоднішній статті публікуємо 8 підказок для налагодження спілкування з дітьми від австралійського психолога Надін ван дер Лінден.

Для довідки: Надін ван дер Лінден — клінічний психолог та наставник (ментор), який працює з дорослими, підлітками та дітьми. Надін також є автором книг «Казки із батьківських окопів. Клінічний психолог і материнство» («Tales from the parenting trenches. A clinical psychologist vs motherhood») та «Проживай життя на повну. Ваш посібник, щоб почувати себе краще» («Live life to the full. Your guide to feeling better sooner»).

Отож, які поради пропонує батькам Надін ван дер Лінден?

1. Використовувати в розмові з дитиною фрази, які спонукають ділитися ідеями та почуттями

Вони переконують вашу дитину, що ви насправді слухаєте її і є зацікавленими. А ще підтверджують важливість її ідей і вашу повагу до того, що вона говорить.

Приклади таких фраз:

«Ого!»;

«Розумію»;

«О!»;

«А як щодо...?»;

«Справді?»;

«Розкажи мені більше»;

«Це цікаво»;

«Дивовижно!»

Психолог зауважує, що для ефективної комунікації ви насправді маєте бути зацікавленими в розмові і зосереджуватися на ній. Лише використання вище наведених слів або фраз без вашої включеності в розмову працювати не буде.

2. Частіше говорити «ТАК», ніж «НІ»

Деякі діти чують дуже багато «не». Однак заборони та обмеження не сприяють позитивній поведінці, яку батьки хочуть бачити. Насправді, вони підсилюють те, що ми хочемо заборонити.

Тому Надін ван дер Лінден пропонує використовувати замість заборон більш відкриті і позитивні твердження. Наприклад:

Замість «Не виходь на вулицю, там холодно» скажіть «Залишайся всередині, будь ласка. На вулиці занадто холодно».

Замість «Не бий свого брата» — «Гарно грайтеся з братом».

Замість «Не фарбуй на килимі» — «Будь ласка, маляу на столі».

3. Розмовляти зі своєю дитиною «на рівних»

Замість того, щоб давати лише вказівки, залучіть дитину до двосторонньої розмови. Це передбачає, окрім розмови, й активне слухання того, що говорить ваша дитина.

Психолог відзначає, що спочатку таке спілкування може здатися дуже складним завданням, особливо коли у вашої дитини обмежений словниковий запас. Але якщо ви хочете мати здорові стосунки з дитиною зараз і в майбутньому, важливо працювати над умінням слухати і поважати думку своєї дитини.

Коли ми говоримо з дитиною з позиції «згори», як з маленькою, ми повідомляємо, що її думки та почуття не є для нас важливими чи цікавими, і вона просто мусить робити те, що хочуть батьки.

4. Використовувати «Я-висловлювання» під час розмови

«Батьки часто починають розмову зі своїми дітьми із слова „ти“: „Ти такий неохайний“, „Ти не слухаєшся“ або „Ти жадливо поводишся“. Натомість використання тверджень з „Я“ може допомогти нам чіткіше зрозуміти, як поведінка нашої дитини впливає на нас. Це також дає вашій дитині більше уявлення про те, що від неї очікується, і покладає на неї більшу відповідальність за зміни», — пояснює психолог.

Ось кілька прикладів:

«Ти жахливо поводишся» може стати «Мені неприємно, коли ти береш без дозволу моєї речі»;

«Ти нічого не вмієш» — перетворитися на «Мені не хочеться грати, бо я втомився»;

«Ваші іграшки, розкидані по будинку, — це просто сором» може стати «Мені важливо, щоб у нашому будинку був порядок»;

«У тому, що ти говориш немає ніякого сенсу» — перетворитися на «Я не розумію. Можеш, будь ласка, пояснити ще раз?».

5. Формулювати прохання чітко й обґрунтовано

Коли ви нечітко формуєте свої прохання до дитини, існує велика ймовірність, що вона їх проігнорує. Для того, щоб бути впевненим, що ваші прохання будуть враховані, потрібно спочатку переконатись, що увага вашої дитини спрямована на вас. Також потрібно говорити твердо, щоб показати, що ви маєте на увазі те, що ви говорите, і дати дитині причину, чому вона повинна це робити саме в цей час.

«Зазвичай важко переключити увагу дитини під час гри, тому краще обрати інший час або готуватися до того, що вам доведеться докласти немало зусиль, щоб привернути увагу дитини до вашого прохання», — зауважує Надін ван дер Лінден.

На її думку, успішне прохання могло б виглядати так: «Мені потрібно, щоб ти зараз зібрав свої іграшки на столі. Це важливо, тому що на столі немає місця для їжі». Це буде працювати краще, ніж: «Ти можеш зібрати свої іграшки? Я вже двічі просила тебе!».

6. Уникати грубих слів та навішування ярликів

Деякі поширені, але безрезультатні, способи спілкування з дітьми — це використання глузувань, присоромлювання та обзивання. Цей стиль спілкування може призвести до проблем у стосунках батьків та дитини. Не використовуйте висловлювання на кшталт: «Ти поводишся, як дворічна дитина», «Ти мені набрид» або «Ти — дурник!».

Батьки іноді використовують такі типи тверджень, щоб змусити дитину гарно поводитися. Натомість подібні фрази роблять вашій дитині неприємно і негативно впливають на її ставлення до себе.

7. Використовувати доброзичливі слова та фрази

Ласкаві слова формують хороші стосунки та покращують спілкування з дитиною. Крім того, діти, з якими розмовляють із вдячністю та повагою, мають кращу самооцінку. А це, за словами психолога, дозволяє їм бути більш успішними. Замість: «Ти — ідіот! Я ж говорив тобі, що машинка зламається, якщо ти будеш гратися нею у ванній», скажіть: «Давай приберемо за частини. Аварії часом трапляються».

Інші приклади доброзичливих фраз:

«Дякую, що допомогли мені з посудом»;

«Ви гарно прибрали у своїй кімнаті»;

«Мені справді дуже приємно»;

«Мені подобається бачити, як ти гарно граєш зі своєю сестрою»;

«Я тебе люблю».

8. Показувати дитині, що ви приймаєте її

Коли ваша дитина знає, що ви приймаєте її такою, якою вона є, а не лише такою, якою ви хочете, щоб вона була, ваші стосунки змінюються. Наше прийняття дозволяє дитині змінюватися і відчувати себе добре. А коли дитина почуває себе добре, вона легше знаходить спільну мову з іншими людьми. Крім того, вона буде відчувати себе поруч з вами в безпеці і з більшою ймовірністю буде ділитися з вами своїми думками та почуттями.

Коли ж ми погрожуємо дитині, караємо її чи читаємо нотації, це змушує її думати, що вона нам не подобається і що вона нічого не може зробити правильно.

Наприклад, якщо ваша дитина каже: «Мені не подобаються ці овочі», а ви відповісте: «Ти маєш все з'їсти. Минулого разу ти теж вигадувала, що вони несмачні», ваша дитина буде відчувати відторгнення і думати, що ви вважаєте її поганою.

Натомість Надін ван дер Лінден рекомендує спробувати більш виграшний спосіб спілкування з дитиною. Замініть попереднє твердження на щось на зразок: «Я розумію, що тобі не хочеться їсти їжу, яку ти ще ніколи не куштувала (чи смак якої не сподобався тобі минулого разу). Я хотіла б, щоб ти спробувала з'їсти хоча б трохи, щоб побачити, як це смакує тобі сьогодні». Це твердження приймає відмову вашої дитини та пропонує підказки щодо того, як вона може впоратися з ситуацією.

Психолог зауважує: «Прийняття вашої дитини не означає прийняття всіх видів її поведінки. Це означає спілкуватися так, щоб не соромити дитину».

Надін ван дер Лінден наголошує: хороше спілкування з дитиною — запорука здорових та гармонійних стосунків з нею. Якщо вона буде знати, що її вислухають без засудження, врахують її думку і завжди допоможуть знайти вихід, вона буде довіряти вам і ділитися з вами своїми переживаннями. Саме від нас залежить, чи буде наш дім місцем, у якому дитина зможе процвітати і розвиватися.

Звісно, спочатку впроваджувати нові правила спілкування буде важко (особливо якщо ви — діти авторитарних батьків). Не карайте себе за помилки чи невдачі, продовжуйте працювати над навичками спілкування, і ваші зусилля обов'язково приведуть до бажаного результату.

Бажаємо теплих і душевних розмов!

Консультація № 49

Характеристика виховних позицій родин

Позиція батьків	Особливості ставлення батьків до дитини	Наслідки формування особистості дитини
Педагогічно виправдана позиція	Піклування, любов у поєднанні з розумною вимогливістю, дружні, довірчі відносини, заохочення будь-якої самостійності	Нормальний розвиток особистості, формування адекватної самооцінки
Надмірна увага	Сліпе обожнювання, дріб'язкова опіка, потурання всім бажанням, ставлення дитини в центр родини, не виправдана ідеалізація дитини батьками	Гальмування соціалізації, несаможиттєвість, інфантильність, егоїзм, свавілля, упертість, примхливість, брехливість, завищена самооцінка
Байдужість	Зневаження інтересами дитини, відчуженість, байдужість, потурання, безконтрольність	Уповільнення емоційного розвитку, загострене самолюбство, агресивність, розпач, занурення у власний світ
Пригнічення	Надмірна опіка, заборони як система виховання, надмірна вимогливість, жорстокість у ставленні, зайва суворість, постійні нотації, брутальність у прояві батьківської влади	Проблеми в соціалізації, пригнічені бажання, невпевненість у собі, страх, підступництво, агресивність, розпач, занурення у власний світ
Ігнорування	Аморальний приклад батьків, цілковита безконтрольність, бездоглядність, дитина як об'єкт постійних сварок	Формування антисоціального ідеалу, виправдання власних недоліків, злість, агресивність, лицемірство, пристосовництво, невіра в майбутнє, недисциплінованість, розчарування, недовіра до дорослих, занурення в себе, прагнення відмежуватися від оточення

Консультація № 50

Сюжетно-рольова гра як засіб соціалізації дитини в суспільстві

Гра - один з найважливіших моментів у розвитку дітей в різному віці. Саме в грі дитина пізнає світ, визначає свою роль у світі, в сім'ї, в колективі. Гра не тільки викликає у дитини позитивні емоції: радість, задоволення, щастя, але і одночасно з емоціями закладає в дитині фундамент майбутнього життя, основу поведінки дитини в подальшому в суспільстві. Різні види ігор розвивають у дитини і різні вміння і навички.

Один з основних видів гри в житті дитини займає сюжетно-рольова гра. У сюжетно-рольовій грі діти говорять за допомогою іграшок, ігрових дій, сюжету, ролей. Сюжетно-рольові ігри це пласт соціалізації дитини; формування самосвідомості, визначення себе, як частина життя і суспільства.

У сюжетно-рольові ігри діти починають грати з найменшого віку. Якщо ми згадаємо наших дітей зовсім маленькими (навіть, коли вони ще не вміли ходити, вони вже намагалися наслідувати членам своєї сім'ї. І вже в цьому віці діти освоюють даний вид гри.

У дитячому садку дуже важливу роль відводять для сюжетно-рольових ігор. У молодших групах вони простіші, але до старшої групи ці ігри значно ускладнюються. Ускладнюються вони не тільки батьками чи вихователями, а й самими дітьми ґрунтуючись на власному досвіді, пізнанні чогось нового, освоєнні нових життєвих навичок, набутих не тільки в дитячому саду, але і в сім'ї. Адже сім'я - це головне для кожної дитини.

Дуже важливо, що б в сім'ї дитини не забували про ігри, особливо, про сюжетно-рольові. У наш час-час нових технологій, батьки посадили дітей за комп'ютери і різні гаджети, забувши про гру-основі набуття життєвого досвіду кожної дитини. Адже соціалізація дитини закладається через гру, безпосередній контакт з предметами, людьми, тваринами. Комп'ютери та гаджети це теж частина нашого життя, але час, який діти дошкільного віку проводять за ними непропорційно велике в порівнянні зі звичайною грою дітей в ляльки чи машинки. Дорослі ні в якому разі не повинні забувати, що їх завдання навчити дитину грати, а головне - самим брати участь в дитячих забавах. Батьки дитини найважливіші і значні люди, які займаються тільки корисними і дійсно важливими справами. І для дитини буде дуже показово ваше участь в грі з дитиною. Ви і самі отримаєте величезне задоволення, граючи в якусь гру з вашою дитиною, не кажучи вже про вашого малюка. Саме участь мами і тата в грі нарівні з дитиною дає малюкові почуття «рівності» його і батьків, а значить їм можна довіряти.

Спостерігаючи за грою дитини, ви можете більше дізнатися про неї. Ким вона вважає себе в суспільстві, в якій ролі себе визначає, як поводить себе в тій чи іншій ситуації.

Батьки повинні допомагати дитині в грі, направляти її. Зовсім не обов'язково, щоб дитина завжди виграла або займала головні ролі під час гри. Треба дитині дати можливість навчитися спокійно ставитися до поразки, до не дуже важливої, на його думку, ролі в грі. Зате потім йому буде легше, коли в реальному житті він виявиться в більш програшній ситуації, ніж інші, адже в житті це неминуче.

Від дорослого залежить дуже багато: участь дорослого в грі дитини, оснащення матеріальної складової для гри дітей. Саме дорослий, акуратно коригуючи гру дитини, може вчити його змінювати свою поведінку в залежності від розвитку сюжету обраної гри дитини.

Спільні ігри дитини з батьками збагачують ігровий і моральний досвід дітей, підвищують їх емоційний настрій, позитивно впливають на адаптацію дітей у суспільстві, в нових колективах. А дорослих такі ігри з дитиною роблять їх ще ближче, допомагають зрозуміти внутрішній духовний світ дитини, запити, потреби, а головне - допомагає краще вивчити характер своєї дитини, стати для неї кращим другом. Хіба не це справжнє батьківське щастя?

**СТЕНДОВИЙ
МАТЕРІАЛ
КОРЕКЦІЙНОГО
ПЕДАГОГА**

Кабінет корекційної роботи

Комфортний простір для розвитку дитини

Сучасне інформаційно-технічне обладнання

Індивідуальний підхід, адаптація та модифікація навчальних програм

Комплексна діагностика на основі особистісного підходу

Консультативна робота з батьками та педагогами

Здійснюємо корекцію порушень професійно та з любов'ю

СПЕЦІАЛІСТИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

"ЗДАЄТЬСЯ, ЩО З ДИТИНОЮ ЩОСЬ "НЕ ТАК". ДО КОГО ЗВЕРНУТИСЯ?"

Кожна дитина розвивається за своєю індивідуальною траєкторією. Проте, помітити порушення у розвитку батьки можуть уже в ранньому віці. Куди звернутися, якщо здається, що з дитиною "щось не так"?

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР (ІРЦ)

Це установа, яка створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти

ХТО МОЖЕ ЗВЕРНУТИСЬ ДО ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ

До інклюзивно-ресурсних центрів можуть звернутися батьки, які відчувають занепокоєння щодо розвитку дитини віком від 2 до 18 років, незалежно від наявності в дитини інвалідності чи встановленого діагнозу.

ДЕФЕКТОЛОГ

Фахівець, який працює з дітьми, що мають особливі освітні потреби.

ДЕФЕКТОЛОГІЯ МАЄ ПРОФІЛЬНІ РІВНІ:

Сурдопедагог - порушення слуху;
Тифлопедагог - порушення зору;
Олігофренопедагог - порушення інтелекту;
Логопед-дефектолог - порушення мовлення;
Ортопедагог - порушення опорно-рухового апарату

ЛОГОПЕД

Фахівець, який займається коригуванням мовленнєвих порушень

КОРЕКЦІЮ ЯКИХ ПОРУШЕНЬ ЗДІЙСНЮЄ ЛОГОПЕД?

До таких порушень належать:

- дислалія (порушення звуковимови);
- порушення голосу (дистонія та афонія);
- ринолалія (порушення звуковимови і тембру голосу);
- дизартрія (порушення звуковимови та мелодико-інтонаційної сторони мовлення);
- заїкання;
- алалія (відсутність або недорозвиток мовлення);
- афазія (повна або часткова втрата мовлення);
- загальний недорозвиток мовлення;
- порушення письма (дисграфія) та читання (дислексія).

ПОДБАЙТЕ ПРО КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

Незалежно від того, які порушення потребують корекції, основним завданням є реалізація комплексного підходу (комплексність - це єдність цілей, завдань, змісту, методів і форм корекції)

КОРЕКЦІЙНИЙ ПСИХОЛОГ

це спеціаліст, який працює з дітьми і дорослими, що мають природжені або набуті порушення та труднощі у розвитку.

КОЛИ ТРЕБА ЗВЕРНУТИСЯ ДО КОРЕКЦІЙНОГО ПСИХОЛОГА?

- аутистичні симптоми у дітей
- затримка або своєрідність психосоціального розвитку особистості
- порушення комунікації з оточуючими людьми
- проблеми у навчанні і засвоєнні нової інформації
- девіантна поведінка, яка не відповідає соціальним нормам
- сильні фобії та панічні стани
- підвищена збудливість і схильність до агресії
- затримка розвитку мовленнєвих навичок
- затримка психічного розвитку (ЗПР)
- синдром дефіциту уваги і гіперактивності (СДУГ)
- загальний недорозвиток мовлення (ЗНМ)
- ранній дитячий аутизм (РДА)

Нехай щастить Вашим дітям!

ІГРИ

ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ВДОМА

ПРОВЕДИ ВЕДМЕДИКА

Візьміть в руки ведмедика і голосом іграшки скажіть дитині, що дуже хочете познайомитися з будинком, в якому живе ваша сім'я. Попросіть дитину провести ведмедика по будинку (квартирі) і показати йому все найцікавіше. Підіть на кухню, нехай дитина проведе ведмедика туди. На кухні голосом іграшки питайте, як називаються ті чи інші предмети, вказуючи на них (наприклад, холодильник, плита, стіл і т. д.) Цікавтеся, для чого вони потрібні.

Потім сходіть з ведмедиком в інші кімнати.

ГОЛОСИ ТВАРИН

Покажіть дитині картки з тваринами, розгляньте їх уважно. Розкажіть малюкові, де мешкає та чи інша тваринка, чим вона харчується. Одночасно знайомте дитину з голосами і звуками тварин. Дуже корисно ходити в зоопарк або слухати голоси тварин в записі. Після цього можна проводити узагальнююче заняття.

Покажіть дитині картки і попросіть назвати зображених тварин і згадати, хто які звуки видає.

горобець - цвірінкає (цінь-цвірінь),
ворона - каркає (кар-кар)
гусак - гелґоче (га-га-га)
кабани, свині - рохкають (рох-рох)
коза - мекає (ме-е-е)
корова - мукає (му-у-у)
кішка - нявкає (няу-няу)
кінь - ірже (і-го-го)
жаба - квакає (ква-ква)
мишка - пищить (пі-пі-пі)
ослик - реве (іа-іа)

ШО Я БАЧУ У ДВОРИ?

Разом з дитиною подивіться у вікно. Пограйте в гру "Хто більше побачить". По черзі перераховуйте те, що видно з вашого вікна. Описуйте все побачене в деталях.

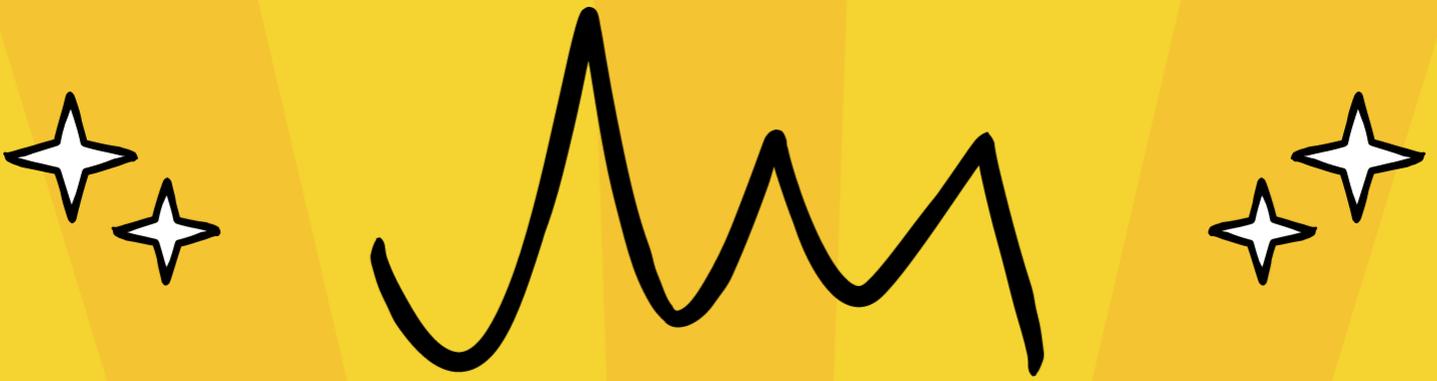
Наприклад: "Я бачу будинок. Біля будинку стоїть дерево. Вона висока і товста, у нього багато гілок, а на гілках листочки". Якщо дитині важко описати предмет, допоможіть йому запитаннями. "Ти побачив будинок? Він низький або високий?"

Гра сприяє розвитку активної мови, спостережливості, поповненню словникового запасу. Що ми вчора бачили? Разом з дитиною згадайте, де ви були, що робили, кого зустрічали, про що розмовляли. Фіксуйте увагу на деталях. Гра сприяє розвитку пам'яті, уваги, спостережливості, поповненню словникового запасу.

ЛЯЛЬКА СПИТЬ

Покладіть ляльку спати. Нехай ваш малюк заколише її на руках, заспіває колискову, вкляде в ліжечко і вкриє ковдрою. Поясніть дитині, що поки лялька спить, ви будете говорити пошепки, щоб не розбудити її. Поговоріть про що-небудь, задавайте питання, попросіть що-небудь розповісти (все це потрібно робити пошепки).

Дитині може швидко набриднути, тому не розтягуйте гру. Оголосіть, що ляльці пора вставати і тепер ви можете розмовляти голосно.

ГРАФІК РОБОТИ КАБІНЕТУ

РАДІ БАЧИТИ ВАС

Понеділок _____

Вівторок _____

Середа _____

Четвер _____

П'ятниця _____

Субота _____

Неділя _____

ТЕЛ. _____

Не роби вигляд, що не бачиш! Знай більше

Поговоримо про аутизм?

Про особливих і чудових дітей

Поруч з нами ростуть незвичайні діти, їх називають «дітьми дощу»: вони грають з предметами не так як більшість, вони радіють іншому. Для них не існує норм і правил звичних для нас, їм незрозуміло і нецікаво те, що роблять звичайні діти. У них свій, закритий для сторонніх світ, але їм дуже потрібна наша допомога, підтримка і розуміння.

Перш за все, аутизм - це не хвороба, а стан, з яким людина народжується. Він виявляється в затримці розвитку і небажанні контактувати із зовнішнім світом. Його неможливо вилікувати, але з часом можна скорегувати і адаптувати людину до соціального життя. На сьогодні дослідники виокремлюють не лише ранній дитячий аутизм, а й цілу групу розладів спектру аутизму.

Аутизм у чотири рази частіше вражає хлопчиків, ніж дівчаток. У більшості випадків ці стани проявляються у перші 5 років життя. Симптоми аутизму обумовлені особливостями будови та функціонування головного мозку дитини. Основними є генетичні причини разом із фактором органічного ураження центральної нервової системи. Важко відшукати хоча б двох дітей із однаковими симптомами аутизму.

І якщо говорити про спектр то це, з одного боку, соціально ізольовані, немовні діти з вираженою інтелектуальною недостатністю, а з іншого – діти з розвиненим мовленням та високим інтелектом.

Основні поведінкові симптоми аутизму

- Дитина рідко встановлює зоровий контакт, або ж встановлює його в незвичний спосіб (наприклад, дивиться скоса на Вас чи наче крізь Вас).
- Не реагує на прості вказівки, на звертання до неї, хоча її поведінка в інших ситуаціях свідчить про те, що у дитини немає проблем зі слухом.
- Переважно бавиться сама, перебуває наче у своєму власному світі.
- Не наслідує ігри інших дітей, поведінки батьків.
- Розвиток мовлення дитини не відповідає її вікові.
- Механічно, багаторазово повторює почуті слова, наприклад, висловлювання з телепрограм. У спілкуванні не використовує ні жестів, ні міміки.
- Надмірно боїться різких звуків (наприклад, шуму порохотяга, музики), часто затуляє при цьому долонями очі, вуха.
- Не хоче, щоб її торкалися, обіймали, гладили по голові.
- Має стереотипні рухи, наприклад, клацає пальцями, крутить головою, погойдується. Їй подобається крутитися на місці, або ж вона захоплюється предметами, що крутяться.
- Прив'язується до незвичних речей, любить бавитися стрічками, камінцями, паличками чи волоссям, часто і багаторазово складає в ряд свої іграшки і т.п.
- Потребує точного дотримання встановлених ритуалів, різко реагує на будь-які зміни (наприклад, наполегливо вимагає дотримуватися однакової послідовності дій, купуючи щось у крамниці, або ж їсти лише з певного посуду, вдягатися тільки у такий одяг, ходити в садочок одним маршрутом і т.п.).

Знай! Поважай! Підтримуй!

Орися Дефектолог

<https://www.facebook.com/groups/defectolog>

5 ПРИЧИН, ЧОМУ БАТЬКАМ ПОТРІБНО ДОЛУЧИТИСЯ ДО КОРЕКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

1 Ви знаєте Вашу дитину від народження

Ніхто окрім Вас не зможе розказати детально про вагітність, пологи та розвиток дитини у ранньому віці

2

Ви обізані з етапами розвитку дитини

Саме Ви знаєте про перші успіхи і перші тривоги щодо розвитку дитини. Ви точно пам'ятаєте перші кроки і перші слова

3 Ви маєте унікальний емоційний контакт з дитиною

Ніхто не розкаже педагогам краще за Вас про таланти та захоплення, страхи і переживання дитини

4

Ви відповідальні за майбутнє Вашої дитини

Саме Ви обираєте навчальний заклад і форму навчання. Ви спільно з педагогами будете щасливе майбутнє Вашої дитини

5 Ви супроводжуєте дитину протягом усього її життя

Життя подарувало Вам прекрасний подарунок - бути батьками чудової дитини. Ви завжди будете найріднішими людьми. Цінуйте це!

ПУТІВНИК СВІДОМИХ БАТЬКІВ

01 УСВІДОМЛЕННЯ

Знайдіть в собі сили прийняти Вашу дитину такою, яка вона є. Нехай питання "За що мені це?" зміниться на "Що я можу зробити для моєї дитини?"

02 ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

На Вас покладено відповідальність вибору закладу та форми навчання. І тільки Ви можете зробити правильний вибір

03 СПІЛКУВАННЯ

Не залишайтеся сам на сам з труднощами, спілкуйтеся з батьками, які виховують дітей з ООП. У соціальних мережах Ви знайдете групи для взаємопідтримки

04 СПІВПРАЦЯ

Тісно співпрацюйте зі спеціалістами. Дослухайтесь до порад та радьте самі. Весь розвиток дитини - у співпраці

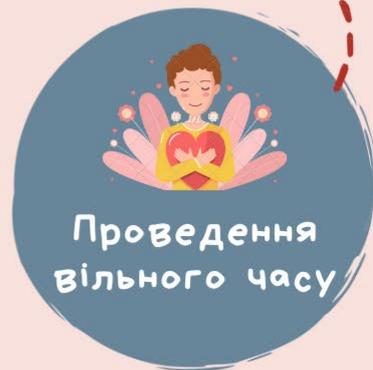
05 САМООСВІТА

Читайте спеціальну літературу, підвищуйте обізнаність щодо порушень дитини. Це допоможе Вам краще зрозуміти свою дитину

**Як батькам вести щоденник
спостережень за дитиною з ООП**

Контактність

Не відвертайтеся від дитини! Краще посміхніться

Ваша щирість має значення

Коректність

Не питаєте у батьків, що з дитиною, на що вона хворіє

Краще запитайте, що подобається дитині

Субординація

Не давайте порад дітям та батькам, якщо Вас не просять

Пропонуйте, але не нав'язуйте допомогу

Чемність

Не розказуйте батькам про "хрест, який вони мають нести"

Недоречно говорити про сімейні гріхи та погану карму

Спілкування

Не забороняйте своїй дитині спілкуватися з дитиною, що має інвалідність

Усі діти різні, але всі - рівні

Уважність

Можна запропонувати батькам дитини з ООП незначну допомогу

Наприклад, пропустити в черзі, поступитися місцем в автобусі

10 правил якщо поруч з Вами дитина з інвалідністю

Толерантність

Не звертайте уваги на "дивну" поведінку дитини

Певні типи порушень провокують незвичну для нас поведінку

Рівність

Підтримуйте, але не жалійте

Розмовляйте на рівних, щоб не принижувати батьків та дитину

Обізнаність

Розширюйте свої знання про особливі освітні потреби

Розкажіть про інвалідність своїм дітям, учіть їх толерантності

Усвідомлення

Усі ми різні. Серед нас живуть люди з інвалідністю - і це нормально

Не закривайте на це очі, прийміть це

Не роби
вигляд, що не
бачиш! Знай
більше!

"Сонячні діти"

ЧОМУ СОНЯЧНІ?

Малюків з синдромом Дауна називають «сонячними» дітьми, тому що вони протягом всього життя відрізняються добротою та ніжністю. Вони постійно посміхаються, у них не буває заздрості, агресії та злоби.

ЩО ЦЕ?

ДАУНІЗМ – ОДНЕ З РОЗПОВСЮДЖЕНИХ ГЕНЕТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ: У 21-Й ПАРИ ХРОМОСОМ ЗНАХОДИТЬСЯ ТРИ ХРОМОСОМИ, ЗАМІСТЬ ДВОХ. У РЕЗУЛЬТАТІ ЗАМІСТЬ 46 ХРОМОСОМ В КОЖНІЙ КЛІТИНІ ЗНАХОДИТЬСЯ 47.

Кожен рік в Україні народжується 300-400 дітей з синдромом Дауна

Частота народження дітей з синдромом Дауна становить приблизно 1 на 700 новонароджених. Співвідношення дівчаток та хлопчиків

з таким порушенням генетики практично однакове.

ЧОМУ ТАК НАЗИВАЄТЬСЯ?

Своєю назвою синдром зобов'язаний англійському лікарю Джону Дауну, який вперше описав його в 1866 році. Зв'язок між синдромом і зміною кількості хромосом був виявлений тільки в 1959 році французьким генетиком Жеромом Леженом.

Учені вважають, що синдром Дауна найзагадковіше відхилення від норми. Поява дітлахів з синдромом Дауна ніяк не пов'язана зі станом батьків, ні зі спадковістю, ні з алкогольною та іншою залежністю. Наявність додаткової хромосоми

обумовлює прояви ряду фізіологічних особливостей. Малюк повільніше розвивається і проходить основні етапи розвитку пізніше, ніж його ровесники.

Людей з синдромом Дауна називають альтернативно-обдарованими та залучають до спілкування з тяжкохворими, і людьми, які замкнулися у своєму горі. Це стало можливим тому, що «сонячні» люди від природи наділені рідкісним даром – непідробною добротою.

ЯКА ПРИЧИНА?

Причина цього остаточно не встановлена. В 90 % випадків дитина формує зайву хромосому від матері, в 10 % від батька.

Про рівні підтримки дітей з

ООП для батьків

Перший рівень

Перший рівень надається за рішенням школи. Для цього створюється команда супроводу, яка ухвалює рішення про надання дитині першого рівня підтримки та складає індивідуальну програму розвитку (ІПР). Таке підтримання здійснюється ресурсами самого закладу. Тут не передбачено створення інклюзивного класу та відкриття ставки асистента вчителя. Кількість таких дітей у класі не обмежена. Додаткове фінансування не виділяється.

Другий рівень

Починаючи з другого рівня, з'являються підстави для створення інклюзивного класу та введення посади асистента вчителя. Окрім того, з цього рівня обов'язково потрібно складати не лише індивідуального плану розвитку, як і на першому рівні, але й індивідуальну навчальну програму.

Діти на другому рівні можуть потребувати додаткового обладнання та матеріалів (дозволяється витратити 10% від загальної суми фінансової підтримки), а також додаткових корекційних занять (не більше 2 на тиждень). У класі може бути не більше 3 дітей із другим рівнем підтримки.

Третій рівень

Цей рівень вважається помірним ступенем прояву труднощів, тому в класі може бути не більше двох таких дітей. Окрім асистента педагога, спеціалісти можуть рекомендувати забезпечити асистента дитини. На закупівлю додаткового обладнання використовується до 20% фінансування, а корекційних занять таким дітям призначають до 4 на тиждень. Тут, як і на другому рівні, дитина може потребувати адаптації навчальної програми.

Чому це важливо?

Фахівці ІРЦ визначають рівень підтримки дитини, і від цього залежатиме, яку кількість корекційно-розвиткових годин матиме дитина, і відповідно, який обсяг фінансування з додаткової субвенції (так званої інклюзивної субвенції) буде спрямований на оплату цих занять та який відсоток від суми – на придбання додаткового обладнання

Четвертий і п'ятий рівень

Четвертий та п'ятий рівні – найскладніші. У класі може навчатися лише одна дитина з труднощами тяжкого (4-й) або найтяжчого (5-й) ступенів. В обох випадках дитина потребує асистента дитини, а також адаптації чи модифікації навчальних програм, а іноді – і результатів навчання. На додаткові засоби навчання можна витратити до 35% коштів.

На 4-му рівні передбачено до 6 корекційних занять на тиждень. На п'ятому – 8, до того ж тут дозволено використовувати альтернативні та спеціальні методи навчання, провести заняття із самообслуговування тощо.

